

Ἡ μετάφραση
τῆς Θείας Λειτουργίας.
Ἐπισκόπου Καρπασίας
κ. Χριστοφόρου

Σελ. 107

Οἱ δοκιμασίες
στήν ζωή μας.

Σελ. 94

Ἡ Ἐκκλησία
στούς ἀγῶνες
τοῦ ἔθνους.

Δρος Φαίδωνος
Παπαδόπουλου

Σελ. 114

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ Ἐκκλησιαστική

Τό νόημα
τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου

Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου
κ.κ. Χρυσόστομου Β'. Σελ. 67

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ Εκκλησιαστική

ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΕΝΤΥΠΟ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ
ΑΠΟ ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ
ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
ΙΕΡΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Διεύθυνση: Τ.Κ. 21130
1502 Λευκωσία

Τηλ. (+357) 22554600

Τηλεομιότυπο (Fax): (+357) 22439074

Ήλεκτρονική διεύθυνση (E-mail):
diafot@cy.net

Λευκωσία

Άπριλιος - Ιούνιος 2011

Έτος 4ο - Τεύχος 15ο

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Τό νόημα τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ.κ. Χρυσοστόμου Β΄	67
Ἀποστολικό Ἀνάγνωσμα τῆς Ε΄ Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν Δρος Φαίδωνος Παπαδόπουλου	70
Κυριακή τοῦ Θωμᾶ Πρωτοπρ. Γεωργίου Ἀντωνίου	73
«Ποίοις εὐφημιῶν στέμμασιν, ἀναδίσωμεν Πέτρον καί Παῦλον;» Πρωτοπρ. Μιχαήλ Βοσκοῦ	75
Ἡ θεολογία τῆς εἰκόνας «Τό Χαίρε τῶν Μυροφόρων» Δέσποινας Ἰωάννου-Βασιλείου	80
Τά Μυστήρια τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος καί τοῦ Ἱεροῦ Χρίσματος π. Παναγιώτη Κώστα	85
Ἡ συμβολή τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς στή Λατρεία Παναγιώτη Α. Παπακυριακοῦ	89
Οἱ δοκιμασίες στήν ζωή μας Ἐπιμ.: Μιχάλη Νικολάου	94
Λογισμοί καί ἐν Χριστῷ ἐλευθερία Κυπριανοῦ Ἀθανασίου	98
Γιατί γελᾷς; Νίκης Τρακοσιῆ	104
Ἡ μετάφραση τῆς Θείας Λειτουργίας Ἐπισκόπου Καρπασίας κ. Χριστοφόρου	107
Ἡ Ἐκκλησία στούς ἀγῶνες τοῦ Ἔθνους Δρος Φαίδωνος Παπαδόπουλου	114
Ἀμβλώσεις καί Ἐξωσωματική Γονιμοποίηση- Ἀνατομία μίας ἠθικῆς ἀντινομίας καί σκέψεις γιά ἄρση τῆς Πρωτοπρ. Τέλλου Παπαδόπουλου	118
Σεβαστιανός, Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς & Κονίτσας Ἱεροδιακ. Πολυβίου Λαμπρινίδη	123
Στρατιώτης Χριστοῦ! Ἐλένης Ἀναστασίου	126

Τό νόημα τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου

Μακαριωτάτου
Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου
κ.κ. Χρυσοστόμου Β΄

Ἡ ἑορτή τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως χωρίς ιδιαίτερη θεολογική σημασία. Μοιάζει ἀπλῆ ἀνάμνηση τοῦ γεγονότος καί ἐπαλήθευση τῶν λόγων τοῦ Κυρίου: «Ἐξῆλθον παρά τοῦ Πατρός καί ἐλίλυθα εἰς τόν κόσμον· πάλιν ἀφίημι τόν κόσμον καί πορεύομαι πρὸς τόν Πατέρα» (Ἰωάν. ιστ', 28). Ὅταν ὁμως προσεγγίσουμε τό γεγονός μέ προσοχή καί πνεῦμα μαθητείας θ' ἀνακαλύψουμε ἐκπληκτοί «βάθος πλούτου καί σοφίας καί γνώσεως Θεοῦ» (Ρωμ. ια', 33).

Τό θαυμαστό γεγονός τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου εἶχε προβλέψει ὁ προφήτης Ζαχαρίας, γρά-

φοντας: «Καί στήσονται οἱ πόδες αὐτοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐπὶ τό ὄρος τῶν ἐλαιῶν τό κατέναντι Ἱερουσαλήμ... καί ἔσται Κύριος εἰς Βασιλέα ἐπὶ πᾶσαν τήν γῆν» (Ζαχ. ιδ', 4 - 9). Ἐπίσης, καί ὁ προφητάναξ Δαβίδ, λέγοντας: «Ἀνέβη ὁ Θεός ἐν ἀλαλαγμῷ (μέ θριαμβευτικούς ὕμνους Ἀγγέλων), Κύριος ἐν φωνῇ σάλπιγγος», «ὁ Θεός κάθηται ἐπὶ θρόνου ἁγίου αὐτοῦ» (Ψαλμ. μστ', 6 καί 9).

Ὅπως μᾶς πληροφοροῦν τά ἱερά κείμενα, ἀφοῦ ὁ Σωτήρας τοῦ κόσμου ἔλυσε τά δεσμά τοῦ θανάτου καί ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, ἐπὶ σαράντα ἡμέρες ἐμφανίζόταν στούς μαθητές Του «οἷς καί πα-

ρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα... ἐν πολλοῖς τεκμηρίοις... ὅπτανόμενος αὐτοῖς καὶ λέγων περὶ τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ» (Πράξ. α', 3). Μετά δέ τις σαράντα ἡμέρες ὁδήγησε τοὺς μαθητὲς ἐπὶ τοῦ «ὄρους τοῦ καλουμένου ἔλαιωνος, ὃ ἐστὶν ἐγγὺς Ἱερουσαλήμ» (Πράξ. α', 12), δίδοντάς τους τίς τελευταῖες παραγγελίες. Κατόπιν, «ὁ Κύριος μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ» (Μάρκ. ιστ', 19).

Εἶναι ἀξιοπρόσεκτο ὅτι, ὅπως σαράντα ἡμέρες μετὰ τὴν ἐκ Παρθένου γέννησίν Του, ὁ Κύριος ὁδηγήθηκε ἀπὸ τὴν Θεοτόκο καὶ τὸν μνήστορα Ἰωσήφ στό ἐπίγειο Ἱερό καὶ κατὰ τὸν Μωσαϊκὸν Νόμο ἀφιερώθηκε στόν Θεό Πατέρα ὡς πρωτότοκος, ἔτσι σαράντα ἡμέρες ἐπίσης μετὰ τὴν ἐκ τάφου ἀναγέννηση, δηλαδή τὴν Ἀνάστασίν Του, ἀνεβαίνει στό ἐπουράνιο Ἱερό! «Οὐ γάρ εἰς χειροποίητα Ἅγια εἰσῆλθεν ὁ Χριστός..., ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν, νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν» (Ἐβρ. θ', 24). Εἰσέρχεται στό ἐπουράνιο Ἱερό ὡς «πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν» (Κολ. α', 18) καὶ ἀφιερώνει στόν Θεό Πατέρα τὴν ἀνθρώπινη φύση πού προσέλαβε,

ἀγία καὶ καθαρὴ ὡς ἀπαρχὴ ὅλης τῆς δικῆς μας φύσεως.

Αὐτὸ τὸ ἐπίτευγμα τοῦ Κυρίου συνοψίζεται σέ ἓνα τροπάριο τοῦ Κανόνος τῆς ἑορτῆς τῆς Ἀναλήψεως πού λέει: «*Ἐπὶ τῶν ὧμων Χριστέ, τὴν πλανηθεῖσαν ἄρας φύσιν, ἀναληφθεὶς, τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ προσήγαγες*» (Ζ' ᾠδή).

Ἔτσι, ἡ ἐκ τῆς παρακοῆς τοῦ Ἀδάμ «πεπτωκυῖα» καὶ ἀψυχαμένη ἀνθρώπινη φύση, χάρις στό Νέον Ἀδάμ, τὸν Κύριο, πού ἔγινε «*ὑπὶκόος μέχρι θανάτου, θανάτου δέ σταυροῦ*» (Φιλιπ. β', 8) ὁδηγήθηκε στὴν ὑψίστη τιμὴ καὶ δόξα! Ὁ μὲν ἐχθρὸς τῆς σωτηρίας μας, ὁ διάβολος, ἐξόρισε τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν Παράδεισο, ἀλλὰ ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν Ἀνάληψίν Του ἔφερε τὴν ἀνθρώπινη φύση στόν θρόνο τοῦ Θεοῦ, «*ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας (ἀγγελικῆς)*» (Ἐφεσ. α', 21), ὥστε νὰ προσκυνεῖται ἀκόμη καὶ ἀπὸ τοὺς ἁγίους Ἀγγέλους.

Τοῦτο τὸ ἐκπληκτικὸ θαῦμα προβλέποντας ὁ Δαβὶδ, παρουσιάζει τοὺς ἁγίους Ἀγγέλους νὰ ἀναφωνοῦν πρὸς τίς ἀνώτερες ἀγγελικὲς ταξιαρχίες: «*Ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε, πύλαι αἰώνιοι, καὶ ἐσελεύσεται ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης*» (Ψαλμ. κγ', 7). Ὁ δὲ προφή-

της Ἡσαΐας προέγραψε τὴν ἀπορία τῶν Ἀγγέλων γιὰ τὴν Θεανθρώπινη ἐμφάνιση τοῦ Κυρίου καὶ τὰ σημάδια τοῦ θείου πάθους, πού ἔφερε στό Σῶμα Του, καὶ τοὺς παρουσιάζει νὰ λέγουν: «*Τίς οὗτος ὁ παραγενόμενος ἐξ Ἐδῶμ;... Διατί σοῦ ἐρυθρὰ τὰ ἱμάτια;*» (Ἡσαΐας ξγ', 1 - 2), ὑπονοώντας τὸ ἅγιον Αἷμα τοῦ Κυρίου πού ἔρρευσε ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ γιὰ τὴν σωτηρίαν μας.

Μετὰ τὴν εἰς οὐρανούς Ἀνάληψίν Του ὁ Θεάνθρωπος ὀλοκληρώνει τὸ ἔργο τῆς Θεῆς Οἰκονομίας γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Δέν ἔσωσε ἀπλῶς τὴν ἀνθρώπινη φύση ἀπὸ τίς συνέπειες τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ τὴν ἔφερε σέ κατάστασι ἀσυγκρίτως ἀνώτερη τῆς προπρωτικῆς, στὴν θέωση καὶ τὸν δοξασμό!

Στὴ συνέχεια, μετὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, αὐτὴ ἡ θέωση γίνεται δυνατὴ γιὰ κάθε ἄνθρωπο προσωπικῶς. Γίνεται

δυνατὴ ἀπὸ τὴν στιγμή πού κάθε ἄνθρωπος, μετὰ τὸ Ἅγιο Βάπτισμα, γίνεται μέλος τοῦ θεανθρώπινου Σώματος τοῦ Χριστοῦ, τῆς Ἐκκλησίας. Φυσικά, μετὰ ἐπιβάλλεται συνειδητῶς καὶ ἐλευθέρως μετὰ τὴν «ἀσκητικὴ» τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τὰ ἱερά Μυστήρια νὰ μένει ὁ πιστὸς ζωντανὸ μέλος τοῦ Χριστοῦ, ὥστε νὰ δέχεται τὴν καθαρτικὴ, φωτιστικὴ καὶ θεοποιὸ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ νὰ γίνεται «καθ' ὁμοίωσιν» τοῦ Δημιουργοῦ¹.

Δέν μένει λοιπὸν, τελειώνοντας, παρὰ νὰ παρακαλέσουμε τὸν «ἐν δόξῃ Ἀναληφθέντα» Κύριο, λέγοντας: «*Ὁ τῇ ἐνδόξῳ Σου Ἀναλήψει τῆς σαρκὸς θεώσας τὸ πρόσλημμα, καὶ τοῦτο τῇ δεξιᾷ καθέδρᾳ τιμήσας τοῦ Πατρὸς, ἀξίωσον ἡμᾶς, διὰ τῆς τῶν ἁγίων Σου Μυστηρίων μεταλήψεως, τῆς δεξιᾶς μερίδος τῶν σωζομένων τυχεῖν*»².

Γένοιτο!

1. Λέγοντας «ἀσκητικὴ» τῆς Ὁρθοδοξίας, δέν ἐννοοῦμε τὴν μοναχικὴ ζωὴ, ἀλλὰ τὸν ἀγῶνα πού ὀφείλει νὰ κάνει κάθε πιστὸς μετὰ τὴν προσευχὴν, τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ, τὴν συνεχῆ μετάνοια καὶ ἐξομολόγησι γιὰ τὴν ἀποβολὴν τῆς ἁμαρτίας καὶ τῶν παθῶν ἀπὸ τὴν καρδιά.

2. «*Σὺ (Κύριε), ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν ἐνδοξὴν Ἀνάληψίν Σου ἐθέωσας τὴν σάρκα (ἀνθρώπινη φύση), πού εἶχες προσλάβει (μετὰ τὴν ἐνανθρώπησίν Σου) καὶ τὴν τιμήσας μετὰ τὴν σὴν δεξιὰν τοῦ Πατρὸς ἐνθρόνησι, ἀξίωσέ μας, μετὰ τὴν μετάληψιν τῶν ἁγίων Σου Μυστηρίων, νὰ τύχομε τῆς δεξιᾶς μερίδος αὐτῶν πού σώζονται*» (Συμεῶν τοῦ Μεταφραστοῦ: Εὐχὴ πρὸς τῆς Θεῆς Μεταλήψεως).

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑ ΤΗΣ Ε΄ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ

Δρος Φαίδωνος Παπαδόπουλου
Θεολόγου

(Ἑβρ. θ', 11-14)

«**11** Χριστός δὲ παραγερόμενος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειότερας σκητῆς, οὐ χειροποιήτου, τοῦτ' ἔστιν οὐ ταύτης τῆς κτίσεως, **12** οὐδὲ δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσηλθεὶν ἐφάπαξ εἰς τὰ Ἅγια, αἰωρίαν λύτρωσιν εὐράμενος. **13** Εἰ γὰρ τὸ αἶμα ταύρων καὶ τράγων καὶ σποδὸς δαμάλεως φαρτίζουσα τοὺς κεκοιτωμένους ἀγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα, **14** πόσω μᾶλλον τὸ αἶμα τοῦ Χριστοῦ, ὃς διὰ Πνεύματος αἰωρίου ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ Θεῷ, καθαρῶς τὴν συνείδησιν ὑμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων εἰς τὸ λατρεύειν Θεῷ ζῶντι;».

Οἱ Χριστιανοὶ τῆς Παλαιστίνης, οἱ ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανοὶ πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπευθύνεται ἡ Πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολή τοῦ Ἀπ. Παύλου, πέρα ἀπὸ τὸν διαρκῆ διωγμὸν ποὺ ἀντιμετώπιζαν, ὑφίσταντο ἀνηλεῆ πόλεμον ἐκ μέρους φανατικῶν Ἰουδαϊκῶν κύκλων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀποδέχονταν τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὴν σχέσιν Του μετὰ τὸν Θεὸν τῶν πατέρων τους. Διαβλέποντας τὸν κίνδυνον κλονισμοῦ αὐτῶν τῶν πιστῶν ὁ Παῦλος, τοὺς ἀπευθύνει τὴν συγκεκριμένη ἐπιστολή καὶ μέσω τῶν ἀναφορῶν σὲ πρόσωπα καὶ γεγονότα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ποὺ προεικόνιζαν τὸν ἐρχομὸν καὶ τὴν δράσιν τοῦ Μεσ-

σία, ἐπιδιώκει νὰ καταδείξει ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Σωτὴρας τοῦ κόσμου.

Οἱ αἱματηρὲς θυσίαι καὶ οἱ προσφορὲς καρπῶν καὶ ἄλλων ἀγαθῶν, ἀποτελοῦσαν μέρος τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τῶν Ἑβραίων. Στὶς σελίδες τῆς Ἁγίας Γραφῆς ὑπάρχουν πολλές ἀναφορὲς σὲ θυσίαι τράγων καὶ μόσχων, τρυγониῶν καὶ περιστεριῶν ἢ ἄλλων ζώων καὶ πτηνῶν, ἐνῶ εἶναι γνωστὰ τόσο ἡ ὑπαρξὴ τοῦ θυσιαστηρίου τῶν ὀλοκαυτωμάτων στὸν ναὸ τοῦ Σολομῶντα, ὅσο καὶ τοῦ ἱερατείου, τὰ μέλη τοῦ ὁποίου ἀσχολοῦντο μὲ τὴν προσφορὰ αὐτῶν τῶν θυσιῶν. Ποιὰ ἦταν, ὅμως, ἡ σημασία αὐτῶν τῶν τελετῶν; Προσέφεραν κάποια ὠφέλεια σ' αὐτοὺς ποῦ τίς τελοῦσαν; Κι ἀκόμη ἔχει ὁ Θεὸς ἀνάγκη ἀπὸ αἵματα καὶ κρέατα ζώων;

Ἡ ἀναφορὰ τοῦ Ἀπ. Παύλου στὶς θυσίαι στοχεύει κατ' ἀρχὴν στό νὰ καταδείξει ὅτι στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ βρίσκουν τὴν ἐκπλήρωσίν τους ὅλες οἱ προφητεῖαι καὶ οἱ προεικονίσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Κυρίως, ὅμως, ἀποσκοπεῖ στὸν τονισμὸ τῆς ἀνωτερότητας καὶ τελειότητας τῆς μοναδικῆς καὶ ἀληθινῆς θυσίας, τῆς προσφορᾶς δηλαδὴ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ στὸν Σταυρό. Ἄν τὸ αἶμα τῶν θυσιαζομένων ζώων πρόσφερε, κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ, τὴν καθαρότητα στοὺς ἀνθρώπους, πόσο μᾶλλον τὸ Αἶμα τοῦ Χριστοῦ θὰ μπορούσε νὰ προσφέρει ἄπειρες εὐεργεσίες;

Τὸ ὅτι οἱ ζωοθυσίαι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης δὲν ἦταν μέσο σωτηρίας, ἀλλὰ προτύπωση τῆς σταυρικῆς θυσίας, τὸ σημειώνει εὐστοχα ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος μὲ τὰ ἑξῆς λόγια: «Ὁ Θεὸς δὲν ἄφησε τελείως ἔξω ἀπὸ κάθε ἱερότητα καὶ ἄσκοπες αὐτὲς τίς θυσίαι, οὔτε καὶ τελείως χαμένα ἐκεῖνα τὰ αἵματα. Ἀλλὰ, ὅσο ἦταν δυνατόν στὴν ἀνθρώπινη φύσιν, ἦταν ἐνωμένο μ' αὐτὲς τὸ μέγα καὶ ἄθνητον ἱερεῖον, δηλαδὴ ὁ Ἴδιος ὁ Χριστός». Καὶ ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος προσθέτει ὅτι «οἱ θυσίαι δὲν ἦταν ἀρεστὲς στὸν Θεὸν καὶ δὲν γίνονταν μὲ τὴν σύμφωνη γνώμη Του, ἀλλὰ παραχώρησιν. Καὶ ἐπειδὴ γίνονταν, ὁ Θεὸς τίς

ἐπέδυσσε μέ τόν τύπο καί τήν εἰκόνα τῆς μέλλουσας Οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ. Οἱ ἴδιες, λοιπόν, δέν ἦταν δεκτές στόν Κύριο, ἀλλά γιά τό γεγονός πού εἰκόνιζαν ἦταν εὐπρόσδεκτες. Κι ἄν θυσιαζόταν πρόβατο, ἦταν εἰκόνα τοῦ Σωτήρα, κι ἄν ἦταν βόδι, πάλι εἰκόνιζε τόν Κύριο, ὥστε ὁ Χριστός πού προτυπωνόταν μέ τίς θυσίες, Ἐκεῖνος παρεῖχε τήν κάθαρση σ' αὐτούς πού θυσίαζαν».

Οἱ θυσίες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης γίνονταν μέ φωτιά καί εἶχαν προσωρινό χαρακτήρα. Τελούνταν ἀπό τούς ἀρχιερεῖς καί τούς ἱερεῖς τῶν Ἑβραίων καί τό ἀποτέλεσμά τους ἀφοροῦσε μόνο αὐτούς πού ἔφερναν τά ζῶα. Ἡ θυσία, ἀντίθετα, τοῦ Χριστοῦ διαφέρει ἀπό αὐτές ὅσο ἡ εἰκόνα ἀπό τήν πραγματικότητα. Ὁ ἴδιος, κατ' ἀρχήν, δέν ἦταν ἀρχιερέας γίνος καί θνητός καί ἡ ἀρχιερωσύνη Του δέν εἶχε νά κάνει μέ φωτιές καί ζῶα. Στή θέση τοῦ θύματος πρόσφερε τόν ἴδιο Του τόν ἑαυτό καί στή θέση τῆς φωτιάς τό Ἅγιο Πνεῦμα προσέδωσε σ' αὐτή τή θυσία αἰώνια ἀξία.

Μιλώντας γιά τίς παλιές θυσίες καί τή θυσία τοῦ Ἰησοῦ καί ἰδίως γιά τή σωτηρία πού πήγασε γιά τήν ἀνθρωπότητα ἀπ' αὐτή, ὁ Ἄπ. Παῦλος δέν ἀοριστολογεῖ. Ἡ ἐκούσια σταύρωση τοῦ Κυρίου καί ἡ παράδοση τοῦ Σώματός Του καί τοῦ Αἵματός Του κατά τόν Μυστικό Δείπνο, ἀποτελοῦν τή μοναδική ἐγγύηση καί συνάμα τόν πλέον πρακτικό τρόπο γιά τή σωτηρία μας. Ὁ δικός μας ἀρχιερέας δέν μπῆκε στά Ἅγια τῶν Ἁγίων τοῦ πέτρινου ναοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀλλά εἰσῆγαγε τήν ἐνωμένη μέ τή θεότητα Του φύση μας στόν Οὐρανό. Κι αὐτό ἔγινε μέν μία φορά, ἀλλά ἔχει δέ αἰώνια ἀξία. Γιατί, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος, «βρῆκε αἰώνια λύτρωση», κάτι πού δέν σημαίνει, ἀσφαλῶς, ὅτι ὁ ἴδιος εἶχε ἀνάγκη λύτρωσης, ἀλλά ὅτι ὡς «Υἱός τοῦ Ἀνθρώπου» καί ἐκπρόσωπος ὅλης τῆς ἀνθρωπότητας, πέτυχε γιά τήν ἀνθρώπινη φύση τήν αἰώνια ἐλευθερία καί τήν ἀπαλλαγή ἀπό τίς ἁμαρτίες.

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΟΥ ΘΩΜΑ

Πρωτοπρ. Γεωργίου Ἀντωνίου
Θεολόγου - Νομικοῦ

(Ἰωάν. κ', 19-31)

«**19** Οὓσης οὖν ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ σαββάτων, καί τῶν θυρῶν κεκλεισμένῳ ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταί συνηγμένοι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καί ἔστη εἰς τὸ μέσον, καί λέγει αὐτοῖς· εἰρήνη ὑμῖν. **20** Καί τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καί τὴν πλευρὰν αὐτοῦ. ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταί ἰδόντες τὸν Κύριον. **21** Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς πάλιν· εἰρήνη ὑμῖν. Καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατήρ, καὶ γὰρ πέμπω ὑμᾶς. **22** Καί τοῦτο εἰπὼν ἐνεφύσησε καί λέγει αὐτοῖς· λάβετε Πνεῦμα ἅγιον. **23** Ἄν τιῶν ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίεται αὐτοῖς, ἄν τιῶν κρατῆτε, κεκρατῆται. **24** Θωμᾶς δὲ εἰς ἐκ τῶν δώδεκα ὁ λεγόμενος Δίδυμος, οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς. **25** Ἐλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί· ἐώρακαμεν τὸν Κύριον. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· ἔὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἤλων, καί βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἤλων, καί βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω. **26** Καί μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ πάλιν ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταί αὐτοῦ καί Θωμᾶς μετ' αὐτῶν. Ἐρχεται ὁ Ἰησοῦς τῶν θυρῶν κεκλεισμένῳ, καί ἔστη εἰς τὸ μέσον καί εἶπεν· εἰρήνη ὑμῖν. **27** Εἶτα λέγει τῷ Θωμᾷ· φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε καί ἴδε τὰς χεῖράς μου, καί φέρε τὴν χεῖρά σου καί βάλε εἰς τὴν πλευρὰν μου, καί μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός. **28** Καί ἀπεκρίθη Θωμᾶς καί εἶπεν αὐτῷ· ὁ Κύριός μου καί ὁ Θεός μου. **29** Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ὅτι ἐώρακάς με, πεπίστευκας· μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καί πιστεύσαντες. **30** Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. **31** ταῦτα δὲ γέγραπται ἵνα πιστεύσητε ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστός ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ».

Θωμάς: Ὄνομα ἢ λέξις, ἢ ὁποῖα κατάντησε νά σημαίνει ἀπιστία, ἀμφιβολία, δυσπιστία, ζήτησις ἀποδείξεων πρὸς ἀποδοχὴ κάποιας διδασκαλίας, γνώμης ἢ πληροφορίας. Ἐκκλησιαστικά ὅμως, τὸ ὄνομα τοῦτο σημαίνει καλὴ ἀπιστία, πίστις μέ λόγῳ, πίστις ἐδραία, πίστις πού δέν κινδυνεύει εὐκόλῃ νά σαλευθεῖ.

Πίστις ὅχι γέννημα συναρπαγῆς ἢ πρόχειρου ἐνθουσιασμοῦ, ἀλλὰ αὐτὴ πού σφυρηλάτησε ἡ ἔρευνα καί ἡ μελέτη, πού ἀποτελεῖ γιὰ τόν ἄνθρωπο θεμέλιο ἀδιάσειστο. Πέτρα ἀρραγῆ. Περιουσία μόνιμη γιὰ τὴν ἐξασφάλισις τοῦ μέλλοντος. Εἶναι πραγματικὴ, πού ἐλπίζει σταθερὰ στὴν ὑπαρξὴ τῶν ἀληθειῶν πέραν τοῦ τάφου. Πού μπορεῖ νά ἐλέγχει καί νά ἐρευνᾷ ὡς ἀπτά καί ψηλαφητά τὰ μὴ βλεπόμενα πνευματικὰ πράγματα.

Ἡ πίστις εἶναι τὸ μεγάλο τηλεσκόπιο μέ τὸ ὁποῖο διασχίζουμε, διαπερνοῦμε, τὸ ἄπειρο, κατοπτεύουμε ὅλα τὰ ἀόρατα καί πνευματικά. Ὁ Θωμάς τέτοια πίστις ζητᾷ, πού θά βεβαιώνει ὅτι ὁ Ἀναστάς Ἰησοῦς δέν ἦταν πνεῦμα, ἀλλὰ Θεός καί ἄνθρωπος. Θεάνθρωπος. Μέ σάρκα καί ὀστᾷ.

Ὁ Θωμάς παίρνει αὐτὴ τὴν πίστις, διότι οἱ δισταγμοὶ τοῦ προέρχονται ἀπὸ εἰλικρινῆ ἀγάπη πρὸς τὴν ἀλήθεια. Οἱ ἀμφιβολίες τοῦ σκοπὸ ἔχουν τὴν κατοχύρωσις τῆς ἀλήθειας ἀπὸ κάθε μεταγενέστερη ἀμφιταλάντευσις ἢ κλωνισμό. Οἱ ἐνδοιασμοὶ τοῦ σ' ἓνα καί μόνον ἀποβλέπουν: Στό νά γίνῃ κάτοχος τοῦ ὅλου βάθους τοῦ μυστηρίου. Νά γνωρίσει ὅλη τὴν ἀλήθεια. Νά καταρτιστεῖ, ἔτσι ὥστε νά εἶναι ἔτοιμος σέ ἀπολογία στὸν καθένα πού θέλει νά μάθει.

Ὁ Κύριος, πού εἶναι ὁ λόγος, ἡ πηγὴ, ὁ δημιουργὸς τοῦ ἀνθρώπινου λογικοῦ, ἡ ἀλήθεια καί τὸ φῶς, δέν ἀπωθεῖ τὴν ἀξίωσις τοῦ Θωμά, γιατί αὐτὴ εἶναι εἰλικρινὴς καί ἄδολη. Ἀντίθετα, συνιστᾷ σ' αὐτόν καί τοὺς ὁμοίους του νά ἔχουν περισσότερη ἐμπιστοσύνη καί ὑπακοή στὴν πίστις, παρά στό λογικὸ τους, πού ὑπάρχει περίπτωσις νά μὴν εἶναι ἀπαλλαγμένο ἀπὸ τὸν ἐγωισμό, τὸν δόλο, τὴν ὑπερηφάνεια.

Ἡ ἀσφαλέστερη ὁδός, λοιπόν, γιὰ νά γνωρίσει κανεὶς τὰ ὑπερφυσικά, τὰ θεία, εἶναι ἡ πίστις. Γι' αὐτὸ «μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες».

Ἐμεῖς, λοιπόν, πού τοποθετούμαστε;

«Ποίους εὐφημιῶν
στέμμασιν, ἀναδήσωμεν
Πέτρον καὶ Παῦλον;»

Πρωτοπρ. Μιχαὴλ Βοσκοῦ
Θεολόγου

Εκτὸς ἀπὸ τὴν ἐβδομαδιαία νηστεία τῆς Τετάρτης καὶ τῆς Παρασκευῆς, ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας καθιέρωσε τέσσερις περιόδους νηστείας κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους. Οἱ δύο μεγάλες περίοδοι νηστείας (ἡ Μεγάλῃ Σαρακοστῇ δηλαδὴ καὶ ἡ Σαρακοστῇ τῶν Χριστουγέννων) συνδέονται, ὅπως εἶναι φυσικὸ, μέ τὶς δύο σημαντικότερες Δεσποτικὲς ἑορτὲς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους, τὶς ἑορτὲς τοῦ Πάσχα καὶ τῶν Χριστουγέννων, ἐνῶ ἡ τρίτη (ἡ νηστεία τοῦ Δεκαπενταγούστου) συνδέεται μέ τὴ μεγαλύτερη Θεομπροχικὴ ἑορτὴ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους, τὴν ἑορτὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου. Ἡ τέταρτη περίοδος νηστείας, τῆς ὁποίας ἡ διάρκεια ἀξομειώνεται κάθε χρόνο ἀνάλογα μέ τὴν ἡμερομηνία τοῦ Πάσχα, εἶναι ἡ νη-

στεία τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἡ ὁποία συνδέεται μέ τὴν κοινὴ ἑορτὴ τῶν Πρωτοκορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου στὶς 29 Ἰουνίου. Μόνον καὶ μόνον αὐτὸ τὸ γεγονός εἶναι ἀρκετὸ ν' ἀναδείξει τὴ μεγάλη σημασία πού ἀνέκαθεν ἀπέδιδε ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία στὰ πρόσωπα τῶν δύο Πρωτοκορυφαίων Ἀποστόλων καὶ στὸν κοινὸ τους ἑορτασμὸ στὶς 29 Ἰουνίου.

Οἱ Ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Παῦλος ὑπῆρξαν ἀναμφίβολα οἱ δύο Ἀπόστολοι πού σήκωσαν τὸ μεγαλύτερο φορτίο τῆς κηρύξεως τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ μὲν Ἀπόστολος Πέτρος ἀνάμεσα στοὺς Ἰουδαίους, πρὸς τοὺς ὁποίους κυρίως ἀπευθύνθηκε τὸ ἱεραποστολικὸ του ἔργο, ὁ δὲ Ἀπόστολος Παῦλος, πού δικαίως φέρει τὸν τίτλο τοῦ Ἀποστόλου τῶν ἐθνῶν, ἀνάμεσα στοὺς ἐθνικούς, ἀνάμεσα δη-

λαδὴ στοὺς εἰδωλολάτρεις, πρὸς τοὺς ὁποίους κυρίως ἀπευθύνθηκαν οἱ τέσσερεις ἀποστολικές του περιοδεῖες. Σ' αὐτοὺς τοὺς δύο Ἀποστόλους εἶναι ἀφιερωμένες οἱ περισσότερες σελίδες τοῦ πέμπτου βιβλίου τῆς Καινῆς Διαθήκης, τοῦ βιβλίου τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, ποὺ στὴν οὐσία εἶναι τὸ βιβλίον τῶν Πράξεων τῶν Πρωτοκορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου.

Ὁ Ἰδιος ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπλεξε γι' αὐτοὺς τὸ καλύτερο ἐγκώμιο μὲ τὴ δική του μαρτυρία καὶ ἀνακήρυξη, ὅπως μᾶς ὑπενθυμίζει τὸ Συναξάριο τῆς ἑορτῆς. Γιὰ μὲν τὸν Ἀπόστολο Πέτρο, ὅταν τὸν ἐμακάρισε καὶ τὸν ἀπεκάλεσε πέτρα, γιὰ δὲ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο, ὅταν τὸν ὀνόμασε σκεῦος ἐκλογῆς. Ὅταν κάποτε ρώτησε ὁ Κύριος τοὺς Μαθητές Του «*τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου;*» (Ματθ. ιστ', 13), ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ὁμολόγησε: «*Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζώντος*» (Ματθ. ιστ', 16). Τότε ὁ Κύριος τοῦ εἶπε: «*Μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ*» καὶ ἀμέσως μετὰ «*σὺ εἶ Πέτρος, καὶ*

ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν» (Ματθ. ιστ', 17 - 18). Μακάριος εἶσαι διπλαδὴ Σίμων, γιὰ τοῦ Ἰωνᾶ... Ἐσὺ εἶσαι ὁ Πέτρος καὶ πάνω στὴν πέτρα τῆς δικῆς σου ὁμολογίας περὶ τῆς θεότητός μου θὰ οἰκοδομήσω τὴν Ἐκκλησίαν μου. Ὅταν ἀργότερα πάλι ἐγινε ἡ συγκλονιστικὴ μεταστροφή τοῦ Ἀποστόλου Παύλου πρὸς τὸν Χριστὸ καθ' ὁδὸν πρὸς τὴ Δαμασκὸ, τότε ὁ Κύριος εἶπε στὸν Ἀνανία περὶ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὅτι «*σκεῦος ἐκλογῆς μοί ἐστὶν οὗτος τοῦ βασιλείου καὶ βασιλέων υἱῶν τε Ἰσραὴλ*» (Πράξ. θ', 15). Αὐτὸν διπλαδὴ Ἐγὼ τὸν ἐξέλεξα, γιὰ νὰ τὸν χρησιμοποιοῦν ὡς ὄργανο ποὺ θὰ μὲ κάνει γνωστὸ στὰ ἔθνη καὶ στοὺς ἄρχοντες τοὺς καὶ στὸν ἰσραηλιτικὸ λαό.

Ἡ κοινὴ ἑορτὴ τῶν δύο Πρωτοκορυφαίων Ἀποστόλων καθιερώθηκε κατὰ τὸ ἔτος 258 μ.Χ., ὅταν στὶς 29 Ἰουνίου τοῦ συγκεκριμένου ἔτους ὁ Πάπας τῆς Ρώμης Σίξτος ὁ Β' μετέφερε τὰ Λεῖψανα τῶν δύο Ἀποστόλων στὴν Κατακόμβη τοῦ Ἁγίου Σεβαστιανοῦ. Νὰ ὑπενθυμίσουμε ὅτι καὶ οἱ δύο Ἀπό-

στολοι μαρτύρησαν στὴ Ρώμη, τὴν πρωτεύουσα τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας. Ἐκτοτε, ἡ κοινὴ τους ἑορτὴ διεδόθη σὲ ὅλο τὸν χριστιανικὸ κόσμον καὶ ἀπέκτησε τέτοια σημασία, ὥστε ἐπεσκίασε τελικὰ τὶς ἄλλες ἑορτὲς τοὺς, ἀκόμη καὶ τὴ μνήμη τοῦ θανάτου τοὺς. Πάμπολλοι ναοὶ σ' ὀλόκληρη τὴν Ὀρθοδοξία εἶναι ἀφιερωμένοι στὴ μνήμη τῶν δύο Πρωτοκορυφαίων Ἀποστόλων, ἐνῶ σπανίως ἕνας ναὸς τιμᾶται σὲ ὄνομα ἑνὸς μόνο ἀπὸ αὐτοὺς.

Ὁ κοινὸς ἑορτασμὸς τῶν δύο Πρωτοκορυφαίων Ἀποστόλων ἔχει πέραν τῆς ἱστορικῆς του προελεύσεως καὶ μιὰ βαθύτερη θεολογικὴ σημασία: Φανερώνει τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας (τῆς ἐξ Ἰουδαίων, τὴν ὁποία ἐκπροσωπεῖ ὁ Ἀπόστολος Πέτρος, καὶ τῆς ἐξ ἐθνικῶν, τὴν ὁποία ἐκπροσωπεῖ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος). Αὐτὴν δὲ τὴ θεολογικὴ σημασία ἐκφράζει μὲ τὸν πιὸ ὁμορφο τρόπο ἡ βυζαντινὴ εἰκόνα τῶν δύο Ἀποστόλων, στὴν ὁποία εἰκονίζονται νὰ κρατοῦν μαζὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴ μορφὴ ἑνὸς μικροῦ βυζαντινοῦ ναοῦ.

Γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κύπρου ἡ ἑορτὴ αὐτὴ ἔχει μιὰ ὄλως ἰδιαίτερη σημασία. Ὁ Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν Παῦλος ἐπέλεξε τὴν ἰδιαίτερή μας πατριδα ὡς τὸν πρῶτο του σταθμὸν κατὰ τὴν πρώτην του ἀποστολικὴν περιοδείαν, κατὰ τὴν ὁποία τὸν συνόδευε καὶ ὁ ἰδρυτὴς καὶ προστάτης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου Ἀπόστολος Βαρνάβας. Ἔτσι, ἡ νῆσος Κύπρος εἶχε τὴ μεγάλη εὐλογία νὰ δεχθεῖ τὴν πίστη στὸν σταυρωθέντα καὶ ἀναστάντα Κύριόν μας Ἰησοῦ Χριστὸ ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Πρωτοκορυφαίου Ἀποστόλου Παύλου καὶ μάλιστα πρώτη μετὰ τὶς πόλεις τῆς Παλαιστίνης, ποὺ εἶναι τὸ λίκνον τῆς χριστιανικῆς πίστεως.

Ἀπὸ τὴν πλούσια ὑμνογραφία τῆς ἑορτῆς τῶν Πρωτοκορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου ἐπιλέξαμε νὰ παραθέσουμε καὶ νὰ σχολιάσουμε σύντομα σ' αὐτό μας τὸ ἄρθρον τὸ πρῶτον Ἰδιόμελον Στιχηρὸν τοῦ Ἑσπερινοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι ποίημα τοῦ Ἀνδρέα Πυροῦ. Τὸ τροπάριον αὐτὸ ἔχει ὡς ἐξῆς:

«*Ποίοις εὐφημιῶν στέμμασιν, ἀναδήσωμεν Πέτρον καὶ Παῦλον; τοὺς διηρημένους τοῖς*

σώμασι, καὶ ἠνωμένους τῷ Πνεύματι, τοὺς θεοκρηύκων πρωτοστάτας· τὸν μὲν, ὡς τῶν Ἀποστόλων προεξάρχοντα, τὸν δέ, ὡς ὑπὲρ τοὺς ἄλλους κοπιάσαντα· τούτους γὰρ ὄντως ἀξίως, ἀθανάτου δόξης, διαδήμασι στεφανοῖ, Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἔχων τὸ μέγα ἔλεος».

Δηλαδή: Μὲ ποιά στεφάνια ἐγκωμίων νὰ στεφανώσουμε τοὺς Ἀποστόλους Πέτρο καὶ Παῦλο; Αὐτοὺς πού, ἐνῶ ἦταν χωρισμένοι στὰ σώματα, ἦταν ὅμως ἐνωμένοι μετὰ τὴν Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ μετὰ τὴν κοινὴ πνευματικὴ τους πορεία, τοὺς πρωτοστάτες ἀνάμεσα σ' ὅλους τοὺς θεοκρήκους Ἀποστόλους τοῦ Κυρίου. Τὸν μὲν Ἀπόστολο Πέτρο ὡς προεξάρχοντα τοῦ κύκλου τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων, τὸν δὲ Ἀπόστολο Παῦλο ὡς ἐκείνον πὺν περισσότερο ἀπὸ ὅλους ἐκοπίασε. Αὐτοὺς στεφανώνει ὄντως ἀξίως μετὰ τὸ στεφάνι τῆς ἀθάνατης καὶ αἰώνιας δόξης ὁ Ἰδιος ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Θεὸς μας, ὁ Ὅποιος ἔχει τὸ μέγα ἔλεος.

Ὅσα ἐγκώμια κι ἂν ἀπευθύνουν οἱ ἄνθρωποι πρὸς τοὺς Ἁγίους τῆς Ἐκκλησίας, αὐτὰ

εἶναι φτωχικὰ μπροστὰ στὸ στεφάνι τῆς ἀθάνατης καὶ αἰώνιας δόξης, μετὰ τὸ ὅποιο τοὺς στεφανώνει ὁ Ἰδιος ὁ Θεός. Ὅσες τιμὲς κι ἂν τοὺς ἀπονείμουν οἱ ἄνθρωποι, αὐτὲς εἶναι πολὺ μικρὲς μπροστὰ στὴ μεγάλη τιμὴ πὺν τοὺς ἀπονέμει ὁ Πανάγαθος Τριαδικὸς Θεός, νὰ τοὺς καταστήσει πολίτες τῆς αἰώνιας Βασιλείας Του. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ φωτισμένος μετὰ τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιαστικὸς ποιητὴς διερωτᾶται μετὰ ποιά στεφάνια ἐγκωμίων νὰ στεφανώσει τοὺς δύο Πρωτοκορυφαίους Ἀποστόλους τοῦ Κυρίου, ὅταν μάλιστα, ὅπως προαναφέραμε, τὸ ἐγκώμια γι' αὐτοὺς τὸ ἔπλεξε πρῶτος ὁ Ἰδιος ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός, φανερώνοντας μετὰ τὸν πῶν χαρακτηριστικὸ τρόπο τὴν εὐαρέσκεια του πρὸ τὰ πρόσωπά τους.

Ὁ ποιητὴς τοῦ ἐν λόγῳ τροπαρίου φανερώνει τὴν ἐνότητα ἀνάμεσα στοὺς δύο Ἀποστόλους, λέγοντας ὅτι, ἐνῶ ἦταν χωρισμένοι στὰ σώματα, ἦταν ὅμως ἐνωμένοι μετὰ τὴν Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὅλοι οἱ Ἁγιοὶ στὴν Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας

εἶναι ἐνωμένοι μετὰξὺ τους μετὰ τὴν Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τὴν κοινὴ τους πνευματικὴ πορεία. Πόσο μᾶλλον οἱ Ἁγιοὶ Ἀπόστολοι πὺν ἀνεδείχθηκαν μετὰ τὴν ζωὴ τους, τὸ ἔργο τους καὶ τὴν διδασκαλία τους θεμέλιο τοῦ οἰκοδομήματος τῆς Ἐκκλησίας, ἰδιαίτερος δὲ οἱ δύο Πρωτοκορυφαῖοι Ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Παῦλος, οἱ πρωτοστάτες, ὅπως χαρακτηριστικὰ ἀναφέρει ὁ ποιητὴς, ἀνάμεσα σ' ὅλους τοὺς Ἀποστόλους τοῦ Κυρίου. Ὁ μὲν Ἀπόστολος Πέτρος ὡς προεξάρχων τοῦ κύκλου τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων, ὁ δὲ Ἀπόστολος Παῦλος ὡς ἐκείνος πὺν κοπίασε περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἀποστόλους.

Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος εἶναι ὄντως ὁ προεξάρχων τοῦ κύκλου τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων. Εἶναι ὀλοφάνερο μέσα ἀπὸ τὴν σελίδες τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὅτι ἔχει μὴ προτεραιότητα ἀνάμεσα στὸν κύκλο τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων. Αὐτὴ ἡ προτεραιότητά του ὅμως εἶναι ἕνα πρωτεῖο τιμῆς καὶ σὲ καμιά περίπτωση πρωτεῖο ἐξουσίας, ἀφοῦ ὡς Ἀπόστολος τοῦ Κυρίου εἶχε ἀκριβῶς τὴν ἴδια

ἐξουσία πὺν εἶχαν καὶ οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι. Ἦταν πρῶτος μετὰξὺ ἴσων, ὅπως συμβαίνει μετὰ τοὺς Προκαθημένους τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Σὲ καμιά περίπτωση ὅμως δὲν εἶχε μεγαλύτερη ἐξουσία ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἀποστόλους, οὔτε πολὺ περισσότερο ἀποτελοῦσε τὴν πηγὴ τῆς ἐξουσίας τῶν ὑπολοίπων Ἀποστόλων, ὅπως ἐσφαλμένα ἀποφάνθηκε ὁ Δυτικὴ Θεολογία, γιὰ νὰ θεμελιώσει τὸ λεγόμενο παπικὸ πρωτεῖο.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀπὸ τὴν δικὴ του πλευρὰ εἶναι ἐκεῖνος πὺν ἄλλαξε τὴν πορεία τῆς Παγκόσμιας Ἱστορίας μετὰ τὴν τέσσερις ἀποστολικὲς του περιοδεῖες σ' ὀλόκληρη σχεδὸν τὴν ἕκταση τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας. Ἰδρυσε πλῆθος Ἐκκλησιῶν σὲ κάθε τόπο, ὅπου κήρυσσε τὸ Εὐαγγέλιο. Γιὰ νὰ φέρει ὅμως εἰς πέρας αὐτὸ τὸ ἀσύλληπτο ἱεραποστολικὸ τοῦ ἔργο, κοπίασε περισσότερο ἀπὸ ὅλους καὶ πέρασε μέσα ἀπὸ φοβερὲς θλίψεις καὶ δοκιμασίες, τὴν ὅποιες μετὰ γλαφυρὸν τρόπο μᾶς περιγράφει στὸ ἐνδέκατο κεφάλαιο τῆς Β' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς του.

Η ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ «ΤΟ ΧΑΙΡΕ ΤΩΝ ΜΥΡΟΦΟΡΩΝ»

Δέσποινας Ίωάννου - Βασιλείου
Πρεσβυτέρας, Έκπαιδευτικού

Ἡ Ὁρθοδοξία ἔχει χαρακτηριστεῖ ὡς «Ἐκκλησία τῆς Ἀναστάσεως», διότι οἰκοδομεῖ ἐκεῖ ὅλη τὴν ἱστορική της παρουσία, ἐμβολιάζοντας στή συνείδηση τῶν πιστῶν της τὴν ἀναστάσιμη ἐλπίδα: «Εἰ δέ Χριστός οὐκ ἐγήγερται, ματαῖα ἡ πίστις ὑμῶν» (Α΄ Κορ. ιε΄, 17). Δέν θά μπορούσε, λοιπόν, ἡ ἱερή τέχνη τῆς ἀγιογραφίας νά μὴν καταυγάζεται ἀπό τό Φῶς τῆς Ἀναστάσεως. Ἡ Ὁρθοδοξία δέν αὐθαρετεῖ οὔτε στόν λόγο της οὔτε καί στήν ἐκκλησιαστική της ζωγραφική. Αυτό πού κηρύττει, τό ἀπεικονίζει καί αὐτό πού ἀπεικονίζει, τό ψάλλει. Ἔτσι, ἡ Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μέ τό θεολογικό καί λειτουργικό της περιεχόμενο,

σφραγίζει ὅλη τή σκέψη καί ὅλο τόν βίον τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ὀρθόδοξη εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως, χειραγωγούμενη ἀπό τό δόγμα καί τὴν πίστη τῶν Ἁγίων Πατέρων, ἔδωσε τὴν πρέπουσα μορφή-δομή γιά τὴν καταγραφή ἑνός διπλοῦ γεγονότος, ἱστορικοῦ καί ταυτόχρονα ἐσχατολογικοῦ, ἀπροσμέτρητου σέ μέγεθος καί ἀξία.

Γιά νά δηλωθεῖ ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ, κατὰ καιρούς, χρησιμοποιήθηκαν διάφορες ἀναπαραστάσεις, πού πολλές φορές ἦταν δυτικῆς ἐμπνεύσεως. Γιά παράδειγμα, ἡ εἰκόνα μέ τόν Χριστό νά ἐξέρχεται γυμνός ἀπό τόν τάφο καί νά κρατεῖ κόκκινη σημαία, στερεῖται παντελῶς θεολογικοῦ νοήματος. Ὁ δυτικός ζωγράφος προσπαθεῖ νά ἀποδώσει τό γε-

γονός μόνο ἱστορικά, ἐνῶ ἡ ὀρθόδοξη ἀγιογραφία προσπαθεῖ νά ἀποδώσει κυρίως τό πνευματικό νόημα τοῦ γεγονότος. Ὁ ὀρθόδοξος ἀγιογράφος μέ τόν χρωστήρα του δέν προσπαθεῖ νά ἀποτυπώσει ἀπλῶς ἱστορικά γεγονότα, διότι τόν ἐνδιαφέρει νά ἀπεικονίσει πρωτίστως τό θεολογικό τους βάθος. Στέκεται πάνω ἀπό τή φωτογραφική ἀποτύπωση τοῦ γεγονότος, διότι προσπαθεῖ νά συλλάβει τό νόημα καί τή σημασία τοῦ γεγονότος γιά τή σωτηρία τῶν ἀνθρώπων.

Στὴν ὀρθόδοξη εἰκονογραφία ὑπάρχουν δύο εἰκόνες τῆς Ἀναστάσεως, πού ἐκφράζουν τή σημασία τοῦ γεγονότος αὐτοῦ καί πού συμπληρῶνουν ἡ μία τὴν ἄλλη.

Ἡ μία ἀπό τίς δύο εἶναι συμβολική παράσταση καί ἀπεικονίζει τή στιγμή πού προηγήθηκε τῆς Θεόσωμης Ἀνάστασης τοῦ Χριστοῦ –τὴν Κάθοδό Του στόν Ἄδν. Ἐξάλλου, οἱ Εὐαγγελιστές δέν ἀναφέρουν τίποτε γιά τή συγκεκριμένη στιγμή τῆς Ἀνάστασης τοῦ Χριστοῦ. Ἡ Ἀνάστασή Του δέν μπορεῖ νά ἀποτυπωθεῖ τή

συγκεκριμένη στιγμή πού ἐγίνε, ὅπως συνέβη π.χ. μέ τὴν Ἀνάσταση τοῦ Λαζάρου. Οἱ ὀρθόδοξες εἰκόνες πού περιγράφουν τὴν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ φανερώνουν τίς δωρεές πού ἔφερε ἡ Ἀνάστασή Του στόν κόσμο. «*Νυνὶ δέ Χριστός ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο*» (Α΄ Κορ. ιε΄, 20).

Τά παραπάνω συμφωνοῦν καί μέ τὰ ἀναστάσιμα τροπάρια τῆς Ἐκκλησίας μας, πού ὑπογραμμίζουν τό ἀνεξιχνίαστο Μυστήριο τῆς Ἀναστάσεως καί τό παραλληλίζουν μέ τή Γέννηση τοῦ Κυρίου ἀπό τὴν Παρθένο, «*προῦλθες ἐκ τοῦ μνήματος, καθὼς ἐτέχθης ἐκ τῆς Θεοτόκου*» καί τὴν ἐμφάνισή Του στοὺς μαθητές μετά τὴν Ἀνάσταση, «*ὥσπερ ἐξῆλθες ἐσφραγισμένου τοῦ τάφου, οὕτως εἰσῆλθες, καί τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, πρὸς τοὺς μαθητάς σου*».

Ἡ ἄλλη εἰκόνα ἀποτυπώνει τή στιγμή πού ἀκολούθησε τὴν Ἀνάσταση τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἱστορική δηλαδή ἐπίσκεψη τῶν Μυροφόρων στόν τάφο τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως,

ή οποία φέρει τόν τίτλο «Τό Χαίρε τῶν Μυροφόρων», ἀναπαριστᾷ τίς γυναῖκες Μυροφόρες μπροστά στό μνήμα νά παίρνουν τό ἐλπιδοφόρο μήνυμα ἀπό τόν λευκοφορεμένο Ἄγγελο. Ὁ ἀριθμός τῶν Μυροφόρων στήν εἰκόνα πολλές φορές διαφέρει. Ἄλλοτε εἰκονίζονται δύο, ἄλλοτε τρεῖς καί ἄλλοτε περισσότερες. Ἡ Θεοτόκος καί ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνή πάντοτε εἰκονίζονται. Αὐτές ἔλαβαν πρῶτες τό μήνυμα τῆς Ἀναστάσεως. Ὅπως ἀναφέρουν οἱ ἐρμηνευτές τῶν Εὐαγγελίων, ἡ Παναγία ἔλαβε πρώτη τό μήνυμα τῆς Ἀναστάσεως ἀπό τόν Ἄγγελο καί πίστεψε ἀμέσως. Ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνή πῆγε ξανά στό μνημεῖο, ὅπου συνάντησε τόν Χριστό. Μέ τήν ἐντολή «μή μοῦ ἄπτου» (Ἰωάν. κ', 17) τήν ἐμπόδισε νά ἀγγίξει τά πόδια Του, γιατί σκοπός της ἦταν ἡ περιέργεια. Σέ ἀντίθεση, ὁ Θωμάς καλεῖται ἀπό τόν Χριστό νά βάλει τό χέρι του στήν πλευρά Του, γιά νά πιστέψει. Ἐκτός ἀπό αὐτές, ἀναφέρονται καί ἄλλες Μυροφόρες, ὅπως ἡ Σαλώμη, ἡ κόρη τοῦ Ἰωσήφ τοῦ Μνήστορος. Ἡ Ἰωάννα, ἡ γυναῖκα τοῦ Χουζᾶ, πού ἦταν

ἐπίτροπος στό σπίτι τοῦ Ἡρώδη τοῦ Βασιλέως. Ἡ Μάρθα καί ἡ Μαρία, οἱ ἀδελφές τοῦ Λαζάρου. Ἡ Μαρία, ἡ γυναῖκα τοῦ Κλωπᾶ, καί ἡ Σουσάννα. Οἱ Εὐαγγελιστές Μάρκος (βλ. Μάρκ. ιε', 41) καί Λουκάς ἀναφέρουν, ἐπίσης, ὅτι ὑπῆρχαν «καί ἕτεροι πολλοί, αἵτινες διπκόνουν αὐτῶ ἀπό τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς» (Λουκ. ν', 3).

Οἱ Μυροφόρες κρατοῦν στά χέρια τους μύρα καί εἶναι ξαφνιασμένες μέ ὅσα ἄκουσαν ἀπό τόν λευκοφορεμένο Ἄγγελο. Ἄν ὑπάρχει ἀρκετός χῶρος στήν εἰκόνα τοποθετοῦνται καί οἱ στρατιῶτες πού φύλαγαν τόν τάφο. Οἱ Ἀρχιερεῖς καί οἱ Φαρισαῖοι, ἐνθυμούμενοι αὐτό πού εἶπε ὁ Χριστός πρό τοῦ θανάτου Του ὅτι θά ἀναστηθεῖ σέ τρεῖς μέρες, πῆραν ἄδεια ἀπό τόν Πιλάτο νά φυλαχθεῖ ὁ τάφος. Ἔτσι, δόθηκε ἄδεια νά χρησιμοποιήσουν κουστωδία, δηλαδή φρουρά. Ὅπως ἀναφέρει ὁ Μέγας Συναξαριστής, ἡ κουστωδία ἀποτελεῖτο ἀπό ἑκατό στρατιῶτες. Ἀρχηγός αὐτῆς τῆς κουστωδίας ἦταν ὁ Ἐκατόνταρχος, ὁ μετέπειτα Ἅγιος Λογγίνος.

Ἕνας Ἄγγελος στή συγκεκρι-

κρμένη εἰκόνα, ὡς ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ, κρατᾷ ραβδί, καί κάθεται πάνω στόν λίθο τοῦ μνημείου. Βέβαια, σύμφωνα μέ τό σχετικό εὐαγγελικό ἀνάγνωσμα τοῦ Ἰωάννη ὑπῆρχαν δύο Ἄγγελοι, καθῶς ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνή «θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς καθεζομένους, ἕνα πρὸς τή κεφαλή, καί ἕνα πρὸς τοῖς ποσίν, ὅπου ἔκειτο τό σῶμα τοῦ Ἰησοῦ» (Ἰωάν. κ', 12).

Ὁ Ἄγγελος εἶχε κυλήσει τόν λίθο, γιά νά δείξει ὅτι «οὐκ ἔστιν ὧδε» (βλ. Μάρκ. ιστ', 6 καί Ματθ. κν', 6) καί νά δώσει τή δυνατότητα σέ αὐτούς πού τόν ζητοῦν νά ρίξουν ἕνα βλέμμα καί νά βεβαιωθοῦν ὅτι ὁ τάφος τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἄδειος. Ἐξάλλου, τό ἔργο τῶν Ἀγγέλων εἶναι νά μεταφέρουν τά μηνύματα τοῦ Θεοῦ στούς ἀνθρώπους, μέ σκοπό τή σωτηρία τους. Εἶναι ἡ στιγμή πού λέει στίς Μυροφόρες: «Τί ζητεῖτε τόν ζῶντα μετά τῶν νεκρῶν; Οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἠγέρθη» (Λουκ. κδ', 5).

Ἡ λάρνακα, ὅπου τοποθετήθηκε ὁ Χριστός, εἶναι κενή. Μόνο τά ἐντάφια σπάργανα εἶναι μέσα, χωρίς νά καταστραφοῦν ἀπό τήν Ἀνάστασή

Του. Ὅπως εἶναι γνωστό καί σύμφωνα μέ τή σχετική διήγηση τοῦ Εὐαγγελιστῆ Ἰωάννη, ἡ ταφή τῶν νεκρῶν γινόταν, ἀφοῦ πρῶτα τύλιγαν μέ νεκρικές ταινίες ὑφάσματος τό σῶμα καί τό ἀρωμάτιζαν κατά τήν ὅλη διαδικασία (βλ. Ἰωάν. ιθ', 39 - 40).

Ἄν συγκρίνουμε τήν Ἀνάσταση τοῦ Λαζάρου μέ τήν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ, θά δοῦμε ὅτι ὁ Λάζαρος ὡς θνητός ἄνθρωπος ἦταν ὑπό τήν ἐξουσία τοῦ θανάτου. Μέ τήν πρόσκληση ὁμοῦς τοῦ Χριστοῦ, τοῦ δωρητῆ τῆς ζωῆς, ὁ Λάζαρος ἐπανέρχεται στή ζωή καί μάλιστα χρειάζεται βοήθεια, ὥστε νά τοῦ ξετυλίξουν τά ἐντάφια σπάργανα. Στήν περίπτωση ὁμοῦς τοῦ Χριστοῦ, ἡ Ἀνάσταση γίνεται χωρίς κανένα ἐμπόδιο, «ἐσφραγισμένου τοῦ τάφου», ἀφοῦ ὡς Θεός δέν χωροῦσε στή φθορά καί στόν θάνατο. Οἱ νεκρικές ταινίες μένουν ἄδειες καί ἄθικτες (βλ. Ἰωάν. κ', 5 - 7). Ἐχουν τό σχῆμα τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, γιά νά δοῦν καί νά πιστέψουν ἀκόμα καί αὐτοί πού ἤθελαν νά παραπλανήσουν τόν ἑαυτό τους, λέγοντας ὅτι τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ τό ἔκλεψαν οἱ μα-

ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΧΡΙΣΜΑΤΟΣ

π. Παναγιώτη Κώστα
Θεολόγου

θητές Του. Ἀκόμα καί ὁ Ἰωάννης, παρατηρώντας τά ἐντάφια σπάργανα «εἶδε καί ἐπίστευσεν» (Ἰωάν. κ', 8). Οἱ δυτικές εἰκόνες πολλές φορές τοποθετοῦν τό σουδάριο παράμερα, σάν νά ἦταν σεντόνι ριγμένο ἀκανόνιστα. Αὐτή ἡ παράσταση δέν δηλώνει τήν ὀρθότητα τῶν γεγονότων, ἀλλά πολύ περισσότερο παραπλανεῖ αὐτούς πού παρατηροῦν μόνο τίς εἰκόνες καί δέν διαβάζουν τίς Γραφές. Ἄρα, οἱ ἀγιογράφοι ὀφείλουν νά παρουσιάζουν τά γεγονότα μέ τά στοιχεῖα ἐκεῖνα πού δέν δίνουν λανθασμένα μηνύματα.

Ὁ Χριστός, ὅπως γεννήθηκε ἀπό τά σπλάχνα τῆς Παρθένου Μαρίας, χωρίς νά λύσει τήν παρθενία της, ἔτσι ἔφυγε ἀπό τόν τάφο. «Φυλάξας τά σήμαντρα σώα Χριστέ, ἐξηγέρθης τοῦ τάφου, ὁ τὰς κλείς τῆς Παρθένου μή λυμνάμενος ἐν τῷ τόκῳ σου...». Ἔτσι, «καί τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταί συνηγμένοι διά τόν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καί ἔστη εἰς τό μέσον...» (Ἰωάν. κ', 19). Μέ τήν ἀνάστασι τῶν Σώματός Του ἀνιστᾶ ὀλόκληρη τήν ἀνθρώ-

πινη φύση. Μέ τό γεγονός αὐτό καταξιώνει καί τό ἀνθρώπινο σῶμα, ἀνοίγοντας τόν δρόμο καί στή δική μας ἀνάστασι. Ἄρα, ὁ δικός μας σωματικός θάνατος εἶναι προσωρινός κι ὄχι αἰώνιος. Εἶναι ὕπνος μέ μεγάλο χρονικό διάστημα. Τό ἀποστολικό ἀνάγνωσμα τῆς ἐξόδιας ἀκολουθίας ἀναφέρει σέ κάποιο σημείο χαρακτηριστικά: «Ὅτι αὐτός ὁ Κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου καί ἐν σάλπιγγι Θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καί οἱ νεκροί ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον, ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι ἅμα σὺν αὐτοῖς ἀρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα, καί οὕτω πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα» (Α' Θεσ. δ', 16-17).

Οὐσιαστικός σκοπός τοῦ Πάθους καί τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, ἦταν νά θανατώσει τόν θάνατο καί νά ὀδηγήσει τόν κόσμο στή λύτρωσι καί στή σωτηρία, ὥστε «θανάτῳ θάνατον πατήσας, καί τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι, ζῶν χαρισάμενος».

Τό Ἅγιο Βάπτισμα εἶναι τό μυστήριον διὰ τοῦ ὁποίου ὁ ἄνθρωπος εἰσάγεται στήν Ἐκκλησία, γίνεται μέλος αὐτῆς· «ἐνδύεται» τόν Χριστό, γίνεται μέλος τοῦ Σώματος Αὐτοῦ. Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός ἐγκαθίδρυσε τό μυστήριον, δίνοντας ἐντολή στους Ἀποστόλους νά βαπτίζουν τοὺς ἀνθρώπους εἰς τό ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος. (βλ. Ματθ. κη', 19 - 20). Ἡ Ἐκκλησία, ἀκολουθώντας τήν πρακτική τῶν Ἀποστόλων, ὄρισε τό Βάπτισμα νά γίνεται διὰ τριπλῆς καταδύσεως καί ἀναδύσεως τοῦ ἀνθρώπου στο νερό. Ἀπό τά ἀποστολικά δέ χρόνια ἡ Ἐκκλησία υἱοθέτησε μαζί μέ τό βάπτισμα τῶν ἐνηλίκων καί τὸν νηπιοβαπτισμό γιὰ νά μὴν στεροῦνται τά νεαρά μέλη τῶν χριστιανικῶν οικογενειῶν τή δυνατότητα νά συμμετέχουν στή σωστική ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας (βλ. Πράξ. β', 37 - 39 καί 1στ', 33).

Τό Βάπτισμα εἶναι ἡ ἀνά-γέννησι τοῦ νέου ἐν Χριστῷ ἀνθρώ-

που πού εἶναι ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τίς ἁμαρτίες καί τίς συνέπειές της. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος γράφοντας γιὰ τό Βάπτισμα, τό συνδέει μέ τόν θάνατο καί τήν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ (βλ. Ρωμ. στ', 3 - 6). Μαζί μέ τόν Χριστό πεθαίνει καί ὁ παλαιός ἄνθρωπος, γιὰ νά ἀναστηθεῖ μαζί μέ τόν Χριστό ὁ νέος ἄνθρωπος. Γι' αὐτό καί τό Βάπτισμα ὀνομάζεται μεταξύ ἄλλων «λουτρόν παλιγγενεσίας, ὄχημα πρὸς τόν οὐρανόν, πλάσματος ἐπανόρθωσις, κλείς οὐρανῶν βασιλείας».

Ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος πού τελεῖται σήμερα στίς Ἐκκλησίες εἶναι προϊὸν μακρόχρονης λειτουργικῆς ἐξέλιξης. Αἰῶνες πρὶν, τό Βάπτισμα, ὅπως καί τά ἄλλα Μυστήρια, τελεῖτο κατὰ τή διάρκεια τῆς Θεῆας Λειτουργίας. Σήμερα τελεῖται ξεχωριστά, εἶναι ὅμως ἐμφανῆ τά κατάλοιπα τῆς παλαιᾶς τάξης. Στό τέλος τοῦ Μυστηρίου ὁ νεοφώτιστος κοινωνεῖ γιὰ πρώτη

φορά τό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Μαζί μέ τό Ἅγιο Βάπτισμα τελείται καί τό Ἅγιο Χρίσμα. Ἔχουμε δηλαδή στήν πραγματικότητα τέλεση τριῶν Μυστηρίων, τοῦ Βαπτίσματος, τοῦ Χρίσματος καί τῆς Θείας Εὐχαριστίας.

Τῆς τελέσεως τοῦ Μυστηρίου προηγείται ἡ σύντομη ἀκολουθία τῆς Κατηχήσεως. Ἡ Κατήχηση εἶναι ἡ σύντομη τῆς παλαιᾶς πράξης τῆς Ἐκκλησίας, ὅταν ὅλοι ὅσοι θά βαπτίζονταν κατηχούνταν στίς ἀλήθειες τῆς πίστεως ἀπό τοὺς ἐντεταμένους τῆς Ἐκκλησίας. Στήν ἀκολουθία τῆς Κατηχήσεως περιλαμβάνονται:

α) οἱ ἀφορκισμοί, δηλαδή οἱ τρεῖς εὐχές διά τῶν ὁποίων ζητοῦμε ἀπό τόν Θεό νά ἀπαλλάξει καί νά προφυλάξει τόν πιστό ἀπό τόν διάβολο καί τά ἔργα του,

β) ἡ *τριπλή ἀπόταξη τοῦ διαβόλου* ἀπό τόν πιστό ἢ στήν περίπτωση πού γίνεται νηπιοβαπτισμός ἀπό τόν ἀνάδοχο καί

γ) ἡ *τριπλή σύνταξη μέ τόν Χριστό καί ὁμολογία τῆς ἀληθινῆς πίστεως*. Τόσο ἡ ἀπόταξη τοῦ σατανά ὅσο καί ἡ σύνταξη μέ τόν Χριστό καί ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως γίνονται τρεῖς φορές, γιατί αὐτό ἀπαιτοῦσε τό Ρωμαϊκό-Βυζαντινὸ Δίκαιο γιά νά ἀποκτήσει ἀδιαμφισβήτητο κῦρος ἡ μαρτυρία-ὁμολογία.

Ἐπίσης, ἀπό τή σύντομη αὐτή ἀκολουθία φαίνεται ἡ ἰδιαίτερη ἀξία καί σημασία τοῦ ρόλου τοῦ ἀναδόχου. Ἐκ μέρους τοῦ νηπίου ἀποτάσσεται τόν διάβολο καί συντάσσεται μέ τόν Χριστό, δημιουργώντας κατά αὐτό τόν τρόπο ἀκατάλυτους πνευματικούς δεσμούς μέ τόν ἀναδεκτό του νήπιο καί ἀναλαμβάνει, ἐνώπιον Θεοῦ καί ἀνθρώπου, τήν εὐθύνη νά διδάξει στόν κατάλληλο καιρό μέ λόγια καί ἔργα πῶς γίνεται πράξη ἡ ἀπόταξη τοῦ διαβόλου καί ἡ σύνταξη μέ τόν Χριστό. Γι' αὐτό καί ὅσοι πιστοὶ ἀναλαμβάνουν αὐτό τόν ὑψίστης σημασίας ρόλο, πρέπει νά συναισθάνονται τήν πνευματική εὐθύνη πού συνεπάγεται αὐτός καί νά μὴν ἔξαντλοῦν τήν ὑποχρέωσή τους στήν ἀγορά τῶν βαπτιστικῶν καί τῶν λοιπῶν ἀναγκαίων. Ὁ ἢ ἡ

ἀνάδοχος εἶναι ἀναγκαῖο νά γνωρίζει, μάλιστα, ὅτι δέν πρέπει νά ἀναζητᾶ ἐξεζητημένα καί περιττά στολισμένα βαπτιστικά, πού στίς μέρες μας ἔχουν κατακλύσει τήν ἀγορά. Τά λιτά καί σέ κάθε περίπτωση λευκά ροῦχα καί ἡ λαμπάδα εἶναι ὑπεραρκετά.

Τά κύρια στοιχεῖα τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος εἶναι:

α) Ὁ *καθαγιασμός τοῦ νεροῦ*. Τό ἁγιασμένο νερό καθιστᾶ ἔγκυρο τό Βάπτισμα. Ἐφόσον μέσα σ' αὐτό ἐνυπάρχει ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ γίνεται σαφές ὅτι ὁ νέος ἄνθρωπος γεννιέται ἐκ Θεοῦ.

β) Ἡ *ἀπέκδυση τῶν ἐνδυμάτων*, ὥστε ὅπως ὁ ἄνθρωπος γεννήθηκε γυμνός ἀπό τήν βιολογική μητέρα του, ἔτσι γυμνός νά γεννηθεῖ ἀπό τήν πνευματική μητέρα του. Ἐπίσης, τά παλαιὰ ἐνδύματα συμβολίζουν τόν παλαιό ἄνθρωπο πού θέλει νά ἀφήσει πίσω του ὁ πιστός.

γ) Ὁ *καθαγιασμός τοῦ ἐπορκιστοῦ λαδιοῦ καί ἡ ἐπάλειψη μ' αὐτό ὄλου τοῦ σώματος τοῦ νηπίου*. Τό ἁγιασμένο λάδι γίνεται τό ὄργανο διά τοῦ ὁποίου ἐξορκίζεται ὁ διάβολος καί οἱ δυνάμεις του καί παράλληλα τονώνει τόν πιστό στόν ἀγῶνα του.

δ) Ἡ *τριπλή κατάδυση-ἀνάδυση στό ἁγιασμένο νερό στό ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος*, πού εἶναι τό κεντρικότερο σημεῖο τῆς ἀκολουθίας γιά τή σημασία τοῦ ὁποίου γράψαμε προηγουμένως.

ε) Ἡ *χρῖση μέ τό Ἅγιο Μῦρο*. Τό μυστήριό τοῦ Χρίσματος μεταδίδει στόν πιστό τίς δωρεές τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Στήν ἀποστολική Ἐκκλησία οἱ δωρεές τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μεταδίδονταν μέ τήν «ἐπίθεση» τῶν χειρῶν τῶν Ἀποστόλων στήν κεφαλή τῶν νεοφωτίστων. Τό Ἅγιο Μῦρο παρασκευάζεται μέ τήν ἀνάμειξη πολλῶν ἀρωματικῶν φυτῶν καί ἐλαίων στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί ἀπό ἐκεῖ τό παραλαμβάνουν οἱ ὑπόλοιπες Ἐκκλησίες, γιά νά τονίζεται καί κατ' αὐτό τόν τρόπο ἡ ἐνότητα τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

στ) Ἡ *ἐνδυση τοῦ νεοφώτιστου μέ τά λευκά ἐνδύματα*. Εἶναι ἀναγκαῖο νά εἶναι λευκά τά ἐνδύματα καί ἡ λαμπάδα, γιατί τό λευκό συμβολίζει τό Φῶς, δηλαδή τόν ἴδιο τόν Χριστό πού ἐνδύεται ὁ νεοφώτιστος.

ζ) Ἡ *ἐπίδοση στόν νεοφώτιστο τοῦ σταυροῦ καί τῆς λαμπά-*

δας, ως σύμβολα τῆς νίκης καί τοῦ φωτός· τῆς χαρᾶς καί τῆς ἐλπίδας.

η) Ἡ *τριπλή περιφορά πέριξ τῆς κολυμβήθρας*, κατά τό ψάλσιμο τοῦ γνωστοῦ ὕμνου «Ὅσοι εἰς Χριστόν ἐβαπτίσθητε...», εἶναι κατάλοιπο τῆς παλαιᾶς τάξης τῆς εἰσόδου τῶν κληρικών καί τῶν νεοφωτίστων ἀπό τό βαπτιστήριον στόν κυρίως ναό γιά τήν τέλεση τῆς Θείας Λειτουργίας, ὅταν στό παρελθόν τό Βάπτισμα τελεῖτο συναπτά μέ τή Θεία Λειτουργία. Ὁ ὕμνος αὐτός λεγόταν κατά τήν εἰσοδούς. Σήμερα σ' ὄλες τίς ἐορτές πού κατά τήν ἀρχαία τάξη τελεῖτο καί τό μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος, ὅπως Χριστούγεννα, Θεοφάνεια, Πάσχα, ἀντί τοῦ Τρισάγιου Ὑμνου, ψάλλεται τό «Ὅσοι εἰς Χριστόν ἐβαπτίσθητε...».

θ) Ἡ *ἀπόλυση*. Παλαιότερα, ὁ νεοφώτιστος γιά ὀλόκληρη

ἐβδομάδα παρέμενε ἄλουτος καί τήν ὄγδον ἡμέρα μετά ἀπό μιᾶ σύντομη τελετή λουζόταν.

Σήμερα παρέμεινε μόνο ἡ συμβολική ἀπόλυση τοῦ προσώπου τοῦ νεοφωτίστου ἀπό τόν λειτουργό κληρικό.

ι) Ἡ *τριχοκουρία*, ὡς συμβολικῆς θυσίας πρὸς τόν Κύριο τῆς κόμης, πού παλαιότερα ἐθεωρεῖτο τό σύμβολο τῆς ὁμορφιάς τοῦ ἀνθρώπου.

ια) Ἡ *ἀπόλυση*. Πρὶν ἀπό τήν ἀπόλυση ὁ νεοφώτιστος συμμετέχει γιά πρώτη φορά στή Θεία Εὐχαριστία, κοινωνώντας τό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, σφραγίζοντας ἔτσι τήν ἐν Χριστῷ ἀναγέννησή του.

Τό Ἅγιο Βάπτισμα εἶναι τό σπουδαιότερο γεγονός στή ζωή τοῦ νέου ἀνθρώπου καί τῆς οἰκογένειάς του. Ἔτσι, πρέπει νά τό ἀντιλαμβάνονται καί νά τό βιώνουν οἱ Χριστιανοί καί ὄχι ὅπως, δυστυχῶς, τό ἀντιλαμβάνονται οἱ περισσότεροι σήμερα, ὡς ἓνα ἀκόμα κοινωνικό γεγονός.

Οἱ εὐσεβεῖς πιστοί συμμετέχουν στό Μυστήριον μέ εὐλάβεια καί σεβασμό· εἶναι γι' αὐτούς ἀκόμα μιᾶ εὐκαιρία λατρευτικῆς προσευχῆς πρὸς τόν Τριαδικό Θεό.

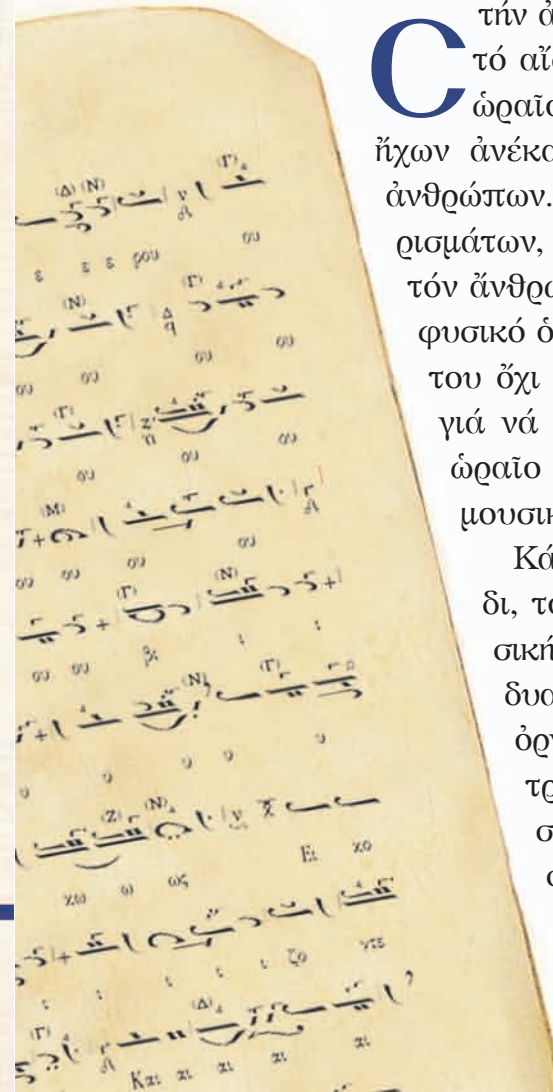

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΣΤΗ ΛΑΤΡΕΙΑ

Παναγιώτη Α. Παπακυριακοῦ
Θεολόγου

Στὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ ἦταν ἔμφυτο ἐξαρχῆς τό αἶσθημα τοῦ καλοῦ, ἡ ἀγάπη πρὸς τό ὠραῖο. Ἐν προκειμένῳ, ἡ γλυκύτητα τῶν ἡχῶν ἀνέκαθεν προσεῖλκε τὴν προσοχὴ τῶν ἀνθρώπων. Μεταξὺ τῶν προσόντων καί τῶν χαρισμάτων, μέ τά ὁποῖα προέκισε ὁ Δημιουργός τόν ἀνθρώπο, εἶναι καί ἡ φωνή, γι' αὐτό εἶναι φυσικό ὁ ἀνθρώπος νά χρησιμοποιεῖ τὴ φωνή του ὄχι μόνο γιά νά συνεννοεῖται, ἀλλὰ καί γιά νά ικανοποιεῖ τὴν ἔφεσή του πρὸς τό ὠραῖο μέσα ἀπὸ τὴ δημιουργία φωνητικῶν μουσικῶν μελωδιῶν.

Κάπως ἔτσι δημιουργήθηκε τό τραγούδι, τό ἄσμα, καί εἶναι γεγονός ὅτι ἡ μουσική τοῦ λόγου, δηλαδή τό τραγούδι, συνδυασμένη ἐνίοτε μέ τὴ συνοδία μουσικῶν ὀργάνων, ἀποτέλεσε τόν ἀχώριστο σύντροφο τοῦ ἀνθρώπου σέ ὄλες τίς φάσεις τῆς ζωῆς του, στή χαρὰ, ἀλλὰ καί στή θλίψη του. Ἀποτελεῖ τὴν παγ-

κόσμια γλώσσα, μέ την οποία ο άνθρωπος φανερώνει τόν έσωτερικό του κόσμο, μεταδίδει τις ψυχικές του διαθέσεις, τά ιδανικά του, τούς πόθους του.

Πολλοί άρχαίοι φιλόσοφοι άσχολήθηκαν μέ τή μουσική και παρατήρησαν τις έπιδράσεις της στους ανθρώπους. Ο Πλάτων μās λέγει: «*Μουσική έστί τρόπων μίμημα βελτιόνων ή χειρόνων ανθρώπων*». Ο δέ Έρμη: «*Μουσική έστί τάξις πάντων τών πραγμάτων*». Άποκαλοῦσαν, έπίσης, οί φιλόσοφοι τή μουσική θεία, ουράνια, ένεργητική, σκεπτική, έκφαντορική, όργανική, ώδική, κ.λπ.

Οί παλαιοί φιλονικοῦσαν μεταξύ τους όσον άφορᾶ στον προσδιορισμό τής φύσης, του ύποκειμένου, τής πλατύτητος και τών μερών τής μουσικής, γιατί στή μουσική προσέδιδαν μία έννοια πολύ ευρύτερη από αυτή που δίνουμε έμεις σήμερα. Μέ τόν όρο μουσική δέν έννοοῦσαν μόνο τό άσμα, τήν ποίηση, τόν χορό, αλλά και τή σπουδή όλων τών έπιστημών.

Θεωροῦσαν δηλαδή ότι στο καθέτι υπάρχει μουσική. Γι' αυτό οί Άθηναίοι, κατά τόν Ήσύχιο, έδιναν σέ όλες τις τέχνες τό όνομα τής μουσικής.

Η μουσική στην Όρθόδοξη Έκκλησιαστική μας Παράδοση κατανοήθηκε έξαρχής ως ένα μέσον, ένας δρόμος, διά του οποίου ο άνθρωπος έκφράζει τήν πίστη, τήν ευλάβεια, τήν ευγνωμοσύνη, τήν ίκεσία και τήν έλπίδα του προς τόν Θεό.

Άρχικά, οί ύμνοι και τό ψάλσιμό τους ήταν απλά και άτεχνα, όσον άφορᾶ στο ποιητικό κείμενο άφ' ενός και στο μέλος άφ' έτέρου, δηλαδή τόν μουσικό τρόπο σύμφωνα μέ τόν όποιο έψάλλοντο. Βαθμυδόν όμως, άρχισαν νά γίνονται και τά δύο πιο περίτεχνα.

Μαρτυρίες για τή λειτουργική χρήση τών ύμνων, τής όρολογίας, τής γένεσης και προέλευσης του άρχαϊκού χριστιανικού Ύμνολογίου άντλοῦμε από τήν Άγία Γραφή.

«*Και Δαυίδ περιεζωσμένος έν στολή βυσσίνη και πάντες οί Λευίται αίροντες τήν κιβωτόν διαθήκης Κυρίου και οί*

ψαλτωδοί και Χωνενίας οί άρχων τών ώδών τών αδόντων...» (Α' Παραλ. ιε', 27 - 28). Στο χωρίο αυτό άντλοῦμε στοιχεία άναφορικά μέ τό τί γίνονταν στην τελετή μεταφορᾶς τής Κιβωτού τής Διαθήκης και τή θέση τών ψαλτωδών κατ' αυτήν. Σέ αυτό, γίνεται λόγος για ψαλτωδούς και για τήν παρουσία χοράρχη, όπως θά λέγαμε μέ σύγχρονη όρολογία.

Οί πρώτες μαρτυρίες για τή χρήση ύμνων στις χριστιανικές κοινότητες δίνονται από τόν Άπ. Παῦλο: «*Ο λόγος του Χριστου έννοικείτω έν υμίν πλουσίως, έν πάση σοφία διδάσκοντες και νουθετοῦντες εαυτούς ψαλμοίς και ύμνοις και ώδαίς πνευματικαίς, έν χάριτι άδοντες έν τή καρδιά υμών τῷ Κυρίῳ*» (Κολασ. γ', 16).

Τέτοιες μαρτυρίες μπορεί κανείς νά βρει πολλές στην Άγία Γραφή και στους Πατέρες τής Έκκλησίας μας. Όμως, άς δοῦμε πότε καλλιιεργήθηκε περισσότερο ή έκκλησιαστική μας μουσική.

Όταν ο Μέγας Κωνσταντίνος έγινε αυτοκράτο-

ρας και ή Έκκλησία ήσύχασε από τούς διωγμούς, ή Λατρεία άρχισε νά τελείται μέ κάθε έπισιμότητα και λαμπρότητα και τό έκκλησιαστικό μέλος έξελισσόταν γρήγορα μέ πλήρες σύστημα μουσικής, άφιερωμένης άποκλειστικά στην ύπηρεσία τής Έκκλησίας. Έξαιτίας του τόπου, όπου καλλιιεργήθηκε και έφτασε στην υπέρτατη άκμή της, ονομάστηκε Βυζαντινή Μουσική. Έτσι, από τήν έποχή του Μεγάλου Κωνσταντίνου, άρχίζει μία νέα περίοδος. Τό Ύμνολόγιο τής Έκκλησίας πλου-

τίζεται με νέους ύμνους, στους οποίους ή μουσική τέχνη φροντίζει να δώσει την κατάλληλη έκφραση και επένδυση ως προς τό μέλος.

Η Βυζαντινή Μουσική αποτελεί πνευματικό καρπό του ελληνικού πολιτισμού, πού, κατά τή χιλιόχρονη ακμή του Βυζαντίου, διέσωσε μέσα από τή δημιουργική και ακουστική της παράδοση πολλά στοιχεία γνησιότητα και αυθεντικότητα. Μέσα από τή μουσική αυτή βρίσκουμε ακόμη και σήμερα τήν εθνική μας ταυτότητα. Είναι, κατά τόν Παπαδιαμάντη, «τόσον ελληνική ὅσον πρέπει να είναι».

Οὔτε ἡμεῖς τήν θέλομεν, οὔτε τήν φανταζόμεθα ὡς αὐτήν τήν μουσικήν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἄλλ' εἶναι ἡ μόνη ὑπάρχουσα. Καί δι' ἡμᾶς, ἐάν δέν εἶναι ἡ μουσική τῶν Ἑλλήνων, εἶναι ἡ μουσική τῶν Ἀγγέλων».

Σέ κανένα, ἴσως, ἄλλο εἶδος ποιήσεως δέν ἔχουμε τόσο στενό σύνδεσμο μεταξύ λόγου και μέλους. Θά μπορούσε να ὑποστηρίξει κανείς, πώς ἡ Ὑμνολογία δέν μπορεί να δείξει τό βαθύτερο κάλλος της και τό πνευματικό περιεχόμενό της χωρίς τό μέλος, τή μουσική, γιατί γράφτηκε γιά να φάλλεται στήν Ἐκκλησία. Εἴτε εἶναι αὐτόμελα τροπάρια (ἢ εἰρμοί) εἴτε εἶναι προσόμοια (πού φάλλονται δηλαδή με τή μουσική επένδυση κάποιων προτύπων τροπαρίων), ἢ ὁμορφιά τους, ἀλλά και ἡ λειτουργική τους καταξίωση ἐπιτυγχάνεται μόνο ὅταν τό ποίημα συνδεθεῖ με τή μουσική. Ἡ σύνδεση αὐτή γίνεται με τέτοιο τρόπο πού πνευματικά και αἰσθητικά δένει και στηρίζει τό περιεχόμενο και τή μορφή του ὕμνου.

Ἡ Βυζαντινή Μουσική γιά να διακονήσει σωστά και με τήν ἀνάλογη σεμνότητα και ἱεροπρέπεια τά ἅγια και φρικτά Μυστήρια τῆς Θείας Λατρείας, ἔχει ἀφήσει στήν ἄκρη τά στοιχεῖα ἐκεῖνα τῆς μουσικῆς πού συγκινοῦν και ἀναμοχλεύουν τόν κόσμο τῶν παθῶν μέσα μας. Ἔχει προχωρήσει ἕνα βῆμα παραπέρα, ἔτσι ὥστε να γίνει πλέον τό λατρευτικό και προσευχητικό ἔνδυμα τῶν λειτουργικῶν ποιημάτων τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ψάλλοντας τή «μουσική τῶν Ἀγγέλων», προσπαθοῦμε να ξαναζήσουμε τό ψυχικό βίωμα τῶν δημιουργῶν της, στήν ἐποχή του Βυζαντίου, καθώς και στά μεταβυζαντινά χρόνια. Ἡ μουσική ἀποτελεῖ τό μέσο διά του ὁποῖου ἡ ψυχή μπορεί να αἰσθανθεῖ γυμνή μπροστά στον Πλάστη και Δημιουργό της, ἀπωθώντας «πάσαν νῦν βιοτικήν μέριμναν», ἔτοιμη να ἀνοίξει ἕνα λυτρωτικό ἐσωτερικό διάλογο μαζί Του.

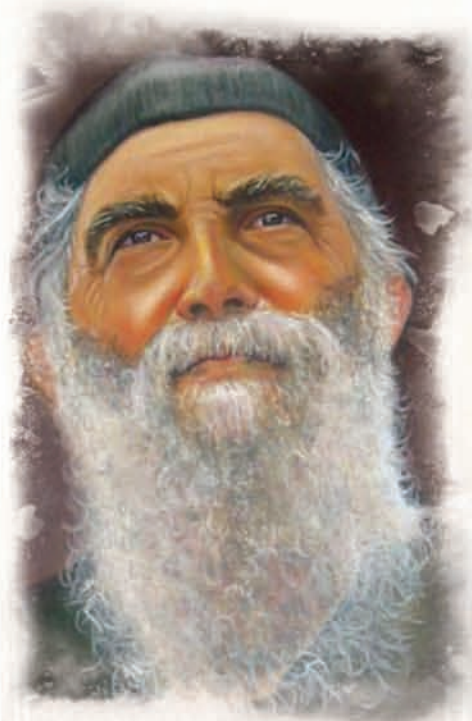
Σέ αὐτή τή στιγμή του «Ὁραίου, του κάλλει παρά πάντας ἀνθρώπους», φωτίζεται και ζεσταίνεται ἡ ψυχή μ'

ἕνα τρόπο μυστικό. Προσεγγίζουμε τήν ἄπειρη ὠραιότητα του Θεοῦ ἀπό τόν δρόμο του ὀρθόδοξου λειτουργικοῦ βιώματος. Καί αὐτό γίνεται μ' ἕνα τρόπο πραγματικά ἐλεύθερο, ἀνάλογα με τήν προσωπική καλλιέργεια και τή δεκτικότητα του κάθε πιστοῦ.

Γι' αὐτό, λοιπόν, ἡ ἐκμάθηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας μουσικῆς εἶναι μία πολύ σοβαρή ὑπόθεση, πού ἀπαιτεῖ μακροχρόνια σπουδή κοντά σέ ἔμπειρο δάσκαλο, πού να κατέχει τή θεωρία και τήν πράξη τῆς ψαλτικῆς τέχνης.

Ὁ Παναγιώτης Χρυσάφης ὁ Νέος, Πρωτοψάλτης τῆς Μεγάλης του Χριστοῦ Ἐκκλησίας κατά τό τρίτο τέταρτο του ἰσ' αἰῶνος, μᾶς παραδίδει μία ψαλτική νοηθεσία, μία «νοηθεσία τῶν μελλόντων μαθεῖν τήν ἐπιστήμην τῆς μουσικῆς», καίρια και ταυτόχρονα διαχρονική:

«Ὁ θέλων μουσικήν μαθεῖν και θέλων ἐπαινέσθαι, θέλει πολλές ὑπομονάς, θέλει πολλές ἡμέρας, θέλει καλόν σωφρονισμόν και φόβον του Κυρίου».

Οι δοκιμασίες στήν ζωή μας¹

Ἐπιμέλεια:
Μιχάλη Νικολάου
Θεολόγου

Γιά νά πάη κανείς στόν γλυκό Παράδεισο, πρέπει νά φάη πολλά πικρά ἐδῶ, νά ἔχη τό διαβατήριο τῶν δοκιμασιῶν στό χέρι.

Οἱ σταυροί τῶν δοκιμασιῶν

Ὁ Καλός Θεός οἰκονομαίει γιά τόν κάθε ἄνθρωπο ἕναν σταυρό ἀνάλογο μέ τήν ἀντοχή του, ὄχι γιά νά βασανιστῆ, ἀλλά γιά νά ἀνεβῆ ἀπό τόν σταυρό στόν Οὐρανό, γιατί στήν οὐσία ὁ σταυρός εἶναι σκάλα πρὸς τόν Οὐρανό. Ἄν καταλάβουμε τί θησαυρό ἀποταμιεύουμε

ἀπό τόν πόνο τῶν δοκιμασιῶν, δέν θά γογγύζουμε, ἀλλά θά δοξολογοῦμε τόν Θεό σπκώνοντας τό σταυρουδάκι πού μᾶς χάρισε, ὅποτε καί σέ τούτη τήν ζωή θά χαίρωμαστε, καί στήν ἄλλη θά ἔχουμε νά λάβουμε καί σύνταξη καί «ἐφάπαξ». Ὁ Θεός μᾶς ἔχει ἐξασφαλισμένα κτήματα ἐκεῖ στόν Οὐρανό. Ὅταν ὁμως ζητοῦμε νά μᾶς ἀπαλλάξη ἀπό μιά δοκιμασία, δίνει αὐτά τά κτήματα σέ ἄλλους καί τά χάνουμε. Ἐνῶ, ἂν κάνουμε ὑπομονή, θά μᾶς δώση καί τόκο.

Εἶναι μακάριος αὐτός πού βασανίζεται ἐδῶ, γιατί, ὅσο πιο πολύ παιδεύεται σ' αὐτήν τήν ζωή, τόσο περισσότερο βοηθιέται γιά τήν

ἄλλη, ἐπειδή ἐξοφλᾷ ἁμαρτίες. Οἱ σταυροί τῶν δοκιμασιῶν εἶναι ἀνώτεροι ἀπό τά «τάλαντα», ἀπό τά χαρίσματα, πού μᾶς δίνει ὁ Θεός. Εἶναι μακάριος ἐκεῖνος πού ἔχει ὄχι ἕναν σταυρό ἀλλά πέντε. Μιά ταλαιπωρία ἢ ἕνας θάνατος μαρτυρικός εἶναι καί καθαρός μισθός. Γι' αὐτό σέ κάθε δοκιμασία νά λέμε: «Σ' εὐχαριστῶ, Θεέ μου, γιατί αὐτό χρειαζόταν γιά τήν σωτηρία μου».

Οἱ δοκιμασίες βοηθοῦν νά συνέλθουν οἱ ἄνθρωποι

Πρὶν ἐπιτρέψη ὁ Θεός νά ἔρθη μιά δοκιμασία, ἐργάστηκε μέ καλό τρόπο, ἀλλά δέν τόν καταλάβαιναν, γι' αὐτό μετά ἐπέτρεψε τήν δοκιμασία. Βλέπετε, καί ὅταν ἕνα παιδί εἶναι ἀνάποδο, στήν ἀρχή ὁ πατέρας του τό παίρνει μέ τό καλό, τοῦ κάνει τά χατίρια, ἀλλά, ὅταν ἐκεῖνο δέν ἀλλάξη, τότε τοῦ φέρεται αὐστηρά, γιά νά διορθωθῆ. Ἔτσι καί ὁ Θεός μερικές φορές, ὅταν κάποιος δέν καταλαβαίνει μέ τό καλό, τοῦ δίνει μιά δοκιμασία, γιά νά συνέλθῃ. Ἄν δέν ὑπῆρχε λίγος πόνος, ἀρρώστειες κ.λπ., θά γίνονταν θηρία οἱ ἄνθρωποι· δέν θά πλησίαζαν καθόλου στόν Θεό.

Ἡ ζωή αὐτή εἶναι φευτική καί σύντομη· λίγα εἶναι τά χρόνια της. Καί εὐτυχῶς πού εἶναι λίγα, γιατί γρήγορα θά περάσουν οἱ πίκρες, οἱ ὁποῖες θά θεραπεύσουν τίς ψυχές

μας σάν τά πικροφάρμακα. Βλέπεις, οἱ γιατροί, ἐνῶ οἱ καημένοι οἱ ἄρρωστοι πονοῦν, τοὺς δίνουν πικρὸ φάρμακο, γιατί μέ τό πικρὸ θά γίνουν καλά, ὄχι μέ τό γλυκό. Θέλω νά πῶ ὅτι καί ἡ ὑγεία ἀπό τό πικρὸ βγαίνει, καί ἡ σωτηρία τῆς ψυχῆς ἀπό τό πικρὸ βγαίνει.

Μέ τόν πόνο μᾶς ἐπισκέπτεται ὁ Χριστός

Ἄνθρωπος πού δέν περνάει δοκιμασίες, πού δέν θέλει νά πονάη, νά ταλαιπωρῆται, πού δέν θέλει νά τόν στενοχωροῦν ἢ νά τοῦ κάνουν μιά παρατήρηση, ἀλλά θέλει νά καλοπερνάη, εἶναι ἐκτός πραγματικότητας. «*Διήλθωμεν διά πυρός καί ὕδατος, καί ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχὴν*», λέει ὁ Ψαλμωδός.

Βλέπεις, καί ἡ Παναγία μᾶς πόνεσε καί οἱ Ἅγιοί μας πόνεσαν, γι' αὐτό καί ἐμεῖς πρέπει νά πονέσουμε, μιά πού τόν ἴδιο δρόμο ἀκολουθοῦμε. Μέ τήν διαφορά ὅτι ἐμεῖς, ὅταν ἔχουμε λίγη ταλαιπωρία σ' αὐτήν τήν ζωή, ξοφλοῦμε λογαριασμούς καί σωζόμαστε. Ἀλλά καί ὁ Χριστός μέ πόνο ἦρθε στήν γῆ. Κατέβηκε ἀπό τόν Οὐρανό, σαρκώθηκε, ταλαιπωρήθηκε, σταυρώθηκε. Καί τώρα ὁ Χριστιανός τήν ἐπίσκεψη τοῦ Χριστοῦ ἔτσι τήν καταλαβαίνει, μέ τόν πόνο.

Ὅταν ἐπισκέπτεται ὁ πόνος τόν ἄνθρωπο, τότε τοῦ κάνει ἐπί-

1. Ἀποσπάσματα ἀπό τό βιβλίο: Γέροντος Παΐσιου Ἀγορείτου, *Οἰκογενειακή Ζωή*, Λόγοι Δ', ἔκδ. Ἱεροῦ Ἡσυχαστηρίου «Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτή Θεσσαλονίκης 2009, σσ. 191 - 199.

σκεψη ο Χριστός. Ένω, όταν δεν περνάει ο άνθρωπος καμιά δοκιμασία, είναι σαν μία εγκατάλειψη του Θεού. Ούτε ξοφλάει, ούτε αποταμιεύει. Μιλώ βέβαια για έναν ό οποίος δεν θέλει την κακοπάθεια για την αγάπη του Χριστού. Σου λέει: «Έχω την υγεία μου, έχω την ὀρεξή μου, τρώω, περνάω μιά χαρά, ἡσυχά...», και δεν λέει ένα «δόξα Σοι ὁ Θεός». Τουλάχιστον, ἂν ἀναγνωρίζη ὅλες αὐτές τίς εὐλογίες τοῦ Θεοῦ, κάπως τακτοποιεῖται ἢ ὑπόθεση. «Δέν μου ἄξιζαν αὐτά, νά πει, ἀλλά, ἐπειδή εἶμαι ἀδύνατος, γι' αὐτό ὁ Θεός μέ οἰκονομαίει». Στόν βίο τοῦ Ἁγίου Ἀμβροσίου ἀναφέρεται ὅτι κάποτε ὁ Ἅγιος φιλοξενήθηκε μέ τήν συνοδεία του στό σπίτι κάποιου πλουσίου. Βλέποντας ὁ Ἅγιος τά ἀμύθητα πλούτη του, τόν ρώτησε ἂν εἶχε καμιά φορὰ δοκιμάσει κάποια θλίψη.

«Ὁχι, ποτέ, τοῦ ἀπάντησε ἐκεῖνος. Τά πλούτη μου συνέχεια αὐξάνονται, τά κτήματά μου εὐφοροῦν, οὔτε πόνος ἔχω, οὔτε ἀρρώστια εἶδα ποτέ». Τότε ὁ Ἅγιος δάκρυσε καί εἶπε στήν συνοδεία του: «Ἐτοιμάστε τά ἀμάξια νά φύγουμε γρήγορα ἀπό ἔδω, γιατί αὐτόν δέν τόν ἐπισκέφθηκε ὁ Θεός!». Καί μόλις βγήκαν στόν δρόμο, τό σπίτι τοῦ πλουσίου βούλιαξε! Ἡ καλοπέραση πού εἶχε ἦταν ἐγκατάλειψη Θεοῦ.

«Ὁν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει»

Ὁ Καλός Θεός μέ τίς δοκιμασίες παιδαγωγεῖ σαν καλός Πατέρας τά παιδιά Του, ἀπό ἀγάπη, ἀπό θεία καλωσύνη, καί ὄχι ἀπό κακότητα οὔτε ἀπό κοσμική, νομική δικαιοσύνη, γιατί θέλει νά ἐπιστρέψουν κοντά Του. Ἐπειδή δηλαδή θέλει νά σώσει τά πλάσματά Του καί νά κληρονομήσουν τήν οὐράνια Βασιλεία Του, ἐπιτρέπει τίς δοκιμασίες, γιά νά παλέψη ὁ ἄνθρωπος, νά ἀγωνισθῆ καί νά δώση ἐξετάσεις στήν ὑπομονή στους πόνους, ὥστε νά μὴν μπορῆ νά Τοῦ πει ὁ διάβολος: «Πῶς τόν ἀνταμεῖβεις αὐτόν ἢ πῶς τόν σώξεις, ἀφοῦ δέν κοπιάσει;». Τόν Θεό δέν Τόν ἐνδιαφέρει αὐτή ἡ ζωή, ἀλλά ἡ ἄλλη. Πρῶτα μᾶς φροντίζει γιά τήν ἄλλη ζωή καί ὕστερα γι' αὐτήν. Τί λέει ἡ Ἁγία Γραφή; «Ὁν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει».

Στίς θλίψεις ὁ Θεός δίνει τήν ἀληθινή παρηγοριά

Ὁ Θεός βλέπει ἀπό κοντά τίς ταλαιπωρίες τῶν παιδιῶν Του καί τά παρηγορεῖ σαν καλός Πατέρας. Γιατί, τί νομίζεις, θέλει νά βλέπη τό παιδάκι Του νά ταλαιπωρηῆται; Ὅλα τά βάσανά του, τά κλάματά του, τά λαμβάνει ὑπ' ὄψιν Του καί ὕστερα πληρώνει. Μόνον ὁ Θεός δίνει στίς θλίψεις τήν ἀληθινή παρηγοριά. Γι' αὐτό, ἄνθρωπος πού δέν πιστεύει στήν ἀληθινή ζωή, πού δέν πιστεύει στόν Θεό, γιά νά Τοῦ ζητήση τό ἔλεός Του στίς δοκιμασίες πού περνάει, εἶναι ὄλο ἀπελπισία καί δέν ἔχει νόημα ἡ ζωή του. Πάντα μένει ἀβοήθητος, ἀπαρηγόρητος καί βασανισμένος σ' αὐτήν τήν ζωή, ἀλλά καταδικάζει καί αἰώνια τήν ψυχή του.

Οἱ πνευματικοί ὅμως ἄνθρωποι, ἐπειδή ὅλες τίς δοκιμασίες τίς ἀντιμετωπίζουν κοντά στόν Χριστό, δέν ἔχουν δικές τους θλίψεις. Μαζεύουν τίς πολλές πίκρες τῶν ἄλλων, ἀλλά παράλληλα μαζεύουν καί τήν πολλή ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Στήν πνευματική ἀντιμετώπιση δέν ὑπάρχει θλίψη, γιατί, ὅταν ὁ ἄνθρωπος τοποθετηθῆ σωστά, πνευματικά, ὅλα ἀλλάζουν. Ἄν ὁ ἄνθρωπος ἀκουμπήσῃ τήν πίκρα τοῦ πόνου του στόν γλυκύ Ἰησοῦ, οἱ πί-

κρες καί τά φαρμάκια του μεταβάλλονται σέ μέλι.

Ἄν καταλάβῃ κανεῖς τά μυστικά τῆς πνευματικῆς ζωῆς καί τόν μυστικό τρόπο μέ τόν ὅποιο ἐργάζεται ὁ Θεός, παύει νά στενοχωριέται γιά ὅ,τι τοῦ συμβαίνει, γιατί δέχεται μέ χαρά τά πικρά φάρμακα πού τοῦ δίνει ὁ Θεός γιά τήν υγεία τῆς ψυχῆς του. Ὅλα τά θεωρεῖ ἀποτελέσματα τῆς προσευχῆς του, ἀφοῦ ζητάει συνέχεια ἀπό τόν Θεό νά τοῦ λευκάνῃ τήν ψυχή. Ὅταν ὅμως οἱ ἄνθρωποι ἀντιμετωπίζουν τίς δοκιμασίες κοσμικά, βασανίζονται. Ἀφοῦ ὁ Θεός ὅλους μᾶς παρακολουθεῖ, πρέπει νά παραδίνεται κανεῖς ἐν λευκῷ σ' Αὐτόν. Ἄλλιῶς εἶναι βάσανο· ζητάει νά τοῦ ἔρθουν ὅλα, ὅπως ἐκεῖνος θέλει, ἀλλά δέν τοῦ ἔρχονται ὅλα, ὅπως τά θέλει, καί ἀνάπαυση δέν βρῖσκει.

Εἴτε χορτάτος εἶναι κανεῖς εἴτε νηστικός, εἴτε τόν ἐπαινοῦν, εἴτε τόν ἀδικοῦν, πρέπει νά χάρεται καί νά τά ἀντιμετωπίζῃ ὅλα ταπεινά καί μέ ὑπομονή. Τότε ὁ Θεός συνέχεια θά τοῦ δῆν εὐλογίες, ὥσπου νά φθάσῃ ἡ ψυχή του σέ σημείο νά μὴ χωράῃ, νά μὴ ἀντέχῃ τήν καλωσύνη τοῦ Θεοῦ. Καί, ὅσο θά προχωράῃ πνευματικά, τόσο θά βλέπη τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ σέ μεγαλύτερο βαθμό καί θά λειώνῃ ἀπό τήν ἀγάπη Του.

ΛΟΓΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Κυπριανού Ἀθανασίου
Θεολόγου

Ο Χριστιανός από τί στιγμή τῆς ἐν Χριστῷ ἀναγεννήσεώς του διά τοῦ Βαπτίσματος, καλεῖται νά ζήσει σύμφωνα μέ αὐτό πού ἔλαβε· τή Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καλεῖται νά ἀναλάβει ἕνα ἀγώνα πνευματικό προκειμένου νά διαφυλάξει τήν, διά τῆς Χάριτος, κοινωνία του μέ τόν ζῶντα Θεό.

Ὡστόσο, ὁ ἀγώνας αὐτός μοιάζει πολλές φορές μέ ἀνηφορικό καί δύσβατο μονοπάτι. Ὁ ἀγωνιζόμενος Χριστιανός συχνά ἔρχεται ἀντιμέτωπος μέ τά πάθη του. Τόν κατακλύζουν, ἐξαιτίας τῆς ἀμέλειάς του, σέ τέτοιο βαθμό πού νά ἀκυρώνεται ἡ διάθεσή του νά πορευθεῖ κατά τό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἐπομένως, εἶναι ἀδήριτη ἀνάγκη νά θεραπευθοῦν τά πάθη.

Ἀπό πού, ὅμως, ἐκπηγάζουν τά πάθη;

Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας στό θέμα αὐτό εἶναι σαφεῖς. Τά πάθη εἶναι τό ἀποτέλεσμα τῆς ἐξέλιξης τῶν ἁμαρτωλῶν λογισμῶν. Γι' αὐτό «*ἡ πρόοδος στήν πνευματική ζωή ἀπό τόν λογισμό ἐξαρτᾶται*»¹.

Τί εἶναι ὁ λογισμός;

Στήν ἀσκητική ὀρολογία ἡ λέξη *λογισμός* δηλώνει τήν εἰκόνα ἢ σκέψη πού προσβάλλει τόν νοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

Οἱ λογισμοί διακρίνονται σέ δύο κατηγορίες: τούς καλούς καί τούς ἁμαρτωλούς. Οἱ καλοί δέν ἐνέχουν μέσα τους τό στοιχείο τῆς ἁμαρτίας, εἶναι ἅγιοι, ὅπως, γιά παράδειγμα, τό νά πεῖς «κάθε ἐμπόδιο γιά καλό» στήν περι-

πτωσι πού δέν ξεκινᾶ τό αὐτοκίνητό σου, ἐνῶ ἐσύ βιάζεσαι νά πᾶς στή δουλειά σου. Τό νά πεῖς: «Ὁ Θεός, ἴσως, μέ αὐτό τό μηχανικό πρόβλημα μέ φύλαξε ἀπό ἕνα αὐτοκινητιστικό δυστύχημα». Ἀντίθετα, οἱ ἁμαρτωλοί λογισμοί, π.χ. οἱ σαρκικοί, ἐνεργοῦν ἀρνητικά στόν ἄνθρωπο· τοῦ στεροῦν τή χαρά καί τήν εὐλογία μίας οὐσιαστικῆς σχέσης μέ τόν Δημιουργό του.

Ἡ ἐξέλιξη τοῦ ἁμαρτωλοῦ λογισμοῦ

Ὁ ἁμαρτωλός λογισμός δέν ὑποδουλώνει ἀμέσως τόν νοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά αὐτό γίνεται βαθμυδόν. Ὁ λογισμός ξεκινᾶ μέ τήν προσβολή καί ἀκολουθοῦν ἡ συγκατάθεση, ὁ συνδυασμός καί τελευταία ἡ αἰχμαλωσία.

Α) Προσβολή:

Ἀρχικά, προσβάλλεται ὁ νοῦς ἀπό μία ὄχι καλή σκέψη ἢ εἰκόνα. Ὁ κακός λογισμός εἰσέρχεται στή διάνοιά μας εἴτε ἐξ ἐπιρροίας τοῦ διαβόλου εἴτε λόγω ἀκουσμάτων, ἀναγνωσμάτων ἢ θεαμάτων μέ τά ὁποῖα σέ κάποια χρονική στιγμή - ἠθέλημένα ἢ ἀθέλητα - ἤλθαμε σέ ἐπαφή. Στό πρῶτο αὐτό στάδιο, ἐάν ἀποβάλουμε ἀμέσως τόν λογισμό, δέν προκύπτει θέμα ἁμαρτίας. Ἡ

προσβολή, καί μόνο, ἐνός ἢ περισσότερων ἀκαθάρτων λογισμῶν δέν εἶναι ἁμαρτία, διότι ἡ προσβολή γίνεται παρά τή θέλησή μας.

Β) Συγκατάθεση:

Ὅταν δέν ἀποτρέψουμε ἄμεσα τόν ἀκάθαρο λογισμό καί τουναντίον τόν συγκρατοῦμε καί μᾶς διακατέχει ἕνα αἴσθημα ἱκανοποίησης γύρω ἀπ' αὐτόν, τότε αὐτό λέγεται συγκατάθεση στόν λογισμό. Ἐδῶ ξεκινᾶ ἡ ἁμαρτία, ἡ ὁποία συνοδεύει καί τά ἐπόμενα στάδια τῆς πορείας τοῦ λογισμοῦ.

Γ) Συνδυασμός:

Ἡ συγκατάθεση στόν λογισμό ὀδηγεῖ στό ἀμέσως ἐπόμενο στάδιο, τόν συνδυασμό. Ὁ ἄνθρωπος, ἀφοῦ συγκατατεθεῖ σέ μία ἁμαρτωλή σκέψη ἢ εἰκόνα, τότε ἀρχίζει νά τή συνδυάζει μέ ἄλλους ἁμαρτωλούς λογισμούς. Γιά παράδειγμα: Βλέπω κάποιους νά μιλοῦν ἰδιαίτερως καί χαμηλόφωνα, ἐνῶ ἐγώ βρίσκομαι λίγο πιό πέρα. Ἡ πρώτη σκέψη πού μου ἔρχεται στό μυαλό εἶναι ὅτι αὐτοί οἱ δύο μέ κατηγοροῦν, ἐνῶ στήν πραγματικότητα δέν συμβαίνει κάτι τέτοιο. Στή συνέχεια, στή σκέψη μου αὐτή προστίθενται κι ἄλλες: «Τώρα

1. Γέροντος Παΐσιου Ἀγιορείτου, *Πνευματικός Ἀγώνας*, Λόγοι Γ', ἔκδ. Τεροῦ Ἡσυχαστηρίου «Εὐαγγελιστής Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτί Θεσσαλονίκης 2009, σ. 56.

καταλαβαίνω γιατί προχθές δέν μου μίλησαν... Γι' αυτό ή συμπεριφορά τους απέναντί μου τελευταίως είναι παράξενη...». Η φαντασία μου πλέον οργιάζει, γεγονός που μπορεί να μέ οδηγήσει σε λανθασμένα συμπεράσματα και αποφάσεις.

Δ) Αιχμαλωσία:

Μετά τόν συνδυασμό ακολουθεί τό τέταρτο και τελευταίο στάδιο: ή αιχμαλωσία. Ο νοῦς εἶναι πλέον αιχμάλωτος στόν ἐμπαθή λογισμό, ό όποίος μεταφέρεται τελικά στην ψυχή και τί μολύνει ἐξίσου. Η κατάληψη τοῦ νοῦ και τῆς ψυχῆς ἀπό τόν λογισμό ἔχει ὡς φυσικό ἐπακόλουθο τήν ὑποδούλωση τῆς θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου, μέ ἀποτέλεσμα νά ἐπιθυμεί τήν ὑλοποίηση τοῦ ἁμαρτωλοῦ λογισμοῦ στην πράξη.

Η συνεχής ἐπανάληψη τῆς προαναφερθείσας αιχμαλωσίας καλλιεργεί ἐντέλει τίς ἀσθένειες τῆς ψυχῆς, τά πάθη. Τότε αὐτά γίνονται στόν ἀνθρωπο ή δευτερή του φύση, συνηθίζει σέ αὐτά, χωρίς, δυστυχῶς, νά τό ἀντιλαμβάνεται.

Ο γ. Σωφρόνιος στό θέμα αὐτό εἶναι ἀποκαλυπτικός: «*Η παρο-*

μοία αιχμαλωσία δύναται νά μείνη μοναδική και ποτέ πλέον νά μή ἐπαναληφθῆ, ἐάν ἦτο ἀποτέλεσμα ἀπλῶς ἀπειρίας τοῦ ἀγωνιζομένου ἀσκητοῦ. Ἐάν ὁμως αἱ αιχμαλωσίαι ἐπαναλαμβάνονται, ὀδηγοῦν πλέον εἰς τήν "ἔξιν" τοῦ πάθους, ὅποτε πᾶσαι αἱ φυσικαί τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεις ἀρχίζουν νά δουλεύουν εἰς τό πάθος αὐτό»².

Ἡ ἀντιμετώπιση τῶν ἁμαρτωλῶν λογισμῶν και ή ἐν Χριστῷ ἐλευθερία

Η συγκατάθεση και ἐπιμονή τοῦ Χριστιανοῦ στους ἐμπαθεῖς λογισμούς γίνεται ἀνάχωμα στην κοινωνία του μέ τόν Θεό και ὡς ἐκ τούτου ή Χάρη Του ἀδυνατεῖ νά ἐνεργήσει μέσα στην ὑπαρξή του και γι' αὐτό γίνεται, ὅπως ἐλέχθη, δοῦλος τῶν παθῶν. Ὅμως, ή ὑποδούλωση στά πάθη, στερεῖ στόν ἀνθρωπο τήν ἐλευθερία του.

Ο πραγματικά ἐλεύθερος ἀνθρωπος, σύμφωνα μέ τί διδασκαλία τῶν Ἁγίων, εἶναι αὐτός πού βιώνει τήν παρουσία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μέσα στην ὑπαρξή του και γι' αὐτό εἶναι θεραπευμένος, ἄρα ἐλεύθερος, ἀπό ἁμαρ-

τίες και πάθη. Εἶναι ἀκόμα αὐτός πού, ἔνεκα τῆς κοινωνίας του μέ τόν Θεό -τήν ὄντως Ζωή-, ἔχει ὑπερβεί τόν φόβο τοῦ θανάτου. Ἄρα, ὅταν μιλοῦμε γιά ἐλευθερία μέσα στην Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ἐννοοῦμε πρώτιστα τήν ἐν Χριστῷ ἐλευθερία και δευτερευόντως τήν ἐλευθερία ὡς δυνατότητα ἐπιλογῆς τοῦ τρόπου πού κάποιος θέλει νά πορεύεται στή ζωή του.

Ἔστερα ἀπ' ὅσα ἔχουν λεχθεῖ, γίνεται εὐκόλα ἀντιληπτό πῶς, γιά νά γευθοῦμε τήν ἐν Χριστῷ ἐλευθερία, θά πρέπει νά θεραπευθοῦμε ἀπό τούς ἁμαρτωλούς λογισμούς.

Η ἐμπειρία τῶν Ἁγίων ἀναφορικά στό θέμα τῆς ἀντιμετώπισης τῶν λογισμῶν ἔχει νά μᾶς πει πολλά. Ὅλοι ἀνεξαίρετως ἐπιμένουν ὅτι τόν πονηρό λογισμό πρέπει νά τόν ἐκδιώκουμε ἀπό τί διάνοιά μας ἤδη ἀπό τό στάδιο τῆς προσβολῆς, πρῖν προλάβει νά ριζώσει, γιατί, ἄν ριζώσει, ή θεραπεία του θά ἀπαιτεῖ χρόνο και ὀδυνηρές προσπάθειες.

Οἱ Ἅγιοι, πέραν τῶν διαπιστώσεων, μᾶς προτείνουν ταυτόχρονα πρακτικούς πνευματικούς τρόπους μέ βάση τούς ὁποίους μπορούμε νά ἀπομακρύνουμε ἀπό τόν νοῦ μας τούς λογισμούς. Αὐτοί εἶναι οἱ ἐξῆς:

Α) Ἀποφυγή τῶν αἰτίων:

Ο ἀγωνιζόμενος πιστός, ἀνά πάσα στιγμή, προσέχει, ὥστε νά ἀποφεύγει τά αἷτια, δηλαδή τά ἁμαρτωλά θεάματα ή ἀκούσματα, τίς ἁμαρτωλές συζητήσεις, τά ὁποία θά ἀποτυπωθοῦν ὅπως-δήποτε στό ὑποσυνείδητό του. Αὐτά, ἐξαιτίας μίας ἀφορμῆς, εἶναι δυνατόν νά ἀνακληθοῦν στή μνήμη και νά ξεκινήσει, ἄν δέν προσέξει, ή διαδικασία ἐξέλιξης τοῦ ἐμπαθοῦς λογισμοῦ.

Β) Ἀδιαφορία:

Ο Χριστιανός, ὅταν ὁ διάβολος τόν προσβάλλει μέ πονηρούς λογισμούς, δέν πρέπει νά τούς δίδει σημασία. Ο γ. Πορφύριος ὁ Καυσοκαλυβίτης ἀναφέρει ἐπί λέξει: «*Ἐσεῖς προχωρᾶτε στό δρόμο σας. Ο διάβολος ἔρχεται μέ τούς λογισμούς και σᾶς τραβᾶ ἀπό τό μανίκι, γιά νά σᾶς ἀποπροσανατολίσει. Ἐσεῖς νά μή γυρίζετε νά πιάνετε κουβέντα μαζί του ή νά ἀντιδικεῖτε μαζί του. Ἐσεῖς νά προχωρᾶτε στό δρόμο σας. Αὐτός θά σᾶς τραβᾶ ἀπό τό μανίκι, ἀλλά ἐσεῖς νά προχωρᾶτε στό δρόμο σας και κάπου θά βαρεθεῖ και θά σᾶς ἀφήσει»³.*

2. Ἀρχιμ. Σωφρονίου (Σαχάρωφ), Ὁ ἅγιος Σιλουανός ὁ Ἀθωνίτης, ἔκδ. Ἰ. Μ. Τιμίου Προδρόμου, Ἔσσεξ Ἀγγλίας 2002, σ. 174.

3. Γέροντος Πορφυρίου Ἱερομονάχου, Ἀνθολόγιο Συμβουλῶν, ἔκδ. Τερῶ Γυ-

Γ) Καλοί λογισμοί:

Υπάρχουν στιγμές που όλοι μας, λίγο ή πολύ, κυριευόμαστε από αρνητικές σκέψεις για κάποιον συνάνθρωπό μας ή λογισμούς απογοήτευσης σε μία δύσκολη προσωπική μας στιγμή, σε μία άποτυχία μας κ.ο.κ. Τό φάρμακο σε αυτές τις περιπτώσεις δεν είναι άλλο από τους καλούς λογισμούς. *«Οί καλοί λογισμοί προλαβαίνουν και καθηλώνουν τους κακούς λογισμούς στα "αεροδρόμια" του διαβόλου, από τα οποία ξεκινούν».* *«Ένας άγνος, καλός, λογισμός (σε μία προσπάθεια αποβολής του αμαρτωλού λογισμού) έχει μεγαλύτερη δύναμη από κάθε άσκηση»*, *«γιατί ο άνθρωπος, όταν τά βλέπει όλα μέ καλούς λογισμούς, εξαγνίζεται και χαριτώνεται από τον Θεό».* *«Μετά φθάνει ο άνθρωπος σε μία κατάσταση που βλέπει τά πάντα μέ τά πνευματικά μάτια· όχι μέ τά ανθρώπινα. Όλα τά δικαιολογεί, μέ τήν καλή έννοια»*⁴.
Όταν όλα τά αντιμετωπίζουμε μέ καλό λογισμό, αναπόφευκτα μαθαίνουμε νά δικαιολογούμε και νά συγχωρούμε αυτόν που μᾶς κατηγορεί, που μᾶς βλάπτει. Μα-

θαίνουμε ακόμα νά υπομένουμε, χωρίς νά διαμαρτυρόμαστε, στά προσωπικά ή οικογενειακά μας προβλήματα, επειδή τά κατανοούμε ως αφορμές ωρίμανσης τῆς προσωπικότητάς μας, ως αφορμές μετανοίας και πνευματικῆς προόδου. Όλα πλέον τά θεωρούμε ως εὐεργεσίες τοῦ Θεοῦ και Τόν δοξάζουμε γι' αὐτά.

Δ) Προσευχή:

Ἡ προσευχή και ἰδιαίτερος ἡ Εὐχή τοῦ Ἰησοῦ, τό «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησον μέ», ἐλκύει τή Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στόν ἄνθρωπο, σε τέτοιο βαθμό που ἡ γοητεία και ἡ δύναμη τοῦ πονηροῦ λογισμοῦ ἐξαλείφεται, ἐφόσον τίποτε δέν μπορεί νά συγκριθεῖ μέ τή χαρά τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ μέσα στήν ὑπαρξή μας.

Ε) Ἐξομολόγηση:

Ἡ ἀσκητική ἐμπειρία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἀπέδειξε ὅτι κάποιες φορές εἶναι δυνατόν νά πολεμήσει μέ πονηρούς λογισμούς, παρόλο που ἀντιστέκεσαι σε αὐτούς μέ τούς τρόπους που ἔχουν ἀναφερθεῖ πιό πάνω.

Στήν περίπτωση αὐτή, ἐκεῖνο που ἀπομένει εἶναι ἡ προσφυγή στό Μυστήριο τῆς Ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως. Ἀναφέρει χαρακτηριστικά τό Γεροντικό:

«Ἄν ἐνοχλεῖσαι ἀπό πονηρούς λογισμούς, συμβουλεύει ἄλλος Πατήρ, φανέρωσε τους στήν Ἐξομολόγηση, γιά ν' ἀπαλλαγῆς γρήγορα ἀπ' αὐτούς. Ὅπως τό φίδι ἐξαφανίζεται μόλις βγεῖ ἀπό τή φωλιά του, ἔτσι χάνεται κι ὁ κακός λογισμός μόλις ἐξαγορευθεῖ.

»Ένας ἀδελφός πειραζόταν ἀπό σαρκική ἐπιθυμία. Πολλά χρόνια κοπίαζε μόνος του, ἀλλά δέν ἔβλεπε ὠφέλεια στόν ἑαυτό του. Γιά νά νικήσει τέλος τό πάθος του, στάθηκε μία Κυριακή στή μέση της ἐκκλησίας, ὕστερα ἀπό τή Λειτουργία, και εἶπε δυνατά, γιά νά ἀκουστεῖ ἀπό ὅλους τούς μοναχούς: «Προσευχηθεῖτε γιά μένα, ἀδελφοί, νά μ' ἐλεήσει ὁ Θεός, γιατί δεκατέσσερα ὀλόκληρα χρόνια ἔχω πόλεμο στή σάρκα».

»Λέγοντας αὐτά, αἰσθάνθηκε ἀμέσως νά ἐλευθερώνεται ἀπό τό πάθος. Ὅ,τι δέν ἔκανε χρόνων κό-

*πος και ἄσκηση, τό κατόρθωσε σε μία στιγμή ἡ Ἐξομολόγηση»*⁵.

Ἡ Ἐξομολόγηση ἐλευθερώνει ἀπό τούς αμαρτωλούς λογισμούς, διότι ἐξομολογούμενος κάποιος τούς λογισμούς του στόν πνευματικό, ταπεινώνεται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ και γι' αὐτό ἄμεσα ἡ Θεία Χάρη τόν ἀπαλλάσσει ἀπ' αὐτούς.

* * *

Ἡ πνευματική ζωή, σύμφωνα μέ τούς Ἁγίους μας, προϋποθέτει τόν ἀγώνα τοῦ κάθε πιστοῦ μέλους τῆς Ἐκκλησίας ἐναντία στους αμαρτωλούς λογισμούς του. Χωρίς αὐτό τόν ἀγώνα, ἀναπότρεπτα κυφοροῦνται μέσα στήν καρδιά του τά πάθη και χάνει ὡς ἐκ τούτου τήν ἐν Χριστῷ ἐλευθερία του.

Ἄς ἐμπιστευθοῦμε, λοιπόν, τίς προτροπές και τή διδασκαλία τους –αὐτῶν που ἔπαθαν και ἔμαθαν τά θεία– ὥστε και ἐμεῖς νά γίνουμε κοινωνοί τῆς δικῆς τους ἀγιοπνευματικῆς ἐμπειρίας και ἀγιότητος.

ναικεῖο Ἰησοῦ Χριστοῦ «Ἡ Μεταμόρφωση τοῦ Σωτῆρος», Μίλεσι Ἀττικῆς 2003, σ. 247.

4. Γέροντος Παΐσιου Ἁγιορείτου, ὁ.π., σσ. 20 – 21.

5. Θεοδώρας Χαμπάκη, Ἠγουμένης Ἰ. Μ. Ὁσίου Θεοδοσίου, *Γεροντικόν*, ἔκδ. Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς Ἀδελφότητος «Λυδία», Θεσσαλονίκη 1993, σσ. 409 – 410.

Γιατί γελάς;

Νίκης Τρακοσιῆ
Φιλολόγου

Στιγμιότυπο 1ο

Η Μαρία μπαίνει στο παιδί-γράφειο, για να πάρει κάποια χαρτιά. Στο γραφείο είναι ώρα χαλάρωσης. Ο προϊστάμενος δέν είναι παρών και οι εργαζόμενοι δέν «πνίγονται» στή δουλειά. Ο γνωστός «ανεκδοτολόγος» του γραφείου έχει αφήσει πρώτος τά χαρτιά του στήν άκρη και αναγγέλλει ότι έχει μάθει κάποια καινούργια ανέκδοτα. Οί άλλοι τρεις συνάδελφοι σπεύδουν να ακούσουν και τόν περιτριγυρίζουν. Δέν πρέπει να λέγονται δυνατά αυτά, τά γέλια τους όμως ακούγονται τρανταχτά. Μεγάλο ταλέντο αυτός ο συνάδελφος. Όχι μόνο τά μαζεύει αυτά τά ανέκδοτα, αλλά έχει και μία παραστατικότητα στή διήγησή τους...

Η Μαρία κοντοστέκεται. Ξέρει πολύ καλά τί είδους είναι

τά άστεία του συναδέλφου, και επειδή είναι άνθρωπος που θέλει να διατηρεί καθαρή τή σκέψη της, επειδή γνωρίζει ότι από τήν καρδιά «έξέρχονται διαλογισμοί πονηροί» (Ματθ. ιε', 19), σκέφτεται να φύγει. Έξάλλου, τό θεωρεί άνάξιο για άνθρωπους που θέλουν να έχουν μία αξιοπρέπεια, να μίν έχουν άλλο τρόπο να γελάσουν από αυτά τά άστεία μέ τά άσχημα ύπονοούμενα. Οί συνάδελφοι τήν αντιλαμβάνονται και καταλαβαίνουν τόν δισταγμό της, γιατί είναι «θρήσκα» και μία άλλη φορά ένοχλήθηκε από κάποια ύπονοούμενα. Αρχίζει ή ειρωνεία, τό πείραγμα...

Στιγμιότυπο 2ο

Τελική γιορτή στό σχολείο και οί γονείς μέ τά παιδιά μαζεύονται, για να πάρουν άλλοι

τά άπολυτήρια και άλλοι τά άριστεία και τά βραβεία. Ο ανταγωνισμός για τό πρωτείο φέτος ήταν σκληρός και τό αποτέλεσμα άμφισβητούμενο από κάποιους και ιδιαίτερα από τούς γονείς του δεύτερου μαθητή, που άναστατώθηκαν μέ τήν «άδικία».

Ο πρώτος μαθητής βγαίνει για να μιλήσει και ή άναστατώσή τους μεγαλώνει, τά «γιατί» και τό άίσθημα τής άδικίας-στήν πραγματικότητα του φθόνου-κυριεύει τίς καρδιές. Τελειώνει ο μαθητής και εκεί που πρέπει να προσφέρει μία άνθοδέσμη, συγχύζεται και πηγαίνει σε λάθος πρόσωπο. Όλοι οί άλλοι κατανοούν τή σύγχυσή του. Οί γονείς του «άδικημένου» μαθητή βρίσκουν πολύ άστείο τό λάθος και γελούν για τή «μεγάλη γκάφα» που δέν ταιρίαζε στον πρώτο μαθητή. Δέν τό είπαν, αλλά σκέφτηκαν: «Καλά να πάθουν».

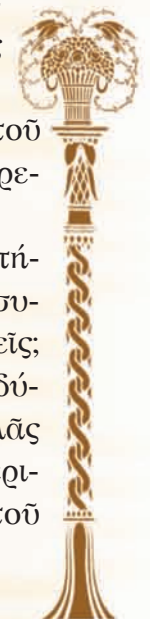
* * *

Τό γέλιο είναι μία άπλή καθημερινή έκδήλωση, που κανονικά πρέπει να εκφράζει και να έξωτερικεύει τή χαρά, αλλά και να μεταδίδει εύχάριστη διάθεση

από τόν ένα άνθρωπο στον άλλο. Μέ τή φθορά τής άμαρτίας όμως, έγινε κι αυτό άμφισβητούμενο. Τό γέλιο μας δείχνει, όπως και όλες οί άλλες έκδηλώσεις μας, τόν έσωτερικό μας κόσμο. «Γέλωσ οδόντων... αναγγέλλει τά περι αυτού» (Σοφ. Σειράχ ιθ', 30). Κάποτε είναι κενό από όποιοδήποτε εύχάριστο συναίσθημα, μία άπλή προσπάθεια να κινήσουμε τήν προσοχή. Τότε ισχύει τό, «ώς φωνή άκανθών υπό τόν λέβητα, ούτως γέλωσ των άφρόνων» (Έκκλ. ζ', 6).

Άν ρωτούσαμε τόν έαυτό μας, γιατί γελάς, θα βρίσκαμε από τίς άπαντήσεις πολλά άδύνατα σημεία του έαυτού μας.

- Γελάς μέ άσχημα άστεία, έστω για να δείξεις έξυπνάδα;
- Γελάς μέ τό πάθημα του άλλου, γιατί νιώθεις χαρεκακία;
- Γελάς, γιατί εύχαριστήθηκες για τό κακό που συνέβηκε σ' αυτόν που φθονείς;
- Περιγελάς τόν πιό άδύνατο για τά λάθη του; Γελάς κοροϊδεύοντας τό έξωτερικό-σωματικό έλάττωμα του άλλου;

- Γελᾶς, προκαλώντας νά προσέξουν καί οἱ ἄλλοι μία ἰδιομορφία, τό ντύσιμο, τίς συνήθειες κάποιου;

- Προκαλεῖς τό γέλιο, μμούμενος τό ἐλάττωμα ἢ ἀπλά τή συμπεριφορά τοῦ ἄλλου πού τόν θεωρεῖς κατώτερο ἢ θέλεις νά τόν μειώσεις;

Τότε, τό γέλιο σου δέν εἶναι ἔκφραση χαρᾶς. Εἶναι ἀπόηχος μίας ἄδειας καρδιάς, πού πρέπει νά ἀπαλλαγῆ ἀπό τίς κακίες της καί νά γεμίσει μέ καλοσύνη. Μιάς καρδιάς πού πρέπει νά καθαριστεῖ. «*Μωρολογία καί εὐτραπελία (βρώμικα ἀστεία)*» (Ἐφεσ. ε', 4) δέν ταιριάζουν σέ μᾶς τούς Χριστιανούς, μᾶς συμβουλεύει ὁ Ἄπ.

Παῦλος.

Ἄν μπορεῖς νά πεῖς:

- Γελῶ, γιατί χαίρομαι πραγματικά, «*γέλωτά μοι ἐποίησε Κύριος*» (Ὁ Θεός μου ἔδωσε ἀφορμή νά γελάσω) (Γέν. κ', 6).

- Γιατί βλέπω κοντά μου ἀνθρώπους χαρούμενους καί συμμετέχω στή δική τους χαρά.

- Γιατί βλέπω τά παιδιά μου νά προχωροῦν καλά στή ζωή τους.

- Γιατί ἔδωσα χαρά σέ συνανθρώπους μου.

- Γιατί νιώθω τήν καρδιά μου καθαρή ἀπό τά πάθη καί τίς κακίες.

- Γιατί ἀκούω ἕνα ἀθῶο ἀστεῖο, ἕνα ἔξυπνο καί καλοπροαίρετο πείραγμα.

- Γιατί βλέπω μία παιδική εὐχάριστη συμπεριφορά...

Τότε μπορεῖς νά χαίρεσαι διπλά, γιατί τό γέλιο σου βγαίνει ἀπό καθαρή πηγή, ἀλλά καί εἶναι πραγματικό, ὄχι μόνο προσποίηση χαρᾶς, διότι «*καρδίας εὐφραινομένης πρόσωπον θάλει*» (Παροιμ. ιε', 13).

«*Δέν εἶναι κακό τό γέλιο, ἀλλά κακό εἶναι τό ὑπερβολικό καί τό ἄκαιρο γέλιο. Τό γέλιο ὑπάρχει, ὥστε ὅταν δοῦμε φίλους πού ἔχουμε πολύ καιρό νά τούς δοῦμε, νά τό χρησιμοποιοῦμε, ὅταν δοῦμε κάποιους συνεσταλμένους καί φοβισμένους, νά τούς ἐνθαρρύνουμε μέ τό χαμόγελο καί ὄχι νά καγχάζουμε καί νά γελοῦμε πάντοτε. Τό γέλιο ὑπάρχει, γιά νά χαλαρώνει κάπου - κάπου ἡ ψυχή, ὄχι γιά νά διαχέεται», μᾶς λέγει ὁ σοφός Ἱεράρχης Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος (Ε.Π.Ε. 24, 580).*

Ἡ μετάφραση τῆς Θείας Λειτουργίας

Ἐπισκόπου Καρπασίας κ. Χριστοφόρου

ΜΕΡΟΣ Ε΄

Ἡ Θεία Λειτουργία ὡς βίωση τῆς αἰωνιότητος

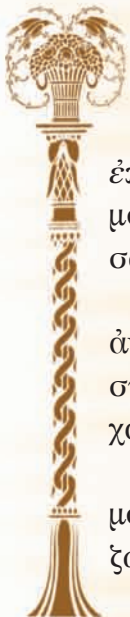
Πρὶν προχωρήσουμε στήν ἀνάπτυξη τοῦ θέματος αὐτοῦ, θά ἤθελα νά ἐξηγήσουμε τί ἀκριβῶς εἶναι ἡ αἰώνια ζωή καί πῶς αὐτή βιώνεται μέσα στήν ζωή μας, γιά νά μπορέσουμε καλύτερα στήν συνέχεια νά κατανοήσουμε πῶς ζοῦμε τήν βίωση αὐτοῦ τοῦ μυστηρίου μέσα ἀπό τήν Θεία Λειτουργία.

Ἀρχικά, θά ἤθελα νά παρατηρήσω ὅτι τό θέμα τῆς αἰωνίου ζωῆς καί τῆς αἰωνίου κολάσεως πάντοτε προκαλεῖ πολύ μεγάλο ἐνδιαφέρον γιά δύο βασικούς λόγους. Πρῶτον, διότι συνδέεται μέ τόν θάνατο, κάτι τό ὁποῖο εἶναι ξένο ὡς πρὸς τήν φύση τοῦ ἀνθρώπου καί ταυτόχρονα σημαίνει τήν ἀρχή τοῦ «ἀγνώστου», τοῦ «ἀβέβαιου», τοῦ τί συμβαίνει μετά τόν θάνατο κ.λπ. Δεύτερον, διότι ἡ αἰώνιος ζωή, ἡ ἀθανασία εἶναι μέσα στήν φύση μας, ἔτσι δημιουργηθήκαμε, ἔστω καί ἂν δέν τό συνειδητοποιοῦμε.

Ὅμως, χρειάζεται πολλή προσοχή, ὅταν ἀσχολούμαστε μέ τά θέματα αὐτά, ὥστε νά μὴν βγαίνουμε ἔξω ἀπό τά πλαίσια ἐκεῖνα πού θά μᾶς ὀδηγήσουν εἴτε σέ παραπλάνιση εἴτε σέ μία μελλοντολαγνεία καί νά χάσουμε τό πνευματικό νόημα τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τήν ὑπαρξή μας καί τήν ὀλοκλήρωσή μας ὡς ἀνθρώπων.

Ἐσχατολογία

Στήν Θεολογία τῆς Ἐκκλησίας μας, τό κεφάλαιο τό ὁποῖο ἀσχολεῖται μέ τήν αἰώνιο ζωή καί τήν αἰώνιο κόλαση ὀνομάζεται Ἐσχατολογία. Πολλοί νομίζουν ὅτι ἡ Ἐσχατολογία ἀσχολεῖται μέ τά ἔσχατα, τό τέλος τοῦ παρόντος κόσμου, τήν Δευτέρα Παρουσία τοῦ Χριστοῦ καί τήν αἰωνιότητα ὡς κάτι τό μελλοντικό. Αὐτό εἶναι μεγάλο λάθος. Ἡ Ἐσχατολογία ἀρχίζει μέ τήν ἐνανθρώπηση τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ, δηλαδή τήν θέωση τοῦ ἀνθρώπου, στήν ὁποία ὁ ἄνθρωπος στό Πρό-

σωπο του Θεανθρώπου Χριστού βρίσκει την ολοκλήρωσή του και πορεύεται μέσα από την επίγεια ζωή στην αιώνια. Αυτό ακριβώς όμολογούμε και διακηρύττουμε στο Σύμβολο της Πίστεώς μας, όταν λέμε: «*Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν. Καί ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν*». Η προσδοκία αυτή, ως πρόγευση της αιωνιότητας, αρχίζει με το Βάπτισμά μας και τελειώνει με τον βιολογικό μας θάνατο και ονομάζεται εσχολογική πορεία.

Με την ενανθρώπιση του Χριστού μπήκαμε στην πορεία προς την αιωνιότητα και ήδη ζούμε την εσχολογική πραγματικότητα της Εκκλησίας μας.

Μετά από τις απαραίτητες αυτές διευκρινίσεις, θά προσπαθήσουμε, μέσα από καθαρά ευαγγελικά, πατερικά και γενικά εκκλησιολογικά πλαίσια, να εξετάσουμε αυτό το πολύ σημαντικό θέμα της πνευματικής μας ζωής, τό οποίο θά μᾶς βοηθήσει νά κατανοήσουμε τήν θέση καί τόν σκοπό μας μέσα στην Ἐκκλησία. Ἔτσι, στό ἄρθρο μας αὐτό θά εξετάσουμε τά ἑξῆς θέματα: Χρόνος καί αιωνιότητα. Θάνατος καί αἰώνιος ζωή.

Χρόνος καί αιωνιότητα

Στήν Ὀρθόδοξη Παράδοση χρόνος καί αιωνιότητα εἶναι δύο διαφορετικοί τρόποι ὑπάρξεως. Ὁ χρόνος εἶναι ὁ τρόπος ὑπάρξεως τῶν κτιστῶν (δημιουργημένων) πραγμάτων. Ὅλα τά κτιστά πράγματα, πού βλέπουμε ἢ πού εἶναι ἀόρατα στά αἰσθητά μας μάτια, ἔχουν δημιουργηθεῖ ἀπό τόν ἄκτιστο (ἀδημιούργητο) Θεό ἀπό τό μί ὄν μέ ἀκατάληπτο τρόπο. Ἦλθαν ἀπό τήν ἀνυπαρξία στην ὑπαρξη, ἀπό τό μί ὄν μέσα στόν χρόνο ὅπου κινούνται, ἐξελίσσονται καί πορεύονται. Ἡ *αιωνιότητα* (τό αἶδιο) εἶναι ὁ τρόπος ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεός ὑπάρχει ἀπό τόν ἑαυτό Του, καί ἔξω ἀπό κάθε χρόνο, ἀνάγκη, κίνηση καί ἐξέλιξη. Ἡ αιωνιότητα, λοιπόν, δέν εἶναι κάτι ἀφηρημένο ἢ κάτι πού ὑπάρχει ἀπό μόνο του καί τό ὅποιο μπορεῖ κάποιος νά τό κερδίσει ἀπό ὀνος του, ἀλλά ὁ ἴδιος ὁ Θεός στην ὑπαρξή Του.

Αὐτό σημαίνει ὅτι ὅταν ὁ κτιστός (δημιουργημένος) ἄνθρωπος ἐνώνεται μέ τόν ἄκτιστο (ἀδημιούργητο) Θεό καί μέσα του ἐνεργεῖ ἡ ζωή τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἀποκαλύπτεται μέσα στόν ἄνθρωπο ὁ Θεός

καί ὁ ἄνθρωπος εἰσέρχεται -κατά μετοχή- μέσα στην θεία ζωή καί ἀρχή, τότε παύει νά ὑφίσταται ὁ χρόνος καί ζεῖ τό αἰώνιο ἀπό αὐτή τήν ζωή. Αὐτό λέγεται καί βίωση τῆς Ἐσχολογίας.

Συνεπῶς, ἡ αιωνιότητα δέν εἶναι ἡ ζωή πέρα καί ἔξω ἀπό τόν κτιστό χρόνο, ἀλλά ἡ κοινωνία τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό μέσα στόν χρόνο. Ἡ κοινωνία τοῦ ἄχρονου (Θείας Χάριτος) μέ τόν χρόνο (τόν ἄνθρωπο).

Θάνατος καί αἰώνιος ζωή

Ὁ Θεός δημιουργεῖ τόν ἄνθρωπο μέ δύο βασικά συστατικά. Τό σῶμα καί τήν ψυχή. Ἄνθρωπος λέγεται ἐκεῖνος πού φέρει τά συναμφοτέρα, δηλαδή καί τό σῶμα καί τήν ψυχή. Ταυτόχρονα, ὁ Θεός ἔδωσε στόν ἄνθρωπο καί τήν ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τό Ὅποιο ζωοποιεῖ τήν ψυχή καί ἡ ψυχή τό σῶμα. Ἔτσι, ὅταν ἡ ψυχή ἐγκαταλείπει τό σῶμα, αὐτό νεκρώνεται καί ἀρχίζει νά ἀναδύει δυσσομία. Ὅταν ἐγκαταλείπει ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τήν ψυχή, αὐτή λόγω τῆς κυριαρχίας τῶν παθῶν ἀποσυντίθεται καί ἀναδύει πνευματική δυσσομία. Ἐδώ θέλω νά τονίσω ὅτι τό σῶμα καί ἡ ψυχή ἀπό τήν φύση τους δέν εἶναι κακά. Κακό εἶναι τό σαρκικό φρόνημα, τό ὅποιο χωρίζει τόν ἄνθρωπο ἀπό τόν Θεό καί ἐπιφέρει μέσα του τήν φθορά καί τόν θάνατο.

Ὁ ἄνθρωπος δημιουργήθηκε δυνάμει ἀθάνατος. Ὁ θάνατος εἰσῆλθε στην ζωή του, ὡς ἀποτέλεσμα τῆς φθορᾶς, λόγω τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας. Ἡ προπατορική ἁμαρτία εἶναι ἡ ἐλεύθερη ἀπόφαση τοῦ

ἀνθρώπου νά διασπάσει τήν κοινωνία του μέ τόν Θεό, μέ ἀποτέλεσμα νά στερηθεῖ τήν Χάριν Του, πού εἶναι βασικό συστατικό τῆς ὑπαρξῆς του. Ἔτσι, μπῆκε μέσα στην φύση του ἡ φθορά καί διά τῆς φθορᾶς ὁ θάνατος.

Ὁ Χριστός μέ τήν ἐνανθρώπισή Του προσλαμβάνει ὀλόκληρη τήν ἀνθρώπινη φύση (δηλαδή καί σῶμα καί ψυχή), τήν ἀνακαινίζει καί τήν θεώνει. Κατ' αὐτό τόν τρόπο δίνει καί πάλιν τήν δυνατότητα στόν ἄνθρωπο, διά τῆς κοινωνίας μέ τόν Θεάνθρωπο Ἰησοῦ, νά θεραπεύσει καί τήν ψυχή καί τό σῶμα καί νά γίνει μέτοχος τῆς ἀθανασίας.

Ὁ θάνατος ἀναφέρεται στό σῶμα, διότι ἡ ψυχή κατά χάριν μένει ἀθάνατος, καί τοῦτο ὡς ἀποτέλεσμα τῆς φθορᾶς πού ὑπάρχει μέσα στην φύση τοῦ ἀνθρώπου.

Στό σημείο αὐτό θέλω νά παρατηρήσω ὅτι πολλοί, ἐπιηρεασμένοι ἀπό τήν φιλοσοφία καί τήν κοσμική ἀντίληψη τῶν πραγμάτων, θεωροῦν τό σῶμα ὡς φυλακή τῆς ψυχῆς καί ὅτι πρέπει αὐτή νά ἐλευθερωθεῖ μέ τήν νέκρωση τοῦ παθητικοῦ μέρους τῆς, δηλαδή τοῦ θυμοῦ καί τῆς ἐπιθυμίας, ὥστε ἡ ψυχή νά παύσει νά τροφοδοτεῖ μέ αὐτά τό σῶμα καί νά ἐλευθερωθεῖ ἔτσι ἀπό αὐτό. Ἀντίθετα, σύμφωνα με τήν Ὀρθόδοξη Ἀν-

θρωπολογία ή ψυχή έχει τρεις δυνάμεις: τό λογικό, τό θυμικό και τό επιθυμητικό. Μετά την πτώση του ανθρώπου, αυτά έχουν διαστραφεί. Καλούμαστε με την Χάρin του Θεού, όχι να νεκρώσουμε τό παθητικό μέρος της ψυχής (θυμό και επιθυμία), αλλά να τά θεραπεύσουμε και να τά μεταμορφώσουμε. Αφού ή ψυχή είναι συνδεδεμένη με τό σώμα, την κατάσταση της την μεταφέρει και σ' αυτό. Έτσι, είτε τό αγιάζει είτε τό κολάζει.

Ο άγιος Γρηγόριος ό Παλαμᾶς λέγει ότι ή απάθεια (μή ενέργεια των παθών) δέν είναι ή «νέκρωσις του παθητικού μέρους της ψυχής»¹, όπως ισχυρίζονταν οι φιλόσοφοι και οι λογικοκράτες, αλλά ή «κίνηση της ενέργειας του παθητικού μέρους της ψυχής προς τά ανώτερα, με ολοκληρωτική αποστροφή των κακών και στροφή προς τά καλά, με αποβολή των κακών συνθηθειών και απόκτηση των αγαθών»². Συνεπώς, ή απάθεια

δέν είναι ή νέκρωση του παθητικού μέρους της ψυχής, αλλά ή μεταμόρφωσή του, ώστε να παύσει να ενεργεί παρά φύσιν και να αρχίσει να ενεργεί κατά φύσιν και υπέρ φύσιν.

Όσοι άρνούνται αυτή την διδασκαλία της Έκκλησίας, αυτοί στην ουσία άρνούνται και την ζωή με σώμα κατά τον άφθαρτο μέλλοντα αιώνα. Διότι, εάν θά λάβει και τό σώμα μαζί με την ψυχή μέρος στά άπόρρητα αγαθά, σίγουρα θά μετάσχει και τώρα, κατά τό δυνατόν, «της χορηγουμένης μυστικώς άπορρητίως υπό του Θεού Χάριτος τῷ κεκαθαρωμένῳ νῷ, και αυτό (τό σώμα) τά θεῖα πείσεται καταλλήλως έαυτῷ, μετασκευασθέντος και άγιασθέντος, άλλ' ου καθ' έξιν νεκρωθέντος του της ψυχής παθητικού». Αυτό σημαίνει ότι ό νοῦς, σε κατάσταση καθαρότητας, δέχεται την ενέργεια του Θεού και στην συνέχεια την μεταδίδει και στο σώμα, τό όποιο αγιάζεται

1. «Του παθητικού καθ' έξιν νέκρωσις».

2. «...Επί τά κρείττω καθ' έξιν ενέργεια όλικῶς άπεστραμμένου (του παθητικού) τά πονηρά και έπεστραμμένου προς τά καλά ως τάς πονηράς έξεις άποκτησαμένου και ταῖς αγαθαῖς πλουτήσαντος».

μέ την ενέργεια του Θεού και μετέχει στην αιώνια δόξα Του: «και δι' έαυτου (του άγιασμένου νοῦ), κοινου σώματός τε και ψυχής υπάρχοντος, τάς του σώματος αγιάζοντος διαθέσεις τε και ενεργείας».

Μέ βάση αυτή την ανθρωπολογική διάσταση, οι προοπτικές του άσκητικού και πνευματικού άγώνα του Χριστιανού λαμβάνουν άλλες διαστάσεις. Η νηστεία, ή μετάνοια, ή προσευχή, ή λατρευτική ζωή, ή έσωτερική συντριβή κ.τ.λ. δέν είναι άπλά καθήκοντα χριστιανικά, αλλά είναι άπαραίτητα μέσα για να άποστρέψουμε έξ ολοκλήρου τον έσω άνθρωπο από τά πονηρά και να τον έπιστρέψουμε προς τά καλά, ώστε να καταστήσουμε τον νοῦ ικανό να δεχθεί τον άγιασμό και διά του νοῦ να άπλωθεί ό άγιασμός αυτός στον όλον άνθρωπο.

Αυτό πρέπει να τό λάβουμε πολύ σοβαρά υπόψη μας, γιατί και σήμερα πολλοί παραθεωρούν την θέωση του σώματος, με αποτέλεσμα να άμαρτάνουν σαρκικά-ήδονιστικά με αυτό και να μην τό θεωρούν άμαρτία. Οι σαρκικές-ήδονιστικές άμαρτίες ξεκινούν από τό επιθυμητικό μέρος της ψυχής. Άρα, σε όσους υποδουλώνονται σ' αυτές, τό επιθυμητικό πάσχει, ζει στο παρά φύσιν και δέν μπορεί ό νοῦς να άγιασθεί και τό σώμα μένει έρημο της Χάριτος του Θεού. Είναι αυτό που έννοει ό Άπό-

στολος Παῦλος, όταν γράφει: «Μήν έχετε αυταπάτες, στη βασιλεία του Θεού δέν θά έχουν θέση ούτε πόρνοι, ούτε ειδωλολάτρες, ούτε μοιχοί, ούτε θηλυπρεπείς, ούτε άρσενοκοίτες (όμοφυλόφιλοι), ούτε πλεονέκτες, ούτε κλέφτες, ούτε μέθυσοι, ούτε ύβριστές, ούτε άρπαγες. Αλλά έσεῖς οι πιστοί με την δύναμη του Κυρίου μας Ίησου και με την ενέργεια του Πνεύματος του Θεού καθαρισθήκατε από την άμαρτία, γίνατε λαός του Θεού και σωθήκατε από την έπερχόμενη όργή του Θεού»³. Αυτό σημαίνει ότι κάθε άμαρτία όφείλεται στην διαστροφή των ψυχικών δυνάμεων (λογιστικό, θυμικό, επιθυμητικό) και τό σώμα εκτελεί στην πράξη την άμαρτία αυτή, αφού είναι συνδεδεμένο με την ψυχή. Αντίθετα, όταν οι ψυχικές αυτές δυνάμεις είναι υγιείς και στρέφονται προς τό καλό και πνευματικό, δέχονται τον άγιασμό και τότε ό νοῦς «τάς του σώματος αγιάζει διαθέσεις και ενεργείας». Έτσι έξηγείται και ή ύπαρξη των άγιων λειψάνων, διότι ή άγιασμένη ψυχή των Αγίων μεταμορφώνει τό σώμα, υποτάσσοντάς το στα πνευματικά και δέχεται και αυτό την θέωση, την άκτιστη ενέργεια του Θεού. Κατ' αυτόν τον τρόπο μπορούμε να πούμε ότι τό έργο της Έκκλησίας είναι, διά του Χριστού, να θεώνει τον όλον άνθρωπο.

Ο άγιος Γρηγόριος ό Παλαμᾶς ανα-

3. «Μή πλανᾶσθε ούτε πόρνοι ούτε ειδωλολάτρες ούτε μοιχοί ούτε μαλακοί ούτε άρσενοκοίται (όμοφυλόφιλοι) ούτε πλεονέκται ούτε κλέπται ούτε μέθυσοι, ου λοίδοροι, ουχ' άρπαγες βασιλείαν Θεού ου κληρονομήσουσι..., αλλά (έσεῖς οι πιστοί) άπελούσασθε, αλλά ήγιάσθητε, αλλά έδικαιώθητε εν τῷ όνόματι του Κυρίου Ίησου και εν τῷ Πνεύματι του Θεού ήμῶν» (Α' Κορ. στ', 9 - 11).

φέρει ένα πολύ χαρακτηριστικό χωρίο του αγίου Διαδόχου Φωτικής σχετικά με το θέμα αυτό: «Ο νοῦς ἐκείνων πού ἀπαλλάχθηκαν ἀπό τά καλά τῆς ζωῆς αὐτῆς, γιά τήν ἐλπίδα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, καθὼς ὁ νοῦς ἐλεύθερα κινεῖται μέ εὐρωστία, λόγω τῆς ἀμερμηνσίας, αἰσθάνεται τήν ἀνέκφραστη θεία ἀγαθότητα καί μεταδίδει, ἀνάλογα μέ τήν προκοπή του, καί στό σῶμα τήν δική του καλή κατάσταση. Καί ἡ χαρά αὐτή πού προξενεῖται τότε στήν ψυχή καί στό σῶμα εἶναι ἡ ἀλάνθαστη γεύση καί ὑπενθύμιση τῆς ἀφθάρτου καί αἰώνιας ζωῆς».

Ἔτσι, τό σῶμα, παρότι διέρχεται μέσα ἀπό τόν θάνατο, ἐπειδή εἶναι ἄρρηκτα συνδεδεμένο μέ τήν ψυχή, συμμετέχει στήν πορεία της γιά σωτηρία, ἀγιάζεται, καί αὐτό θά ἀναστηθεῖ κατά τήν Δευτέρα Παρουσία γιά νά ἀπολαύσει τά αἰώνια ἀγαθά.

Διά τοῦ Θεανθρώπου καταργεῖται ἡ φθορά καί ὁ θάνατος ἢ καλύτερα στήν παροῦσα ζωῆ ὑπερβαίνονται γιά νά καταργηθοῦν στήν μέλλουσα. Αὐτό ἐπιτυγχάνεται μέσα ἀπό τήν πνευματική καί μυ-

στηριακή ζωή τῆς Ἐκκλησίας, ἐξαιτίας τῶν ὁποίων λαμβάνουμε πείρα τῆς ὑπέρβασης αὐτῆς.

Στήν συνέχεια, θά ἤθελα νά ἀναφέρω μερικούς τέτοιους τρόπους, μέ βάση τοῦς ὁποίους ἐνῶ ζῆ ὁ ἄνθρωπος βιολογικά, ἀποκτᾷ τήν ἐμπειρία τῆς αἰώνιου ζωῆς, πού εἶναι ἡ ἔνωση μέ τήν ἄκτιστη Χάριν τοῦ Θεοῦ. Τήν ἀλήθεια αὐτή τήν διακήρυξε ὁ ἴδιος ὁ Χριστός: «Αὕτη δέ ἐστίν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσί σε τόν μόνον ἀληθινόν Θεόν καί ὄν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν»⁴.

Μέ τό Ἅγιο Βάπτισμα, ἡ Ἐκκλησία ἀναγεννᾷ τόν ἄνθρωπο, τόν ἀναμορφώνει καί, κατά τοῦς Ἁγίους Πατέρες, τόν εἰσάγει «εἰς τήν ὑπέρ αἴσθησιν καί νοῦν ζωὴν τοῦ νέου αἰῶνος». Ὁ ἅγιος Κλήμης Ἀλεξανδρείας ἀναφέρει χαρακτηριστικά γιά τό Βάπτισμα καί τήν μετοχή μας στήν αἰώνια ζωή: «Βαπτιζόμενοι, φωτιζόμεθα. Φωτιζόμενοι, υἱοθετούμεθα. Υἱοθετούμενοι, τελειούμεθα. Τελειούμενοι, ἀπαθανατιζόμεθα».

Μέ τήν Θεία Εὐχαριστία, ἡ Ἐκκλησία ζωοποιεῖ τόν ἄνθρωπο, εἰσάγοντάς τον στήν Βα-

σιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἐξάλλου, δέν εἶναι τυχαῖο τό γεγονός ὅτι ἡ Θεία Λειτουργία ἀρχίζει μέ τήν διακήρυξη, «*Εὐλογημένη ἡ Βασιλεία τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος*». Ἰδιαιτέρως, ὅταν ὁ πιστός μεταλαμβάνει τοῦ Σώματος καί τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ καί ἔρχεται σέ ὄντολογική-πραγματική κοινωνία μέ τόν Θεό, δηλαδή θεώνεται, τότε μετέχει τῆς αἰωνιότητας. Εἶναι ἐνδεικτική καί χαρακτηριστική ἡ ὁμολογία τοῦ Μ. Βασιλείου στό τέλος τῆς Λειτουργίας του (Εὐχή ἐν τῷ Σκευοφυλακίῳ): Τώρα πού κοινωνήσαμε τοῦ Σώματος καί Αἵματός Σου, Κύριε, «*ἐνεπλήσθημεν τῆς ἀτελευτήτου (αἰώνιου) σου ζωῆς*».

Τήν μετοχή τῆς αἰώνιου ζωῆς, τήν ἀπόκτηση ἐμπειρίας τῆς αἰωνιότητας, τήν λαμβάνει κανεὶς καί κατά τήν ὥρα τῆς προσευχῆς. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος προσεύχεται μέ καθρότητα νοῦ, δέχεται μέσα του τήν ἐπίσκεψη τῆς ἀκτίστου Χάριτος τοῦ Θεοῦ, ὅποτε «θεωρεῖ», βιώνει, τήν αἰωνιότητα. Λέγει χαρακτηριστικά ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς ὅτι διά τῆς προσευχῆς ἔρχεται τό Φῶς τοῦ Χριστοῦ, πού εἶναι «*ἡ καλλονή τοῦ μέλλοντος αἰῶνος*», «*ἡ ὑπόστασις τῶν μελλόντων ἀγαθῶν*», «*τό βρῶμα τῶν ἐπουρανίων*».

Μέσα ἀπό τήν πνευματική καί μυστηριακή ζωή τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ἄνθρωπος πεθαίνει ὡς πρός τήν ἁμαρτία, πού εἶναι ἡ βασικότερη αἰτία τῆς φθορᾶς, καί ἀνασταίνεται ἔπειτα στήν ἐν Χριστῷ ζωή. Μέσα του μεταμορφώνεται καί ἀποκτᾷ τήν χαρά, τήν πραότητα, τήν εἰρήνη, τήν εὐδαιμονία, τά ὅποια εἶναι κύ-

ματα τῆς αἰώνιου ζωῆς πού ἔρχονται μέσα στήν ὑπαρξή μας.

Ἀκόμα, κατά τόν καιρό τοῦ βιολογικοῦ θανάτου, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, δέν φοβάται. Ἀφοῦ ἔζησε ἐνωμένος μέ τόν Θεό, τήν ὥρα ἐκείνη ἔχει βεβαία τήν ἐλπίδα τῆς αἰωνιότητας. Τό βλέπει κανεὶς στό πρόσωπό του, στόν τρόπο ἀντιμετώπισης τοῦ θανάτου καί τῆς ὅλης ἀτμόσφαιρας πού δημιουργεῖται γύρω ἀπό αὐτόν. Στό *Γεροντικόν* ἀναφέρεται τό ἐξῆς χαρακτηριστικό περιστατικό: «*Ἐλεγον γιά τόν Ἀββᾶ Σισῶν, ὅτι, ὅταν ἐμελλε νά τελετηθῆ καί κάθονταν οἱ πατέρες γύρω του, ἔλαμπε τό πρόσωπό του σάν τόν ἥλιο... καί εὐθύς παρέδωσε τό πνεῦμα. Καί ἔγινε ἀστραπή. Καί γέμισε ὄλο τό κελλί ἀπό εὐωδία*».

Ἀκόμα, μετά τόν θάνατο βλέπουμε τήν ἀφθαρσία καί τήν δόξα τοῦ Θεοῦ στά σῶματα τῶν Ἁγίων μέ τήν ὑπαρξή τῶν ἱερῶν λειψάνων. Ἐπειδή ἔχουν τήν αἰώνιο Χάριν τοῦ Θεοῦ μέσα τους, εὐωδιάζουν, κάνουν θαύματα, παραμένουν ἀφθαρτα καί ἀναλλοίωτα ὡς μαρτυρία καί βεβαιότητα τῆς αἰωνιότητας.

Ὅλα αὐτά καταδεικνύουν ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῆς ὑπέρβασης τοῦ θανάτου καί τῆς φθορᾶς, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀναστάσεως καί τῆς αἰωνιότητας.

(Συνεχίζεται)

4. Ἰωάν. ιζ', 3.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΤΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

Δρος Φαίδωνος Παπαδόπουλου
Θεολόγου

Γύρω από τό ζήτημα τῆς συμμετοχῆς καί προσφορᾶς τῆς Ἐκκλησίας στούς ἀγῶνες τοῦ Ἔθνους ἔχουν γραφεῖ καί εἰπωθεῖ πολλά. Τόν τελευταῖο, μάλιστα, καιρό ἐπιχειρεῖται μία συστηματική ἀποδόμηση τῆς μέχρι πρότινος ἐπικρατούσης εἰκόνας, πού θέλει τήν Ἐκκλησία νά εἶναι μπροστάρης καί ραχοκοκαλιά τῶν ἐθνικῶν ἀγῶνων καί κίβωτός τοῦ Ἔθνους, μέ τό σκεπτικό ὅτι ἡ συγκεκριμένη ἄποψη δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά μία μυθολογία, πού καλλιεργήθηκε ἀπό τό ἱερατεῖο καί ἄλλους ἐκκλησιαστικούς κύκλους μέ προφανεῖς σκοπούς καί ἰδιοτελεῖ κίνητρα.

Γιά νά τοποθετηθεῖ κανεῖς μέ νηφαλιότητα καί ἀντικειμενικά

στό ζήτημα πού μᾶς ἀπασχολεῖ, πρέπει πρῶτα νά προσδιορίσει τί ἐννοεῖ μέ τούς ὄρους «Ἐκκλησία» καί «Ἔθνος» καί, ἀσφαλῶς, νά μελετᾷ καί νά παραθέτει ὅσα ἐπί τοῦ προκειμένου καταγράφονται στίς πηγές, μέ εἰλικρίνεια καί χωρίς τήν παραμικρή προκατάληψη. Γιατί στό τέλος - τέλος ὅσοι ἀγωνίστηκαν γιά τήν πατρίδα τους, μέ ὁποιοδήποτε τρόπο, ἀναμένουν τή δικαίωσή τους ἀπό τόν Θεό πρῶτα καί ὕστερα ἀπό τήν Ἱστορία καί καθόλου ἀπό τήν ὅποια θετική ἢ ἀρνητική δική μας τοποθέτηση.

Ἐντυπωσιάζει πραγματικά ἡ τάση πολλῶν, ἀδαῶν τίς περισσότερες φορές, ἀλλά καί κάποιων διανοητῶν, νά διαχωρίζουν τήν ποιμένουσα Ἐκκλησία ἀπό τό

λαϊκό στοιχεῖο. Τήν πρώτη τήν τοποθετοῦν, ἰδίως ὅταν ἀναφέρονται στή μακραίωνη ὀθωμανική κατὰκτηση, μέ τό μέρος τοῦ κατακτητῆ, ἐνῶ τίς ἀπαράμιλλες ἐπιτυχίες καί τούς ἥρωικούς ἀγῶνες τούς πιστώνουν ἀπροσδιόριστα στόν λαό, ὄχι, βέβαια, ὡς τό σύνολο τῶν πιστῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας μέ συγκεκριμένες θρησκευτικές πεποιθήσεις καί ἠθικές ἀρχές πού βασίζονται στήν Ὀρθόδοξη Παράδοση. Ἀναπάντητο φυσικά, ἀλλά ὄχι χωρίς σημασία, παραμένει τό ἐρώτημα: Γιατί δέν εἶχαν τήν ἴδια ἄποψη οἱ πρωταγωνιστές τῶν γεγονότων, οἱ ἀγωνιστές τοῦ 1821, τά ἀπομνημονεύματα τῶν ὁποίων βοοῦν περί τοῦ ἀντιθέτου, ὅπως καί οἱ μεταγενέστεροί τους ἀγωνιστές τῆς Ε.Ο.Κ.Α., πολλοί ἀπό τούς ὁποίους διακρίνονταν καί γιά τό ὑψηλό μορφωτικό τους ἐπίπεδο.

Ἡ ἀγωνιώδης προσπάθεια κάποιων κονδυλοφόρων ἢ ἀνθρώπων τῶν Μ.Μ.Ε. νά διαστρέψουν τήν ἀλήθεια, ἐπιβεβαιώνει ἐν πολλοῖς αὐτό πού εἰπώθηκε, γιά διαφορετικό, βέβαια, λόγο, ἀπό κάποιον Ἅγιο: «*Ἐσεῖς οἱ ἄπιστοι δέν εἴστε δύσπιστοι. Εἴστε οἱ πλέον εὐπιστοι. Εἴστε ἔτοιμοι νά δεχθεῖτε τά πάντα, ἀλλά ἀπορρίπτετε τό θαῦμα*». Καί δέν εἶναι

ὑπερβολή νά εἰπωθεῖ ὅτι ἡ ἱστορία τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἓνα διαρκές θαῦμα, ἡ βίωση τοῦ ὁποίου ἀπαιτεῖ πίστη.

Ἄς δοῦμε ἓνα παράδειγμα πού ἀφορᾷ τό ἔτος τοῦ 1821. Τί συνέβη, λοιπόν, καί ἐξακολουθεῖ νά συμβαίνει; Ὅλα τά ἐκκλησιαστικά κείμενα τῆς ἐποχῆς θεωροῦνται, ἀπό κάποιους ἐπίδοξους ἀναμορφωτές τῆς Ἱστορίας, ἐκ προοιμίου ἀναξιόπιστα, ἀφοῦ οἱ συντάκτες τους εἶχαν κάθε λόγο νά ἐκθιάζουν τή δρᾶση τους. Τά ἀπομνημονεύματα τοῦ Μακρυγιάννη, τοῦ Κολοκοτρώνη, τοῦ Ὑψηλάντη καί τῶν ἄλλων ἀγωνιστῶν, εἶναι ἐπίσης ἀναξιόπιστα καθότι οἱ συγγραφεῖς τους ἦταν θρησκόληπτοι! Οἱ ἔμμεσες καί ἄμεσες ἀναφορές τῶν μεγάλων ἱστορικῶν, ποιητῶν καί λογοτεχνῶν στό ὑπό συζήτηση θέμα (Σολωμός, Βαλαωρίτης, Τρικoupης, Κόκκινος, Παπαρηγόπουλος, Περάνης κ.ἄ.) ἐντάσσονται μάλλον στήν προσπάθεια τοῦ «κατεστημένου» νά οἰκειοποιηθεῖ τούς ἀγῶνες τοῦ λαοῦ! Οἱ μοναχοί στίς Μονές Φιλοσόφου, Μικροκάστρου, Ρεντίνας κ.ἄ. διαμόρφωσαν, χωρίς λόγο, εἰδικούς χώρους-κρύπτες γιά νά ἰσχυριστοῦν ὅτι λειτούργησαν ἐκεῖ κρυφά σχολεῖα καί τό δημοτικό τρα-

γούδι «Φεγγαράκι μου λαμπρό...» φτιάχτηκε και επικράτησε με την ίδια στόχευση! Η προτίμηση των Τούρκων να σφάζουν τους, διήθεν, συνεργάτες τους, όπως ο Πατριάρχης Γρηγόριος Ε΄ και οι Έθνομάρτυρες της 9ης Ιουλίου 1821 στην Κύπρο (συνολικά κατά την Τουρκοκρατία σφαγιάστηκαν 11 Πατριάρχες, πέραν των 100 Μητροπολίτες και πέραν των 6.000 κληρικοί και μοναχοί), μπορεί να θεωρηθεί ως σύμπτωση, όπως σύμπτωση ήταν η χρησιμοποίηση των μοναστηριών ως όρμητριών από τους όπλαρχηγούς; Αυτά όλα και άλλα πολλά δέχονται με μεγάλη ευκολία όσοι αμφισβητούν την προσφορά της Εκκλησίας, χωρίς να αντιλαμβάνονται ότι υποτιμούν τη νομοσύνη του λαού τον οποίο επικαλούνται. Και τί αντιπαραβάλλουν στο πλήθος των επωνύμων άμεσων, και ασφαλώς αξιοπίστων, μαρτυριών; Σχεδόν αποκλειστικά, τά γραφόμενα στο έργο «Ελληνική Νο-

μαρχία», ο συγγραφέας του οποίου -ανεξήγητο γιατί- προτίμησε να παραμείνει ανώνυμος.

Είπαμε προηγουμένως πώς για να τοποθετηθούμε αντικειμενικά στο υπό συζήτηση θέμα, απαιτείται να προσδιορίσουμε τό τί είναι ή Εκκλησία. Αυτό είναι απαραίτητο και βοηθητικό για την άρση πολλών παρεξηγήσεων. Και εξηγούμε: «Αν ή Εκκλησία είναι -και είναι- θεανθρώπινος οργανισμός, όφείλει να ενδιαφέρεται για τον όλο άνθρωπο. Νά έχει ως πρωταρχική επιδίωξη την καθοδήγηση και ένταξη των ανθρώπων στή Βασιλεία του Θεού, χωρίς να άδιαφορεί για τά καθημερινά τους, προσωπικά ή κοινωνικά, προβλήματα, μιās και αυτά πολλές φορές αποτελούν εμπόδια στην πιο πάνω επιδίωξη. Είναι, συνεπώς, αυτόνομη ή εμπλοκή της Εκκλησίας στους αγώνες του έθνους, γιατί αυτό τό έθνος δέν είναι απλά τό σύνολο των κατοίκων μιās χώρας, αλλά ό φορέας της παράδοσης και του πολιτισμού που γεννήθηκε από τί συνάντηση του Χριστιανισμού με τον Έλληνισμό. Η άποκοπή από αυτή τί ζωσα παράδοση ισοδυναμεί με πνευματικό θάνατο και,

όπως σημειώνει ό Μέγας Βασίλειος στον ΙΓ΄ Κανόνα του, «*άν μία φορά κυριαρχήσουν οι βάρβαροι και οι άπιστοι, ούτε ευσέβεια θά παραμείνει, διότι αυτοί θά τήν άθετούν και ταυτόχρονα θά στηρίζουν την κακοπιστία τους, ούτε σωφροσύνη και φύλαξη της τιμής, διότι θά γίνονται από αυτούς πολλοί βιασμοί και ατιμώσεις νέων και νεανίδων...*». Αυτά ως απάντηση σε εκείνους που θεωρούν ότι ή εμπλοκή των Χριστιανών, και μάλιστα των ιερωμένων, σε ένοπλους έθνικούς αγώνες, είναι αντίθετη με τό πνεύμα και τό γράμμα του Χριστιανισμού.

Σέ ποιο Έθνος, όμως, αναφερόμαστε, όταν μιλούμε για τί συμβολή της Εκκλησίας στους έθνικούς αγώνες; Ασφαλώς, όχι σ' αυτό που σκόπιμα και δόλια περιορίζεται γεωγραφικά στά όρια του σημερινού έλλαδικού κράτους και διήθεν αποτελεί, άπεμπολώντας την ένδοξη υπερχιλιετή χριστιανική ιστορία του, συνέχεια της αρχαίας Αθήνας και των περιχώρων της. Αυτή ή πόλη-κράτος έχει φτάσει, δυστυχώς, στο σημείο να συζητεί την έλληνικότητα των νησιών του Αιγαίου και να θυσιάζει την έθνική αξιοπρέπεια των Ελλήνων

στis άναιδεις άπαιτήσεις των λαθρομεταναστών. Αντίθετα, αναφερόμαστε στο Έθνος των Ρωμιών, τό Ρωμαίικο, για τό όποιο ό Έθνομάρτυρας Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός είπε πώς είναι «*συνότziαρον*» του κόσμου. Αυτή την έθνική ιδέα υπηρέτησε ό έθναπόστολος Κοσμάς ό Αιτωλός, προαναγγέλλοντας την έλευση του ποθουμένου στην Πόλη, στή Βόρεια και Νότια Ήπειρο, στο Ίόνιο και στο Αίγαίο. Αυτού του έθνους υπηρέτες ήταν οι ιδρυτές της Φιλικής Έταιρείας που, όπως οι Διδάσκαλοι του Γένους Ευγένιος Βούλγαρης και Νικηφόρος Θεοτόκης καθώς και ό πρώτος Κυβερνήτης Ιωάννης Καποδίστριας, έζησαν και έδρασαν στή Ρωσία. Αυτό τό έθνος είχε κατά νου και ό Ρήγας Φεραίος, όταν καλούσε σε ξεσηκωμό και όρκο στον Τίμο Σταυρό, μαζί με τους Έλληνες, Σέρβους, Βούλγαρους, Αρβανίτες κ.ά. Σ' αυτή την έθνική ευρύτητα εντάσσεται ή κήρυξη της Έπανάστασης του '21 στή Μολδοβλαχία και γι' αυτή την έθνική ιδέα άπαγχονίστηκε ό Πατριάρχης Γρηγόριος Ε΄. Αυτός είναι και σήμερα ό έθνικός ρόλος της Εκκλησίας. Αυτή είναι συνάμα και ή έλπίδα σωτηρίας του Έλληνισμού.

Ἀμβλώσεις καί Ἐξωσωματική Γονιμοποίηση - Ἀνατομία μίας ἠθικῆς ἀντινομίας καί σκέψεις γιά ἄρση της

(Ποιμαντική προσέγγιση)

Πρωτοπρ. Τέλλου Παπαδόπουλου
Θεολόγου - Νομικοῦ

ΜΕΡΟΣ Δ΄

Στό προηγούμενο ἄρθρο μᾶς ἐπισημάναμε μία ἄκρως κραυγαλέα ἠθική ἀντινομία, πού χαρακτηρίζει τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ἡ κυπριακή κοινωνία ἀντιμετωπίζει ἀπό τή μία τήν ἐπιθυμία ἑνός στείρου ἢ ὑπογόνιμου ζεύγους νά ἀποκτήσει τέκνο μέ Ἐξωσωματική Γονιμοποίηση, καί ἀπό τήν ἄλλη τήν ἐπιθυμία-θελήση μίας ἥδη ἐγκύου γυναίκος νά θανατώσει τό κυοφορούμενο τέκνο της. Τήν πρώτη ἐπιθυμία (γιά ἀπόκτηση τέκνου διά Ἐξωσωματικῆς Γονιμοποίησης) τή

στηρίζει τόσο ἠθικά ὅσο καί οἰκονομικά, ἔστω καί ἂν στήν πορεία πραγματοποίησής της λαμβάνουν χώρα, πολλές φορές, θανατώσεις ἀθῶων ἐμβρύων, καθώς καί ἄλλες ἠθικά ἀνεπίτρεπτες πράξεις¹. Τό ἐπίσημο κράτος ἐπιδοτεῖ χρηματικά τήν Ἐξωσωματική Γονιμοποίηση, ἔστω κι ἂν γιά νά ἐπιτευχθεῖ τό ποθούμενο χρειάζεται, πολλές φορές, νά γίνουν καί δύο καί τρεῖς καί περισσότερες προσπάθειες, τό κόστος τῶν ὁποίων ἀνέρχεται σέ πολλές χιλιάδες εὐρώ. Τήν ἐπιδοτεῖ, ἔστω ἀκόμη, κι ἂν

1. Ἠθικούς λ.χ. προβληματισμούς καί ἐρωτηματικά προκαλεῖ τό γεγονός τῆς «ἀσεξουαλικῆς σύλληψης», τῆς ἀπόσπασης δηλαδή τῆς σύλληψης τοῦ ἐμβρύου ἀπό τό χῶρο τῆς ἀγαπητικῆς σχέσης τῶν γονέων τοῦ (βλ. Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἐπιτροπή Βιοηθικῆς, *Ἐπίσημα Κείμενα Βιοηθικῆς. Μεταμοσχεύσεις. Εὐθανασία. Ὑποβοηθούμενη Ἀναπαραγωγή*, ἐκδ. Ἀποστολική Διακονία, Ἀθήνα 2007, σ. 65.

τελικῶς τό παιδί πού θά γεννηθεῖ δέν θά εἶναι κἂν φυσικό τέκνο τῆς κατά νόμον μητέρας² του ἢ τοῦ κατά νόμον πατέρα³ του. Τέλος, ἡ ἱατρική πρακτική τῆς Ἐξωσωματικῆς Γονιμοποίησης εἶναι ἀποδεκτή καί ὅταν ἀκόμα τό τέκνο θά τό κυοφορήσει ὄχι ἡ γενετική καί κατά νόμον μητέρα του, ἀλλά μία δανεική⁴ (ἢ ἄλλιῶς φέρουσα) μητέρα⁵.

Ἐνα ἐμβρυο, λοιπόν, στή μητέρα μέ ἱατρικά βάσιμη καί σοβαρή προοπτική ἐπιβίωσης, κυοφορίας καί γέννησης, εἶναι τό διακαῶς ποθούμενο καί τό «παντί τρόπῳ» ζητούμενο. Ἐμβρυο ἐμφυτευμένο σέ μία μητέρα, ἔστω καί ἂν ἡ μητέρα

αὐτή δέν εἶναι ἡ μήτρα τῆς γενετικῆς μητέρας του, ἔστω καί ἂν τό ἐμβρυο αὐτό δέν εἶναι καν φυσικό τέκνο τῶν γονέων του⁶.

Ἰδού, ὅμως, ἡ ὑποκρισία τῆς σύγχρονης κυπριακῆς κοινωνίας. Αὐτό τοῦτο τό τόσο πολύτιμο, δηλαδή τό ζωντανό καί ὑγιές⁷ καί μέσα στή μήτρα τῆς μητέρας τοῦ εὐρισκόμενο ἐμβρυο, ὑπό ἄλλη ταυτότητα (δηλαδή, ὄχι ὡς τέκνο τοῦ στείρου ζεύγους Α καί Β τό ἀκριβοπληρωμένο καί ἐντός του σωλήνα, συλληφθέν, ἀλλά ὡς τέκνο λ.χ. τῆς ἀγαπῆς Γ καί τοῦ ἀνεύθυνου Δ, τό μέ φυσικό τρόπο καί «ἀνευ καταβολῆς ἀντιτίμου τινός» συλ-

2. Τοῦτο γίνεται, ὅταν ἡ γονιμοποίηση ἐπιτελεῖται μέ δανεισμό ὠαρίων ἀπό ἄλλη γυναίκα (βλ. ὁ.π., σ. 67).

3. Τοῦτο γίνεται, ὅταν ἡ γονιμοποίηση τοῦ ὠαρίου τῆς μητέρας τοῦ ἐμβρύου γίνεται μέ σπερματοζῶριο ἄλλου ἀνδρός καί ὄχι τοῦ συζύγου τῆς (βλ. ὁ.π.).

4. Βλ. Βασιλείου Φανάρα, *Ὑποβοηθούμενη Ἀναπαραγωγή. Ἠθικοκοινωνική προσέγγιση*, ἐκδ. Τό Παλίμνηστον, Θεσσαλονίκη 2000, σ. 28.

5. Ἐν μαζί μέ τή μητέρα τῆς μία γυναίκα δανεῖζει καί τό ὠάριο ὁμιλοῦμε γιά «ὑποκατάστατη μητέρα» (βλ. Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὁ.π., σ. 68).

6. Τοῦτο συμβαίνει, ὅταν ἡ κατά νόμον μητέρα κυοφορεῖ ἐμβρυο, τό ὁποῖο προέκυψε ἀπό γονιμοποίηση ὠαρίου ἄλλης γυναίκας, μέ σπέρμα ξένου ἀνδρός (καί ὄχι τοῦ συζύγου).

7. Βέβαια, τό ἴδιο ἀπολύτως πολύτιμο εἶναι καί τό μή ὑγιές ἐμβρυο. Ἐν προκειμένῳ ὅμως, βλέπουμε τά πράγματα ὑπό τήν ὀπτική γωνία τῶν γονέων, πού θέλουν νά ἀποκτήσουν ὑγιές τέκνο μέ Ἐξωσωματική Γονιμοποίηση.

ληφθέν εντός του σώματος τῆς μητέρας του)⁸, αὐτό, λοιπόν, τό τόσο ὑπό τὴν ΑΒ ταυτότητα πολύτιμο πλάσμα καθίσταται ὑπό τὴν ΓΔ ταυτότητα του, «αὐθωρεὶ καὶ παραχρημα», ἄχρηστο, ἀποβλητέον, καὶ ἄξιο θανάτου, θανάτου δέ ἐν πολλοῖς μαρτυρικοῦ⁹.

Σ' αὐτό, λοιπόν, τό σημεῖο ἀποκαλύπτεται ἡ ὑποκρισία μας ὡς κυπριακὴ κοινωνία: Ἀπὸ τῆς μίας δηλαδή ἀμνηστεύουμε κάθε ἀθέμιτο μέσο πρὸς ἐπιτυχία τοῦ ὑψίστου στόχου (δηλαδή τὴν ἀπόκτηση τέκνου) καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη,

τὴν ἴδια στιγμή, καταβαρυνθρώνουμε τό, ὄντως ὑψίστης καὶ ἀπόλυτης ἀξίας, ἔμβρυο στό ἐπίπεδο τῶν ἀχρήστων καὶ ἀποβλήτων. Βέβαια, θὰ μπορούσε κάποιος νά ἀντιτάξει τό ἐξῆς ἐπιχείρημα γιὰ νά δικαιολογήσει τὴν ἀντινομία: Στὴν πρώτη περίπτωση τό ΑΒ ἔμβρυο εἶναι καρπὸς μακροχρόνιας, προγραμματισμένης καὶ δαπανηρότατης διαδικασίας, καθὼς καὶ ἰσχυρότατης, πρὸς ἀπόκτηση τέκνου, ἐπιθυμίας τῶν κατὰ νόμον καὶ συνήθως φυσικῶν γονέων του. Ἀντίθετα, στή δεύτερη τό ἐξώγαμο ἔμβρυο

8. Αναφέρουμε ἐνδεικτικὰ τὴν περίπτωση ἔμβρυου-τέκνου ἄγαμης γυναίκας καὶ πατέρα ἀνεύθυνου, ὑπὸ τὴν ἔννοια ὅτι δέν θέλει νά ἀναλάβει τὴν εὐθύνη τῶν πράξεών του καὶ ζητᾷ ἢ προτιμᾷ τὴν δι' ἐκτρώσεως ἐξαφάνιση τοῦ καρποῦ τῶν σχέσεών τους. Προφανῶς, ἴση ἀξία μέ τό ἐξώγαμο ἔχει καὶ τό ἐντὸς του γάμου συλληφθέν, ἀλλὰ γιὰ κάποιους λόγους ἀνεπιθύμητο τέκνο.

9. Περιγραφή τῶν φρικιαστικῶν μεθόδων διενέργειας τῶν ἐκτρώσεων, μέ παράθεση σχετικῶν φωτογραφιῶν, βλ. στό δωρεάν διανεμόμενο ἔντυπο πού ἐξέδωσε ὁ *Μὴ Κυβερνητικὸς Ὄργανισμὸς Κοινωνικῆς Φροντίδας*, «Θεόφιλος», ὑπὸ τὸν τίτλο «Μαμά ζῶ καὶ ἄς μὴ τό ξέρεις...». Τέτοια ἐνημερωτικὰ ἔντυπα εἶναι πολλαπλῶς σκόπιμο νά ὑπάρχουν καὶ νά διανέμονται στοὺς ναοὺς, στὰ ἱατρεῖα, κλινικὲς, ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα (Γυμνάσια, Λύκεια, Πανεπιστήμια) κ.λπ. καὶ νά διαβάζονται ἀπὸ τοὺς πιστοὺς, καὶ μάλιστα τοὺς νέους. Κάποιες, βέβαια, φωτογραφίες καὶ περιγραφές ἐνδεχομένως σέ κάποιες ψυχές νά προκαλοῦν αἰσθήματα φρίκης. Τοῦτο εἶναι ἐνίοτε σκόπιμο, προκειμένου νά δοθεῖ ἡ πραγματικὴ εἰκόνα τοῦ ἐγκλήματος τῆς ἐκτρώσεως καὶ νά παιδαγωγηθοῦν προληπτικὰ οἱ νέοι μας.

προέκυψε ἐκ λάθους, εἶναι συνήθως ἀνεπιθύμητο καὶ ἀπὸ τοὺς δύο γονεῖς καὶ ὡς ἐκ τούτου δικαιολογεῖται ἡ θανάτωσή του.

Τό πόσο ἀβάσιμος, ἄδικος, ψευδῆς καὶ ἀντιφατικὸς εἶναι ὁ πιὸ πάνω συλλογισμὸς (ἢ ἐπὶ τό ὀρθότερον τό πιὸ πάνω σόφισμα), ὁ ὁποῖος, δυστυχῶς, ἐν πολλοῖς ὑφέρει στό ὑποσυνείδητο πολλῶν καὶ τείνει νά διαμορφωθεῖ ὡς στάση ζωῆς ἀπέναντι στό φαινόμενο τῆς ἐκτρώσεως, θὰ προσπαθήσουμε στή συνέχεια νά ἀποδείξουμε. Τὰ ἐπιχειρήματα πού προβάλλουμε πρέπει κατ' ἀρχὴν νά πείσουν τό στενό, ἀλλὰ καὶ τὸν εὐρύτερο, κύκλο τῶν προσώπων πού περιβάλλουν τὴν ἔγκυο μτέρα τοῦ κινδυνεύοντος νά θανατωθεῖ μέ τὴν ἐκτρώση ἔμβρυου, καὶ τὰ ὁποῖα πρόσωπα, πολλές φορές, πιστεύουμε ὅτι ἔχουν ἀπὸ μίαν ἄποψη μεγαλύτερη εὐθύνη γιὰ τὸν ἐκ προμελέτης φόνο του, παρά αὐτὴ τούτη ἡ τραγικὴ μτέρα του.

10. Γιὰ τὴν πρὸς τὴν ἔγκυο καὶ πιεζόμενη νά προβεῖ σέ ἐκτρώση μτέρα, θὰ ἀναφερθοῦμε σέ ξεχωριστὴ παράγραφο.

Οἱ ποιμένες, λοιπόν, καλοῦνται νά πείσουν τοὺς ἱατροὺς, τοὺς νοσοκόμους, τοὺς γονεῖς, συγγενεῖς καὶ φίλους τῆς ἐγκύου, καθὼς καὶ τὸν πατέρα τοῦ ἔμβρυου (ἀλλὰ ἀκόμα καὶ τοὺς ἐκπροσώπους τῆς νομοθετικῆς, ἐκτελεστικῆς καὶ δικαστικῆς ἐξουσίας) γιὰ τὰ πιὸ κάτω¹⁰:

- **Ἡ ἀξία τῆς ζωῆς τοῦ ἔμβρυου εἶναι ἀπόλυτη** καὶ δέν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τό κατά πόσο θέλει ἢ δέν θέλει νά τό γεννήσει ἡ μτέρα του.
- Κατ' ἀκρίβεια, **δέν ὑπάρχει ἔγκυος μτέρα πού στό βάθος – βάθος νά μὴν ἀγαπᾷ τό ἔμβρυο παιδί της**. Ἐκτός ἀπὸ τὴν περίπτωση πού ἡ μτέρα δέν ἔχει σώας τὰ φρένας ἢ ἔχει ἀπολύτως πωρωμένη συνείδηση (πράγμα πάρα πολὺ σπάνιο), σ' ὅλες τίς ἄλλες περιπτώσεις, **ἐάν ἡ ἔγκυος ἔχει τὴ στήριξη** τοῦ πατέρα τοῦ παιδιοῦ, τῶν γονέων, τῶν συγγενῶν καὶ τῶν φίλων

ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ

Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως,
Παγωνιανῆς καὶ Κονίτισης,
ὑπερτίμος καὶ Ἐξαρχος Βορείου Ἠπείρου

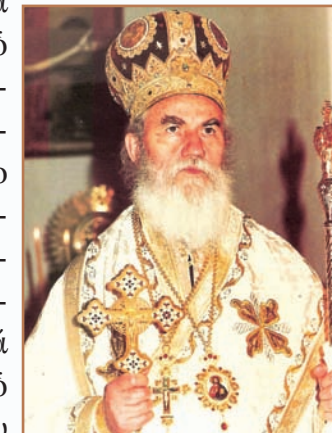
Ἱεροδιακ. Πολυβίου Λαμπρινίδη
Θεολόγου

«**Τ**ό γνώρισμα τοῦ μεγάλου εἶναι ὄχι μόνο νά ἐπαρκεῖ στά μεγάλα, ἀλλά νά κάνει μέ τή δύναμή του καί τά μικρά μεγάλα», γράφει σέ μία ἐπιστολή τοῦ ὁ Μέγας Βασίλειος, γιά νά ἐξηγήσει στόν φίλο του Εὐσέβιο, ἐπίσκοπο Σαμοσάτων, τό γιατί συνήργησε στό νά τοποθετηθεῖ ὁ ἀγαπημένος του φίλος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος στή μικρή καί ἄσημη ἐπισκοπή τῶν Σασιμῶν.

Τά ἴδια θά μπορούσε νά ἐπαναλάβει κανεῖς στίς μέρες μας γιά τή μικρή καί φτωχή Μητρόπολη τῆς Κόνιτσας, πού εὐτύχησε, ὅμως, νά ἔχει γιά Μητροπολίτη, τόν πλούσιο πνευματικά ἐπίσκοπο,

τόν μακαριστό Μητροπολίτη Σεβαστιανό.

Ὁ μακαριστός Μητροπολίτης Σεβαστιανός (κατά κόσμον Σωτήριος Οἰκονομίδης) γεννήθηκε τήν 20ή Ἰουνίου 1922 στή Καλογριανά Καρδίτσας. Μετά τήν ἀποφοίτησή του ἀπό τό Δημοτικό Σχολεῖο τῆς πατρίδας του καί τοῦ ἡμιγυμνασίου Φαρσάλων, φοίτησε στό Ἱεροδιδασκαλεῖο Κορίνθου καί στή συνέχεια στό Γυμνάσιο Καρδίτσας, ἀπό τό ὁποῖο ἔλαβε τό ἀπολυτήριό του τό 1941. Φοίτησε στή Θεολογική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀπό τήν ὁποία ἀποφοίτησε τό ἔτος 1949. Μετά τήν ἐκπλήρωση τῶν στρατιω-

της, τῶν ἰατρῶν, νοσηλευτῶν, ψυχολόγων, κοινωνικῶν λειτουργῶν, ἀστυνομικῶν καί ἐν γένει ὅλων τῶν ἐκπροσώπων τῆς ὀργανωμένης πολιτείας καί τοῦ εὐρύτερου κοινωνικοῦ συνόλου, τότε σέ καμιά περίπτωση δέν θά θελήσει νά προβεῖ στήν ὄντως ἀποτρόπαια πράξη τῆς ἀμβλωσης. Καί μάλιστα, κατά τρόπο πού ὁ θάνατος, πολλές φορές, δέν θά ἐπέλθει ἀκαριαίως, ἀλλά μετά ἀπό πολύωρη δοκιμασία φρικτῶν πόνων του, κατά πάντα ἀθώου καί ἀνυπεράσπιστου, θύματος-τεκνοῦ της, τοῦ «ὁποίου τό μοναδικό “ἔγκλημα” ὑπῆρξε, ὅτι κατ’ ἐπιταγήν ἀτέγκτων καί ἀδηρίτων Νόμων, ἔλαβε ὑπαρξιν»¹¹.

- Καμιά, λοιπόν, ἔγκυος γυναίκα στό βάθος – βάθος δέν θέλει νά θανατώσει τό τέκνο της. Τό πολύ – πολύ θά δεχόταν νά τό παραδώσει,

μετά τή γέννησή του, πρὸς υἰοθεσία σέ ἄτεκνο ζευγάρι.

Στό σημεῖο ἀκριβῶς αὐτό εἶναι πού ἡ ὀργανωμένη πολιτεία καλεῖται νά παρέμβει δυναμικά, ἔτσι ὥστε νά φέρει σέ συνάντηση καί νά ὀδηγήσει σέ ἀλληλοβοήθεια δύο ζευγάρια μέ διαφορετικές, ἀλλά ἀλληλοσυμπληρούμενες, ἀνάγκες καί συγκλίνουσες ἐπιθυμίες. Δηλαδή ἀπό τή μία του ἄτεκνου, στείρου ζευγαριοῦ πού ποθεῖ διακαῶς τήν ἀποκτηση τέκνου καί ἀπό τήν ἄλλη τῶν γονέων ἑνός ἤδη κυοφορούμενου τέκνου, οἱ ὁποῖοι, ἔστω καί ἂν τό ἀγαποῦν, ἀδυνατοῦν γιά διάφορους λόγους νά τό ἀναθρέψουν καί εἶναι πρόθυμοι, ὅταν γεννηθεῖ νά τό προσφέρουν πρὸς υἰοθεσία.

Ἀναλυτικότερα, θά ἀναπτύξουμε τά πιό πάνω σέ ἐπόμενο ἄρθρο.

(Συνεχίζεται)

11. Βλ. Ἐπιφανίου Θεοδοροπούλου (Ἀρχμ.), *Προγαμιαῖες σχέσεις. Πολιτικός γάμος. Ἀμβλώσεις (Ἀναδημοσιεύσεις ἄρθρων)*, ἐκδ. Ὁρθοδόξου Τύπου, Ἀθήνα 1986, σ. 64.

τικῶν του ὑποχρεώσεων, ἔγινε τό 1952 μέλος τῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων «Η ΖΩΗ» (καί ἀργότερα, τό 1960, τῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων «Ο ΣΩΤΗΡ»).

Προσλήφθηκε ἀρχικά ὡς λαϊκός ἱεροκέρυκας στήν περιφέρεια Μεσσηνίας. Στή συνέχεια, ἐκάρη μοναχός στήν Ἱερά Μονή Ἀσωμάτων Πετρακί, μετονομασθεῖς εἰς Σεβαστιανό. Χειροτονήθηκε Διάκονος ἀπό τόν τότε Μητροπολίτη Λίμνου (κατόπιν Τρίκκης καί Σταγῶν Διονύσιο), τόν Αὐγούστο τοῦ 1956. Τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1957, μετά τήν εἰς πρεσβύτερον χειροτονία του, διορίστηκε ἱεροκέρυκας στήν Ἱερά Μητρόπολη Ἰωαννίνων. Ὑπηρετήσε ἐκεῖ γιά δέκα συναπτά ἔτη καί στή συνέχεια τό 1967 ἐξελέγη Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως Πωγωνιανῆς καί Κονίτισης.

Αἰσθανόμενος τί μεγάλη αὐτή εὐθύνη τῆς κλήσεώς του, στόν λόγο του τί στιγ-

μή τῆς χειροτονίας του σέ ἐπίσκοπο ἀνέφερε: **«Οἱ καιροί εἶναι χαλεποί. Ἡ πίστη πολλῶν κλυδωνίζεται. Ἡ ἀμαρτία ἀποθρασύνεται. Τό κακό κορυφούται. Χρειαζονται, ἐπομένως, ἐπίσκοποι ἱκανοί, μέ πίστη, μέ ἀγιότητα, μέ αὐταπάρνηση, μέ πύρινο ζῆλο, μέ μόρφωση».**

Ἔτσι, ὁ ἴδιος ἀνέδειξε μέ τό πολύπλευρο ἔργο του τή φτωχή του Μητρόπολη, τό προπύργιο αὐτοῦ ἀκριτικοῦ Ἑλληνισμοῦ καί προμαχῶνα τῶν ἑλληνορθοδόξων ἰδεωδῶν καί ὁραμάτων. Τό ὄνομα τοῦ Μητροπολίτη Σεβαστιανοῦ

ἔγινε πανελληνίως, ἀλλά καί παγκοσμίως, γνωστό καί γιά τή μαχητικότητά του στή διεκδίκηση τῶν δικαίων τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀφοῦ ἀντιτάχθηκε στό τυραννικό καθεστῶς τοῦ Χότζα καί πάλεψε μέ σθένος γιά τήν ἐπικράτηση τῶν δικαίων τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ Ἑλληνισμοῦ καί τῆς

θηρσκευτικῆς τους ἐλευθερίας. Στόν ἐνθρονιστήριό του λόγο ἀναφέρει χαρακτηριστικά: **«Κατά τήν στιγμήν αὐτήν καθ' ἣν τό πρῶτον ἀνέρχομαι τόν θρόνον τοῦτον, ἡ σκέψις μου στρέφεται... πρὸς τοὺς ἀλυτρώτους ἀδελφούς μας τῆς Βορείου Ἠπείρου, τοὺς στενάζοντας ὑπὸ τόν ζυγόν τῆς πικρῆς δουλείας, διὰ νά τοὺς βεβαιώσωμεν ὅτι ὄχι μόνον αἱ προσευχαί μας θά τοὺς συνοδεύουν καθημερινῶς, ἀλλά καί πᾶν τό δυνατόν θά πράξωμεν, ὅπως λυτρωθοῦν τῶν δεσμῶν τῆς δουλείας».**

Τό ποιμαντικό του ἔργο τεράστιο. Ἐκτίσε περικαλλῆ ναό πρὸς τιμὴ τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ, τόν μεγαλύτερο στήν Ἑλλάδα ἀφιερωμένο στόν Ἅγιο τοῦτο ναό. Ἀνακαίνισε δύο ἱστορικές Μονές, τοῦ Στομίου (18ος αἰ.) καί τοῦ Μολυβδοσκεπάστου (7ος αἰ.). Ἰδρυσε γηροκομεῖο, ραδιοφωνικό σταθμό, οἰκοτροφεία καί ἀναδιοργάνωσε τό πνευματικό ἔργο τῆς Μητροπόλεως μέσα ἀπό κατηχητικά, ὁμιλίες, κηρύγματα καί ἐκδηλώσεις. Κοντά του ἦρθαν

κληρικοί, καθηγητές καί ἐπιστήμονες, οἱ ὅποιοι μέ αὐτοθυσία πρόσφεραν κοντά του τίς ὑπηρεσίες τους στήν Ἐκκλησία.

Στίς 27 Αὐγούστου, ἐνῶ ὁ ἴδιος πάλευε μέ τήν ἐπάραιτη νόσο, προαισθανόμενος τό τέλος του, ἔγραψε ἰδιοχείρως τή διαθήκη του μέσα ἀπό τήν ὁποία φάνηκε γιά ἀκόμα μία φορά ἡ λαμπρή προσωπικότητά του. Ἀφοῦ εὐχαρίστησε τόν Θεό γιά τί ζωή πού τοῦ χάρισε καί γιά τό μέγα δῶρο τῆς ἀρχιερωσύνης, ζήτησε συγχώρεση ἀπό αὐτούς πού λύπησε καί παράλληλα συγχώρεσε ὄσους τόν πίκραναν. Ἀνέφερε, ἐπίσης, ὅτι καμιά περιουσία δέν ἀπόκτησε κινητή ἢ ἀκίνητη, παρά μόνο κάποια βιβλία καί ἄμφια. Τέλος, παρακάλεσε, ὅπως ἡ νεκρώσιμη ἀκολουθία ψαλεῖ στόν ναό τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ καί ἡ ταφή του νά λάβει χώρα στή Μονή Μολυβδοσκεπάστου.

Παρέδωσε τήν ψυχὴ του στόν Κύριο στίς 12 Δεκεμβρίου τοῦ 1994, ἀφήνοντας πίσω του μνήμη ἀγαθή. Ἦς εἶναι αἰωνία ἡ μνήμη του!

ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ ΧΡΙΣΤΟΥ!

Ἐλένης Ἀναστασίου
Ἐκπαιδευτικοῦ

Σάββατο, λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ μεσημέρι, καὶ ὁ Γιώργος μόλις γύρισε ἀπὸ τὸ κατηχητικό. Φαίνεται ιδιαίτερα χαρούμενος, ἔχει ἓνα πολύ γλυκὸ καὶ ἀποφασιστικό χαμόγελο στὰ χεῖλη του. Ὁ πρῶτος πού συνάντησε μπαίνοντας στὸ σπίτι, ἦταν ὁ πατέρας του, ὁ ὁποῖος χάριξε πού τὸν εἶδε ἔτσι καὶ ἀνταπέδωσε τὸ χαμόγελο. Δὲν ρώτησε τὸν λόγο, δὲν εἶχε καὶ τόση σημασία. Τὸν ἔφτανε πού ὁ γιὸς του ἦταν χαρούμενος. Ἄλλωστε, ἀπὸ τὸ κατηχητικό εἶχε γυρίσει, λογικὸ ἦταν νὰ αισθάνεται χαρὰ. Κάτι ὠραῖο θὰ ἔμαθε καὶ σήμερα.

Σέ λίγο, ὁ Γιώργος «ὁμολόγησε» τὸν λόγο τῆς ξεχωριστῆς αὐτῆς χαρᾶς πού ἔνωθε καὶ ἔδειχνε σήμερα.

- Μπαμπά, σήμερα μάθαμε ἓνα καινούργιο

τραγούδι στὸ κατηχητικό. Λέει (καὶ ἄρχισε νὰ τραγουδᾷ):

«Γιὰ στρατιώτης εἶμαι πολὺ μικρὸς
γιὰ τὸ πεζικό καὶ γιὰ τὸ ἵππικό.
Εἶμαι μικρὸς γιὰ νὰ πυροβολῶ,
μὰ εἶμαι στὸν στρατὸ τοῦ Χριστοῦ.
Εἶμαι στρατιώτης Χριστοῦ! Διατάξτε!».

«Τί ὠραία πού τὰ λέει τὸ τραγούδι», σκέφτηκε ὁ πατέρας. «Νὰ ξέρει ὅμως ἄραγε ὁ Γιωργάκης μου πῶς νὰ γίνῃ ἓνας σωστός καὶ καλὸς στρατιώτης Χριστοῦ;». Δὲν πρόλαβε νὰ ὀλοκληρώσει τὴ σκέψη του καὶ ὁ γιὸς του τοῦ ἔδωσε καὶ πάλι ἀφορμὴ γιὰ νὰ τοῦ ἐξηγήσει αὐτὸ πού ἤθελε.

- Θὰ γίνω κι ἐγὼ στρατιώτης Χριστοῦ!, εἶπε μὲ μεγάλη ἀποφασιστικότητα καὶ δείχνοντας τὴ γροθιά του.

Ὁ πατέρας τώρα χαμογέλασε πιο πλατιά. Χαρόταν, ἔνωθε περήφανος γιὰ τὸ παιδί του καὶ γι' αὐτὴ του τὴ δὴλωσι. Καὶ ἄρχισε νὰ τοῦ μιλᾷ. Πόσο τὸ ἀπολάμβανε αὐτό...

- Νὰ γίνεις, παιδί μου! Νὰ γίνεις στρατιώτης Χρι-

στοῦ. Καὶ τὸ ὄνομά σου σοῦ δίνει τὸ πιο κατὰλληλο παράδειγμα γιὰ νὰ τὸ πετύχεις αὐτό. Νὰ γίνεις ὄχι ἀπλὸς στρατιώτης, ἀλλὰ ἀξιωματοῦχος στὸν στρατὸ τοῦ Χριστοῦ, ὅπως τὸν Ἅγιο Γεώργιο. Ὁ Ἅγιος Γεώργιος, Γιώργο μου, ὅταν μπῆκε στὸν στρατὸ φάνηκε πολὺ γενναῖος καὶ ἔκανε σπουδαία κατορθώματα. Ἔτσι, τὸν ἔκαναν ἀνώτερο καὶ τοῦ ἔδωσαν τὸν τίτλο τοῦ κόμη. Ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ ὁ αὐτοκράτορας δὲν ἤθελε τοὺς Χριστιανούς καὶ προσπαθοῦσε νὰ τοὺς βρεῖ γιὰ νὰ τοὺς σκοτώσει. Ὅταν ἀνακάλυψε πῶς ὁ Γεώργιος, πού τοῦ εἶχε καὶ ιδιαίτερη συμπάθεια, ἦταν Χριστιανός, θυμώσε πάρα πολὺ. Ἀρχικὰ, προσπάθησε νὰ τὸν πείσει νὰ ἀλλάξει θρησκεία. Ἀλλὰ ὁ Γεώργιος, ὡς πιστὸς στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ, ὄχι μόνο δὲν ἔκανε κάτι τέτοιο, ἀλλὰ ὁμολόγησε μπροστὰ σέ ὅλους μὲ θάρρος ὅτι ἦταν Χριστιανός. Καὶ φυσικὰ, αὐτὸ δὲν ἄρεσε στὸν αὐτοκράτορα, ὁ ὁποῖος τὸν ἔστειλε σέ βασανιστήρια. Ἐπειδὴ ὅμως ἦταν κοντὰ στὸν Χριστό, γλύτωσε ἀπὸ ὅλα. Καὶ ἀπὸ τὰ καυτὰ σίδερα πού τοῦ ἔβαλαν στὰ πόδια, καὶ ἀπὸ τὸν τροχὸ μὲ τὰ μαχαίρια, μὲ τὸν ὁποῖο προσπάθησαν νὰ διαλύσουν τὸ σῶμα του, καὶ ἀπὸ τὰ δληπήρια πού τοῦ ἔδωσαν νὰ πιεῖ. Καὶ ξέρεις; Κάθε φορὰ πού περνοῦσε ἀπὸ τὰ βασανιστήρια καὶ δὲν πάθαινε τίποτα, κι ἄλλοι ἄνθρωποι, ἀπὸ αὐτοὺς πού παρακολουθοῦσαν ἢ πού τὸ μάθαιναν, γίνονταν Χριστιανοί. Μπορεῖς νὰ σκεφτεῖς τώρα γιὰ τὸ Γεώργιο τὰ κατάφερε νὰ ξεφύγει ἀπὸ τόσα βασανιστήρια;

- Ἦταν στρατιώτης Χριστοῦ!, ἀπάντησε ὁ μικρὸς, τραγουδώντας τὸ καινούργιο τραγούδι τοῦ κατηχητικοῦ.

- Ἀκριβῶς! Ἦταν κοντὰ στὸν Θεό, γι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς ἔμεινε κοντὰ του στὶς δύσκολες του ὥρες. Βλέπεις; Ἔτσι θὰ γίνεις κι ἐσύ ἓνας σωστός καὶ καλὸς στρατιώτης καὶ θὰ πάρεις ἀξιώματα. Ὅχι ὅπως αὐτὰ πού εἶχε ὁ Γεώργιος στὴ γῆ, μὰ σάν

κι αὐτὰ πού κέρδισε ἢ ψυχὴ του, ὅταν πῆγε στὸν οὐρανό.

Τὸ χαμόγελο τοῦ Γιώργου ὅσο πάει γίνεται πιο πλατὺ, ἐνῶ ὁ πατέρας συνεχίζει τὴν ἱστορία του.

- Ἕνας πιστὸς στρατιώτης, δὲν προδίδει ποτέ τὴν πατρίδα του καὶ θυσιάζει ἀκόμα καὶ τὴ ζωὴ του γι' αὐτή. Ἔτσι ἔκανε κι ὁ Ἅγιος Γεώργιος. Δὲν πρόδωσε τὴν οὐράνια πατρίδα του καὶ πάλεψε γι' αὐτή. Ἀφοῦ εἶδε ὁ αὐτοκράτορας ὅτι κανένα βασανιστήριο δὲν ἔπιανε πάνω στὸν Γεώργιο, διέταξε νὰ τὸν ἀποκεφαλίσουν κι ἔτσι θυσιάστηκε κιόλας τελικὰ. Στρατιώτης μὲ ἀξιώματα στὸν στρατὸ τῆς πατρίδας του, στρατιώτης καὶ τοῦ Χριστοῦ. Στρατιώτης πού ἀξίζει ὅλους τοὺς τίτλους καὶ ὅλα τὰ βραβεῖα πού δίνουν σ' αὐτὸ τό... «στρατόπεδο». Νὰ γίνεις, λοιπόν, Γιωργάκη μου, στρατιώτης Χριστοῦ, ὅπως λέει καὶ τὸ τραγούδι σου, καὶ σοῦ εὐχομαι νὰ πάρεις τὸ πιο ψηλὸ ἀξίωμα!

